

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Eija Honkakoski

LASTEN KOKEMUKSIA PELASTAKAA LAPSET RY:N LAPSIPER-
HEIDEN TUKIHENKILÖTOIMINNASTA

Opinnäytetyö
Joulukuu 2018

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2018
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Eija Honkakoski

Nimeke
Lasten kokemuksia Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheiden tukihenkilötoiminnasta

Toimeksiantaja
Pelastakaa Lapset ry

Tiivistelmä

Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheiden tukihenkilötoiminta on ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen tukea lapsiperheille. Toiminnan kohteena on koko perhe, vaikka usein tukihenkilö toimii lapsen kanssa. Tukihenkilön tärkeimpiä rooleja on olla lapsen elämässä aikuinen, jolla on lapselle aikaa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnan kehittäminen paikallisesti ja kansallisesti. Tutkimustehtävänä oli Joensuun seudulla asuvien 8—13-vuotiaiden tukihenkilötoiminnassa mukana olevien lasten kokemusten tutkiminen. Tutkimusjoukkoon osallistui 10 lasta, joilla kaikilla on muutamaa kertaa pidempi tukisuhde. Aineistonkeruu toteutettiin monimenetelmällisesti yhtenä toiminnallisena päivänä sekä teemahaastatteluin. Opinnäytetyö on laadullinen ja lapsinäkökulmainen.

Aiheesta on tehty aikaisemmin Pelastakaa Lapset ry:llä muutama lomakekysely. Tämän opinnäytetyön tulokset olivat yhteneviä aikaisempien tutkimusten kanssa, mutta aineistonkeruumenetelmien vuoksi tuloksissa päästiin aiempaa syvemmälle. Tuloksista ilmeni, että tukihenkilö on lasten elämässä tärkeä ja toiminta on vahvasti lapsilähtöistä. Lasten vastauksissa oli löydettävissä eroja muun muassa siinä, miksi tukihenkilö on lapselle tärkeä, joten tukihenkilötoiminnan merkitys on hyvin yksilöllinen. Tämä on tärkeä havainto tukihenkilöiden koulutuksen ja oikeanlaisen lapsi-tukihenkilösuhteen löytymisen kannalta. Opinnäytetyön tuloksia käytetään Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimiston tukihenkilötoiminnan koulutuksen kehittämisessä.

Kieli
suomi

Sivuja 80
Liitteet 7
Liitesivumäärä 14

Asiasanat
tukihenkilö, tukihenkilötoiminta, osallisuus, lapsilähtöisyys

THESIS
December 2018
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +350 13 260 600 (switchboard)

Author
Eija Honkakoski

Title
Children's Experiences of the Support Person Activity of Save the Children

Commissioned by Save the Children

Abstract

Save the Children's support person services for families with children is preventive, low-threshold support, and it is aimed for the whole family, even though usually the support person operates mainly with the child. The main role of the support person is to be an adult who has time for the child.

In the thesis I research how 8-13-year-old children experience support person activity of the Save the Children's Regional office of Eastern Finland. Ten children, that had longer support relationship than a few times, participated in the research of the thesis. All the children lived in Joensuu region. The material of the thesis was collected multimethodologically, which means that we had a functional day and theme interviews after that. The thesis is qualitative and has been made from children's perspective.

Previously, a few questionnaires have been made about the topic. The results of this thesis were in line with previous studies, but the results were deeper than before. A common result was that a support person is important in children's lives and that the activity is strongly child oriented. There were differences between the answers of the children for example why the support person was important to a child. That means that the meaning of the support person activity is highly unique. This is an important observation regarding the training of the support persons and finding a right child-adult combination. The results of the thesis will be used in the development of the support persons training of the Save the Children's Regional office of Eastern Finland.

Language
Finnish

Pages 80
Appendices 7
Pages of Appendices 14

Keywords
support person, support person activity, participation, child orientative

Sisältö

1	Johdanto	6
2	Osallisuus	7
2.1	Lasten osallisuus.....	8
2.2	Lasten syrjäytymisen ehkäisy.....	9
3	Voimavaraistava läsnäolo	11
3.1	Aikuisen läsnäolon merkitys lapselle	11
3.2	Vuorovaikutus	12
3.3	Nähdyksi ja kuulluksi tuleminen	13
3.4	Voimautumisen tukeminen vuorovaikutuksella.....	14
4	Lapsen kehityspsykologiaan pohjaava aikuisen tarve	15
5	Tukihenkilötoiminta	16
5.1	Järjestölähtöinen vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta palvelujärjestelmässä	18
5.2	Ennaltaehkäisevä lastensuojelu	19
5.3	Tukihenkilötoiminta Pelastakaa Lapset ry:llä.....	21
5.4	Tukihenkilötoiminta Itä-Suomen aluetoimistossa	22
6	Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	24
7	Opinnäytetyön lähtökohdat	26
7.1	Toimeksiantaja	26
7.2	Tutkimustehtävä ja tutkimuksen tarkoitus.....	27
7.3	Tutkimusjoukon valinta	27
8	Menetelmälliset valinnat.....	29
8.1	Lapsinäkökulmainen tutkimus	29
8.2	Monimetodinen aineistonkeruu	31
8.3	Teemahaastattelu	32
9	Tiedonkeruu.....	33
9.1	Toiminnallinen aineistonkeruu.....	33
9.2	Toiminnallisen päivän kuvaus	34
9.3	Lasten haastattelu	38
9.4	Haastattelujen kuvaus	40
10	Analyysi	41
11	Tulokset	44
11.1	Tukihenkilön määrittely	44
11.2	Toiminnassa hyvää lasten mielestä	47
11.3	Toiminnassa ei hyvää lasten mielestä	50
11.4	Toiminnan kehittäminen lasten mielestä	52
11.5	Tukihenkilön merkitys lapsille	52
11.6	Lasten neuvoja uudelle tukihenkilölle	54
11.7	Lasten viestit tukihenkilölle	55
12	Johtopäätökset	57
12.1	Lasten yksilölliset kokemukset ja tukihenkilön ominaisuudet.....	58
12.2	Ikäryhmien mukaiset erot.....	59
12.3	Osallisuuden kokemus yhdessä tekemisen kautta	60
12.4	Läsnäolo ja vuorovaikutus	62
12.5	Voimautumisen tukeminen	64
12.6	Aikuisten rooli toiminnan järjestämisessä	65
13	Toteutuksen ja menetelmän tarkastelu	66
14	Eettisyys ja luotettavuus	68

14.1	Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden arviointi	68
14.2	Lasten tutkimiseen liittyviä erityispiirteitä	71
15	Oma oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu	75
16	Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet.....	77
	Lähteet.....	80

Liite 1	Tutkimuslupa
Liite 2	Saatekirjeet
Liite 3	Lupalomakkeet
Liite 4	Lomake toiminnallisen päivän jälkeen
Liite 5	Toiminnallisen päivän harjoitteet
Liite 6	Haastattelurunko
Liite 7	Analyysipolku

1 Johdanto

Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheiden tukihenkilötoiminta on ennaltaehkäisevää, matalankynnyksen tukea lapsiperheille. Toiminnan kohteena on koko perhe, mutta usein tukihenkilö toimii perheen lapsen tai lasten kanssa. Tukihenkilön rooli on usein olla aikuinen, jolla on aikaa lapselle. Toiminnassa mukana olevien perheiden taustat ja tarpeet tukihenkilölle ovat moninaiset, mutta kaikkia perheitä yhdistää se, että jostain syystä arkeen tarvitaan ulkopuolisen aikuisen tukea.

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä on Joensuussa asuvien lapsiperheiden tukihenkilötoiminnassa mukana olevien 8—13-vuotiaiden lasten kokemusten tutkiminen. Opinnäytetyön tarkoitus on Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnan kehittäminen paikallisesti ja kansallisesti. Työ on toteutettu monimetodisesti toiminnallisen päivän ja teemahaastattelujen yhdistelmänä. Toiminnallisessa päivässä käytettiin luovia ja toiminnallisia menetelmiä kuten piirtämistä ja prosessidraama-pohjaisia harjoitteita. Opinnäytetyö on laadullinen ja lapsinäkökulmainen, ja tällainen monimetodinen tutkimusmenetelmä takasi sen, että jokainen lapsi tuli kuulluksi omalla tavallaan.

Opinnäytetyön aluksi on teoreettinen viitekehys, joka koostuu osallisuuden, voimavaraistavan läsnäolon ja lapsen kehityspsykologiaan pohjaavan aikuisen tarpeen teemoista. Tämän jälkeen selvitetään tukihenkilötoimintaa eri näkökulmista sekä tarkemmin Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoimintaa. Seuraavaksi avataan aikaisempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä, jonka jälkeen kuvataan tutkimuksen lähtökohtia, tutkimusmenetelmiä ja aineiston keräämistä sekä aineiston käsittelyä. Lopuksi on tulosten ja johtopäätösten esittely sekä opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden, oman ammatillisen kasvun, opinnäytetyön hyödynnettävyyden ja jatkotutkimusmahdollisuuksien pohdinta.

2 Osallisuus

Osallisuus tarkoittaa tunnetta mukanaolosta ja huolenpidosta sekä pääsemistä osalliseksi yhteisesti rakennetusta hyvinvoinnista. Osallisuus on nimenomaan yksilön tunne, ei ulkopäin tuotettu rakenne. Keskeistä osallisuudessa on tunne siitä, että pystyy vaikuttamaan itseensä ja elämäänsä kuuluviin asioihin. Vaikuttamisen mahdollisuus vaatii sitä, että jokaisella on oikeus saada tietoa itseä koskevista asioista. (Rouvinen-Wilenius, Aalto-Kallio, Koskinen-Ollonqvist & Nikula 2011, 50; STM 2018a; Talentia 2017, 16; THL 2018a.)

Osallisuuden tarkoitus on hyvän elämän edistäminen yhteistyössä niiden kanssa, joita kyseinen asia koskettaa. Osallisuuden kokemukseen vaikuttavat toimintaympäristöön, valtasuhteisiin ja kulttuuriin liittyvät tekijät. Ne luovat yksilölle osallisuuden tiloja, jotka vaihtelevat rooleittain: ihminen saattaa kokea osattomuutta suhteessa työttömyyteen, mutta harrastuksensa kautta hänen osallisuuden tilansa on paljon suurempi. Oikein tuettuna yksilö voi havaita osallisuutensa jollain elämän alueella, ja tämä kokemus saattaa laajentua muillekin elämän osa-alueille. Osallisuuden kokemukseen vaikuttaa lisäksi tahto ja motivaatio. Eräs tärkeä yksityiskohta osallisuuden teorioissa on merkityksellisyyden kokemus, joka katoaa helposti niukkuudessa elävältä. Pitkäaikaisen niukkuuden ja sukupolvelta toiselle siirtyvän huono-osaisuuden kohdalla voidaan nähdä, että on vaikea tahtoa ja asettaa toiveita, jos yhteyttä omaan potentiaaliin, omiin tarpeisiin ja tulevaisuuteen ei ole. Tällöin motivaatiota ei synny, eikä mahdolliseksi koettua lähdetä tavoittelemaan. Motivaatio liittyy näin kiinteästi toimijuuteen. (Isola, Kaartinen, Leeman, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 9—15.)

Rakentuakseen osallisuus tarvitsee ihmisten välisen vuorovaikutuksen, jossa merkityksellisyyden kokemukset ja usko omaan toimijuuteen voivat kasvaa ja kehittyä. Näin ihminen jaksaa yrittää vaikuttaa asioihin ympärillään ja elämässään. Ihmisen on oltava ensin arvokas muiden silmissä voidakseen olla arvokas omissa silmissään. Osallisuuteen liittyy eläminen kuultuna, nähtynä, arvostettuna, ymmärrettynä sekä merkityksellisenä osana erilaisia suhteita. Näin ihminen vo vai-

kuttaa omaan elämänkulkuun ja toimintaansa ja kasvaa omiin mittoihinsa. Osallisuutta ihmisen omassa elämässä lisätään kohtuullisen toimeentulon ja tarpeeseen vastaavien palveluiden avulla sekä tarjoamalla tilaisuuksia toimintaan, jossa luoda yhteyksiä muihin ihmisiin. (Isola ym. 2017, 19—25.)

2.1 Lasten osallisuus

Lapsella on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja ammattilaisella on myös velvollisuus ottaa huomioon lapsen näkökulma (Karlsson & Karimäki 2012, 9). Lasten osallisuus omien asioidensa vaikuttamiseen on kirjattu sekä kansainvälisiin sopimuksiin (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, erityisesti artikla 12) että kansallisiin säädöksiin (mm. Lastensuojelulaki 4. ja 20. §; Sosiaalihuoltolaki 10. §; Suomen perustuslaki 6. §). Lasten pitäisi sosiaalihuoltolain perusteella olla myös suunnittelemassa, rakentamassa, kehittämässä ja arvioimassa heille tarkoitettuja palveluita.

Lasten osallisuuden toteutumisessa on menty viime vuosikymmeninä eteenpäin (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 13—16; Oranen 2008, 8), mutta vielä on paljon parannettavaa, kuten lapsiasiavaltuutettu (2017) Tuomas Kurttila vuoden 2017 toimintakertomuksessaan toteaa. Lasten oikeudet ja lasten, erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevien, osallisuus heidän asioissaan eivät edelleenkään Kurttilan mukaan toteudu laajasti ja systemaattisesti. Lainsäädäntö ja tutkimukset eivät auta, jos lasten oikeusturvaa ei taata arjessa, lapsiasiavaltuutettu korostaa. Lasten osallisuuden tukemisessa tulisi panostaa ennaltaehkäiseviin matalankynnyksen tukitoimiin, joita tarjoavat lastensuojelun lisäksi muun muassa erilaiset järjestöt (Niskanen & Kari 2018, 50).

Lasten ääni kuuluu valitettavan usein aikuisten eli vanhempien, ammattilaisten ja asiantuntijoiden kautta. Lapsen osallisuutta voivat vaikeuttaa muun muassa hämmennys siitä, mitä aikuiset odottavat ja määritelmät siitä, millainen osallisuus on hyvä ja millainen ei riitä. Erilaisissa tiloissa ja ryhmissä lapselta odotetaan joko vapaampaa tai rajatumpaa ilmaisua, ja valta näissä tilanteissa on aikuisilla. Lap-

sen osallisuuden tukeminen vaatii aikuiselta herkkyyttä ja dialogia lapselta yksipuolisesti asioiden kysymisen sijaan. (Eskonen, Korpinen & Raitakari 2006, 27—44.)

Lasten laadukas osallistaminen vaatii kokonaista kulttuurillista muutosta toimipaikassa, jossa lapsia halutaan osallistaa. Se vaatii aikuiselta resursseja ja ponnisteluja, mutta palkitsee myös lasten kanssa toimivat, koska lapsilta saadun asiantuntijatiedon kautta toimintaa voidaan todella kehittää vastaamaan palvelun käyttäjien tai toiminnan kohteiden eli lapsien tarpeita. Osallisuuden kokemuksen saamiseksi on tärkeää, että lasten osallistaminen todella vaikuttaa asioihin ja saa muutosta aikaiseksi. Lapsille on myös tärkeää kertoa tuloksista ja joissain tapauksissa jopa analysoida tuloksia ja muutoksia yhdessä. Jos tämä vaihe jää pois - jos lapsilta kerätään tietoa vain keräämisen vuoksi - ei se ole todellista osallisuutta. (Tulensalo 2017; Vario 2017; Wright, Turner, Clay & Mills 2006, 6—8, 46—47.)

2.2 Lasten syrjäytymisen ehkäisy

Syrjäytymistä voi sanoa sosiaalisen osallisuuden vastakohtaksi. Syrjäytymiseen liittyvät usein pitkäaikaiset ongelmat. Se on vaiheittainen tapahtumasarja, prosessi, joka saattaa kestää vuosia tai tapahtua hyvinkin lyhyessä ajassa. Syrjäytyminen johtaa huono-osaisuuteen eli tilaan, jossa ihmisen elinoloissa on monia yhtä aikaa ilmeneviä puutteita. Syrjäytymiseen liittyy yhtä aikaa köyhyyttä, eriytymistä ja kyvyttömyyden tunnetta. Syrjäytyessään ihminen joutuu pikkuhiljaa tavanomaisen sosiaalisen elämän ulkopuolelle. Syrjäytyminen liittyy elämänhallinnan tunteen heikkenemiseen. Heti ongelman kohdatessa ihmisellä on usein toivoa ja tahtoa selvittää tilanne, mutta pitkään jatkuessa ja ongelmien kasautuessa elämänhallinnan tunne heikentyy ja ihmisestä tulee passiivinen. Syrjäytymisen ehkäisyssä tehokkainta on ongelmien ennakointi ja varhainen puuttuminen. (Helne 2002, 7; Ihalainen & Kettunen 2016, 130—131; Raunio 2006, 9—11.)

Huono-osaisuudella on taipumusta periytyä ylisukupolvisesti. On tutkittu, että osittain huono-osaisuus periytyy geneettisesti, esimerkiksi älykkyyden ja persoonan ominaisuuksien kautta, mutta ympäristötekijöillä ja lapsuusajan kasvuympäristöllä on suuri merkitys lapsen kehitykselle. Koettu köyhyys vaikuttaa etenkin varhaislapsuudessa selvästi lapsen kehitykseen. Tällaisten perheiden vanhemmilla on vähemmän taloudellisia resursseja tukea lapsensa kehitystä, he ovat stressaantuneempia ja heidän kasvatustietämyksensä ovat osin tästä syystä epätasaisempia. Epävakaassa perhetilanteessa eläville perheenjäsenille saattaa myös kehittyä huono itsetunto ja heikko luottamus ympäristöön ja viranomaisiin. (Forssén, Laine & Tähtinen 2002, 81—83; Härkönen 2010; Kajantie, Hovi, Eriksson, Laivuori, Andersson & Räikkönen 2013.)

Lasten syrjäytymisen ehkäisemisessä on kaksi tärkeää elementtiä: kuinka perheet, jossa lapset elävät, voivat yhteiskunnassa ja toisaalta kuinka lapset voivat perheissä, joissa elävät. Yksi olennainen tärkeä tekijä perheen voimavarojen tukena ja hyvinvoinnin lisääjänä on perheen sosiaalinen lähiverkosto, joka tukee ja luo resursseja sekä lapsiperheelle että lapselle itselleen. Sosiaalinen pääoma ja rakentavat vuorovaikutussuhteet lisäävät lapsen koettua hyvinvointia ja kiinnittymistä sosiaaliseen ympäristöön, ja tässä prosessissa voi olla tukemassa vanhempien lisäksi tai jopa sijastaan sosiaalinen tukiverkosto. Sosiaalinen verkosto voi liittää funktionaaliseen yhteisöön ja tarjota sellaisia asioita, mitä perheestä ei löydy, esimerkiksi tietoa erilaisista mahdollisuuksista. (Forssén ym. 2002, 81, 87—91.)

Syrjäytymisen kannalta yksi toimiva suojaava tekijä lapsen elämässä on myönteiset vuorovaikutussuhteet perheen ulkopuolisten aikuisten kanssa. Erityisesti syrjäytymisriskissä oleva lapsi tarvitsee myönteistä vuorovaikutusta ja tukea niiltä aikuisilta, jotka ovat tekemisissä hänen kanssaan. (Forssén ym. 2002, 94—95.)

Arjen osallisuuden tukeminen toimii syrjäytymisen ehkäisyn välineenä, ja tässä aikuiset ovat tärkeässä roolissa. Lasten syrjäytymisen ehkäisyssä varhainen ongelmien ja jopa mahdollisten tulevien ongelmien tunnistaminen ja niihin välittömästi puuttuminen on olennaisen tärkeää. Lapsen oma arjen ympäristö ja lapsen tapa olla ympäristössään ja toimia tavallaan on tärkeää tunnistaa ja tunnustaa.

Oikein tunnistetuksi tuleminen luo itsekunnioitusta, itsearvostusta ja itsetuntoa. Se, mitä on merkittävää tunnistaa ja huomioida lapsessa, riippuu lapsesta itsestään. Asian on oltava lapselle itselleen merkityksellinen. Oikeanlainen tunnistaminen ja lapsen tunnustaminen eli hyväksyminen sellaiseksi kuin lapsi on, voi edistää yhteisöllisen kiinnittymisen ja aktiivisen toimijuuden kehittymistä. (Kallio, Stenvall, Bäcklund & Häkli 2013.)

3 Voimavaraistava läsnäolo

3.1 Aikuisen läsnäolon merkitys lapselle

Lapsi tarvitsee aikuista kasvaakseen, hän tarvitsee ympärillään olevia aikuisia peilatakseen itseään. Peilaamisen kautta kehittyy esimerkiksi lapsen arvomaailma, minäkuva ja itsetunto. Lapsi tarvitsee aikuisen välittämistä, läsnäoloa, rohkeaa ja tukea juuri silloin, kun hän on sitä vailla. (Mattila 2007, 53, 55.) Tällainen aikuinen voi olla vanhempi, mutta hän voi olla myös joku muu läheinen aikuinen, kuten tukihenkilö. Nykyisessä aikuisten pirstaloituneessa maailmassa aikuisen läsnäolo ei ole itsestäänselvyys. Lapselle syntyy helposti kokemus, että aikuinen on poissaoleva ja kiireinen, kun lapsi joutuu odottamaan yhä uudestaan. (Mattila 2007, 55.)

Mattilan (2007, 53—54) mukaan aikuisen läsnäolo on lapselle merkittävää myös liittymisen tarpeen kannalta. Lapsi tarvitsee koko lapsuutensa ajan kokemusta, että hän voi turvallisesti liittyä toisiin ihmisiin, erityisesti turvalliseen aikuiseen. Liittyminen edellyttää jakamista, joka tuo lapsen elämään mahdollisuuden kasvattaa elämänviisauttaan: tarinoita onnesta ja epäonnesta, oikeasta ja väärästä, hyvästä elämästä. Liittyminen avaa lapselle myös mahdollisuuden ymmärtää erilaisia arvomaailmoja ja alkaa rakentaa omaansa.

Aikuisen tulee kohdata lapsi kunnioittavasti ja arvostavasti. Tämä näkyy antamalla lapselle hänelle kuuluva elintila, kohtelemalla häntä hyvin ja suojelemalla hänen perusoikeuksiaan. Samoin lapsen kunnioittava kohtaaminen on sitä, että

pyritään lisäämään lapsen itsearvostusta ja omanarvontuntoa. Siksi lapsen kanssa vietetty yhteinen aika ja yhdessä tehty toiminta pitää mitoittaa niin, että lapsi pärjää siinä. Lasta tulee rohkaista ja kannustaa ja moitteita ja vähättelyä tulee välttää. Lapsi tarvitsee aikuisilta kokemuksen siitä, että hän on hyvä juuri sellaisena kuin on, jotta hänen omanarvontuntonsa voi kasvaa. Lapsen on saatava kokemus, että hänen elämällään on arvo ja tehtävä, ja että hänen persoonansa on arvokas riippumatta hänen suorituksistaan. (Mattila 2007, 49.)

3.2 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus on ihmiseksi kasvamisen perusta ja olemassaolon peruselementti: liitymme toisiin ihmisiin, halusimme tai emme. Vuorovaikutuksen peruselementtejä ovat vastavuoroisuus, antaminen ja saaminen. Aikuinen antaa lapselle turvaa ja tyydyttää hänen tarpeensa, lapsi taas antaa aikuiselle kokemuksen merkittävyydestään lapsen elämässä. Onnistunut vuorovaikutus sisältää kokemuksen, että molempien osapuolten panos vuorovaikutukseen on huomioitu ja molemmat osapuolet kokevat saavansa suhteesta hyötyä itselleen. Vuorovaikutus on kielellistä ja ei-kielellistä. Itse asiassa vain pieni osa vuorovaikutuksesta on sanallista, muu on ilmeitä, eleitä, liikkeitä ja kosketusta, jotka tulkitaan vaistonvaraisesti. Vuorovaikutus edellyttää suuntautumista toisen toimintoihin, se vaatii aloitteiden tekemistä ja niihin vastaamista. (Alijoki 1998, 9—11, 14; Heino, Veistilä & Törrönen 2013, 22; Launonen 2007, 17—22; Talvio & Klemola 2017, 12.)

Välineellinen vuorovaikutus eli yhdessäolo, jota ylläpitää jokin tekninen väline, on lisääntynyt valtavasti. Televisiota katsottaessa tai tietokonepelejä pelatessa ollaan yhdessä, mutta ihmisten välinen vuorovaikutus on vähäistä ja aloitteet tulevat välineen kautta. Lapsi tarvitsee suoraa vuorovaikutusta aikuisen kanssa ja tähän vastaaminen on aikuisen vastuulla. Suoralla vuorovaikutuksella aikuinen antaa lapselle läsnäolonsa ja aikansa, jolloin lapsi kokee läheisyyttä ja välittämistä. (Alijoki 1998, 11.)

Ihminen rakentaa minuuttaan ja maailmankuvaansa vuorovaikutuksen kautta. Lapsen käyttäytyminen ja toiminta eri vuorovaikutustilanteissa herättävät aikuisissa tunteita ja mielikuvia. Lapsi puolestaan rakentaa omat tunteensa ja mielikuvansa sen perusteella, millaisia kokemuksia hän saa aikuisilta. Tunne-elämän kehittyminen vaatii vuorovaikutusta. (Alijoki 1998, 10, 14.)

Toisen ihmisen kuuntelemisen taito on tärkeää onnistuneessa vuorovaikutuksessa. Ymmärrys toisesta ihmisestä lisääntyy vain kuuntelemalla häntä. Usein kuuntelijan tarvitsee vain antaa tilaa toiselle puhua ja olla hänelle läsnä. Läsnäoleva kuuntelija ei puuhaile muuta, vaan keskittää huomionsa puhujaan. Kuuntelija ei myöskään hoputa tai lisää omia ajatuksiaan toisen kertomaan, vaan kuuntelee rauhassa, kun toinen sanallistaa ajatuksiaan. Tällainen läsnäoleva ja aktiivinen kuuntelu tuo ihmiselle kokemuksen hyväksytyksi ja kuulluksi tulemisesta sellaisena kuin hän on. (Talvio & Klemola 2017, 107—113.)

3.3 Nähdyksi ja kuulluksi tuleminen

Ihmisen perustarpeisiin kuuluu, että hänet tunnustetaan yhteisössä, hänen olemassaolonsa ja toimintansa hyväksytään. Voidakseen hyvin ihminen tarvitsee tunnetta siitä, että hänet on huomattu yksilönä ja että hänellä on olemassaolon oikeutus. Tämä antaa kokemuksen, että ihmisellä on merkitystä jollekin toiselle ihmiselle. Merkityksellisyyden kokemuksen antavat myös kuulluksi tuleminen ja mahdollisuus määritellä itsensä ja ilmaista itseään sosiaalisissa suhteissa. (Heino & Kärmeniemi 2013, 94—96, 103; Rostila 2001, 41; Törrönen 2013, Törrösen & Heinon 2013 mukaan.)

Ihmisen tullessa kokonaisvaltaisesti kohdatuksi, hän tulee nähdyksi ja kuulluksi. Kokonaisvaltainen kohtaaminen ei loppujen lopuksi vaadi ihmeellisiä resursseja: se on rinnalle asettumista ja myötäelävää suhtautumistapaa, jossa huomioidaan kohtaamisen eri ulottuvuudet. Onnistuakseen kohtaamiseen tarvitaan läsnäoloa ja aikaa. Kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemus rakentaa pohjaa voimaantumisen prosessille. (Gävert & Thitz 2018, 227—228.)

Lapsi tulee näkyväksi ja kuulluksi, kun häneen tutustutaan ilman analysointia tai tulkintaa. Lapselle osoitetaan avointa kiinnostusta, kun lapselle tärkeiden asioiden äärelle pysähdytään vastavuoroisesti. Lapsi ei välttämättä kommunikoi aikuisille totutuin tavoin, joten kohtaaminen täytyy tapahtua lapsilähtöisesti, lapsen tavoin ja lapsen ehdoilla. Aikuisella on aina kohtauksessa enemmän valtaa, joten lapsen toimijuutta tulee kunnioittaa. Aikuisen tulee myös kestää tarvittaessa hiljaisuutta: se voi tarkoittaa esimerkiksi, että lapsi puntaroi vaikean asian kanssa. (Muukkonen & Tulensalo 2018, 131—134.)

3.4 Voimautumisen tukeminen vuorovaikutuksella

Voimautumisen tukemisen tavoitteena on lisätä yksilön tietoja, taitoja, yksilöllistä elämäntaitoa, itseluottamusta sekä ymmärrystä itsestään ja niistä tekijöistä, jotka toimivat esteenä itsensä toteuttamiselle ja elämäntaitojen kehittymiselle. Toiminnan keskipisteessä pitäisi olla tuettavan omien päämäärien ja itsenäisyyden tukeminen. Voimautumisen tukemisen edellytys on molemminpuolisessa vastavuoroisuuden kokemuksessa. Voimautuminen on henkilökohtainen prosessi, mutta toinen ihminen voi tukea tätä prosessia hienovaraisesti avoimuudella, mahdollistamisella, rohkaisemisella sekä turvallisen, luottamuksellisen ja tasa-arvoisen tunnelman luomisella. (Heino ym. 2013, 22.; Rostila 2001, 40—41; Siitonen 1999, 93—189, 206.)

Luottamuksellisen ilmapiirin luomiseen kuuluu molemminpuolinen luottamus (Heino ym. 2013, 23). Tukihenkilötoiminnassa tämä tarkoittaa sitä, että aikuinen on luotettava, mutta myös luottaa lapseen. Vastavuoroisessa toiminnassa on tarjottava mahdollisuuksia kuulluksi tulemiseen ja itsenä ilmaisemiseen, koska ai-noastaan näin molemmilla on mahdollisuus osallistua täysivaltaisesti päätöksentekoon (Heino ym. 2013, 23). Tukihenkilötoiminnan näkökulmasta tämä tarkoittaa sellaista vuorovaikutusta tuettavan ja tukihenkilön välillä, että lapsi todella tulee kuulluksi ja voi vaikuttaa toiminnan sisältöön, tietäen esimerkiksi toiminnan ajalliset ja taloudelliset raamit.

Olennaista luottamuksellisessa ja voimautumisprosessia tukevassa suhteessa on aikuisen aktiivinen dialogisuus, joka antaa lapselle tilaa vuorovaikutukseen. Dialogisuus kunnioittaa molempien osapuolten ainutlaatuisuutta, molempia erillisinä ja kokonaisina ihmisinä. Dialogisuus tuo suhteeseen sen, että lasta kunnioitetaan oman elämänsä asiantuntijana eikä aikuinen anna hänelle valmiita vastauksia ja ratkaisuja. Molemmipuolinen hyödyn kokemus, dialogisuus ja luottamuksellinen suhde mahdollistavat voimaantumisen kokemuksia. Tärkeää on myös rohkaisu, se että tuettavassa ja tämän vaikeissakin tilanteissa nähdään aina hyvää ja vuorovaikutus rakennetaan vahvuuksille. (Heino ym. 2013, 23–27; Rostila 2001, 42.)

4 Lapsen kehityspsykologiaan pohjaava aikuisen tarve

Aikuisen rooli pienempien lasten elämässä on suhteellisen kyseenalaistamaton. Päiväkoti-iässä ja alakoulun ensimmäisillä luokilla aikuinen on usein ihailtu ja oikeassa. Aikuinen tarjoaa lapselle turvan ja suojan ja opettaa elämästä. Alakouluikäisessä sosiaaliset taidot kehittyvät huomattavasti. Alakouluikäinen alkaa hallita vastavuoroista ajattelua ja hänen empatiakykynsä kehittyi vahvasti. Alakouluikäinen harrastaa paljon ja kokeilee erilaisia asioita. Vanhemmista lähdetään hiljalleen irtautumaan ja kiinnitytään kavereihin, mutta oleminen kaverien kanssa on lähinnä yhteistä tekemistä. Vasta 11–12-vuotiaina ystävyssuhteet alkavat syventyä vastavuoroisemmiksi ja pysyvämmiksi. Lisääntyvästä itsenäisyydestään huolimatta alakouluikäinen tarvitsee aikuisilta paljon ohjausta ja yhdessä vietettyä aikaa. Lapsi haluaa osallistua toimintaan ja tekemiseen ja onkin hyvä, että lapsi saa onnistumisen kokemuksia yhteisessä tekemisessä. Näin lapsi voi kokea, että häntä tarvitaan ja häneen luotetaan. (Aarnio, Autio & Hiltunen 2012, 88–91; Dunderfelt 2011, 80; Nurmiraanta, Leppämäki & Horppu 2009, 62–66; Vilkkö-Riihelä & Laine 2012, 100–101.)

Kouluikäisen yksi tärkeimmistä kehitystehtäviä on toimeliaisuuden ja ahkeruuden kehitys. Lapset käyttävät paljon aikaa opetellakseen taitoja, joita ympäröivä kulttuuri arvostaa. Tekemisen ja oppimisen kautta lapsen minäkäsitys kehittyy joko

toimeliaaksi ja tuotteliaaksi tai alemmuuden- ja riittämättömyudentuntoiseksi. Ympäristön kannustava ja positiivinen palaute, erityisesti yrittämisen huomioiminen, ovat tärkeitä asioita. (Anttila, Eronen, Kallio, Kanninen, Kauppinen, Paavilainen & Salo 2005, 120—124.)

Alakoulun loppuvaiheessa ja yläkoulun alkuvaiheessa noin 12–14-vuotiaana suhde aikuisiin muuttuu ristiriitaisemmaksi. Nuoren yksi kehitystehtävä on irtaantua vanhemmistaan ja alkaa rakentaa itsenäistä elämää. Toisaalta aikuisilta kaivataan edelleen hellyyttä, mutta toisaalta omaa yksityisyyttä vartioidaan. Murrosikäisellä on voimakas tarve samaistumisen kohteisiin ja tukea antavaan luotettavaan aikuiseen. Nuori tarvitsee minuutensa rakentumisen tueksi monia peilejä. Kaveripiiri ja ystävät tulevat aikaisempaa tärkeämmäksi ja heihin samaistutaan voimakkaasti. (Aarnio ym. 2012, 113—115; Anttila ym. 2005, 136—138; Dunderfelt 2011, 85; Nurmiraanta ym. 2009, 67, 76–78, 86–87; Vilkkö-Riihelä & Laine 2012, 122—124.)

Toisten ihmisten merkitys on joka tapauksessa kehityksen kannalta tärkeä. Lapsi kiinnittyy sosiaalistumisen kautta yhteiskuntaan, sen toimintatapoihin ja käyttäytymissääntöihin. Lapsi oppii paitsi suoraan opettamalla, myös havainnoimalla ja keräämällä vaikutteita siitä, miten sosiaalisissa tilanteissa ja erilaisissa ryhmissä toimitaan, millaista on hyväksyttävä käyttäytyminen ja millaista käyttäytymistä paheksutaan. Sosiaalistuminen ei koske vain pikkulapsia, vaan jatkuu läpi elämän, koska aikuinenkin pyrkii sopeutumaan ympäristöönsä. Sosiaalistumiseen eivät myöskään vaikuta vain omat vanhemmat, vaikka he ovatkin yleensä ensimmäiset lapsen opettajat, vaan lapseen vaikuttavat myös esimerkiksi vertaisryhmä ja muut aikuiset. (Gleitman, Fridlund & Reisberg 1998; Ihalainen & Kettunen 2016, 16.)

5 Tukihenkilötoiminta

Käsittelen tässä luvussa matalan kynnyksen vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa yleisesti ja sen sijoittumista palvelujärjestelmään. Luvun kahdessa viimeisessä

kappaleessa tarkastelen tarkemmin Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoimintaa, jossa valmenneet vapaaehtoiset tukevat erilaisissa elämäntilanteissa eläviä lapsiperheitä. Tukihenkilötoimintaa voi olla myös ammatillinen tukihenkilö, joka on lasten ja nuorten kanssa työskentelystä kokemusta omaava sosiaali-, terveys- tai kasvatusalan ammattilainen (THL 2018b) ja tukihenkilötoimintaa voidaan järjestää myös ryhmämuotoisena (ks. esim. Lehtinen 1994, 44—46). Tukihenkilö voi toimia kroonisessa tilanteessa, kuten vammaisen tai pitkäaikaissairaana henkilön tukena, jolloin asiakas usein kaipaa vertaistukea. Toisaalta tukihenkilö voi auttaa äkillisen kriisitilanteen yli. Lapselle tukihenkilö toimii usein aikuisena kaverina, aikuisen mallina. (Lehtinen 1994, 24—26; Korhonen 2005, 7—8.)

Tukihenkilöllä tulee olla riittävän tasapainoinen elämäntilanne, tarpeeksi aikaa ja motivaationa vilpittömän halu toimia maallikkoauttajana. Tukihenkilö toimii monenlaisissa rooleissa: ihmissuhdeosaajana, arjen opastajana, elämän opettajana tai rajojen asettajana. Konkreettinen toiminta vaihtelee suuresti ja määräytyy tuettavan tarpeiden mukaan. Tukihenkilö toimii tavallisen ihmisen taidoin. Tukiprosessi rakentuu tukijan ja tuettavan vuorovaikutuksessa keskustelun, toiminnan ja näiden yhdistelmän kautta. Toiminnan tehtävänä on tukea lapsen kasvua ja kehitystä arkisilla asioilla. Tukihenkilötoiminnan tuen muoto on nimenomaan sosiaalinen tukeminen. Se on yksilöllisempää kuin muu auttamistoiminta ja sitä leimaa arkielämä ja sitoutuminen: arjen tapahtumat on käsiteltävä ja kohdattava tässä ja nyt, niitä ei voida siirtää ongelmitta ammattilaisen vastaanotolle. (Lehtinen 1994, 11—14; Lehtinen 1997, 52—53; Korhonen 2005, 7—10; THL 2018b.)

Sosiaalista tukea haetaan usein lähipiiriltä, mutta aina nämä luonnollisen auttamisen verkostot eivät ole täysin kattavia. Niitä saattaa olla, mutta niiden resurssit eivät ole riittävät joko pysyvästi tai juuri tietyllä hetkellä, esimerkiksi vanhemman sairastumisen vuoksi. Tukihenkilötoiminta auttaa ihmisiä, joiden sosiaaliset verkostot ovat syystä tai toisesta päässeet hajoamaan tai olleet aina puutteellisia. Tukihenkilön kanssa yhdessä voi rakentaa tai vahvistaa olemassa olevia verkostoja tai tukihenkilö voi helpottaa luonnollisten auttajien painetta selvitä elämästään paljon tukea tarvitsevan ihmisen rinnalla. (Lehtinen 1994, 14.)

Oikea-aikaisesti ja suunnitellusti toteutettuna tukihenkilötoiminta on edullinen ja hyvää tulosta tuottava tukitoimi. Tukihenkilötoiminta vaatii kuitenkin myös resursseja, vaikka toiminnasta ei esimerkiksi makseta tukihenkilölle palkkaa. Kuluja tuottavat ainakin tukihenkilötoiminnasta vastaavien työntekijöiden palkat, tiedotus, vapaaehtoisten kouluttaminen ja tukeminen, kulukorvaukset tukihenkilölle ja tukihenkilötoiminnan kehittäminen. (Eskola & Kurki 2001, 10—11; Lehtinen 1994, 11; Lehtinen 1997, 54-55; THL 2018b.)

5.1 Järjestölähtöinen vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta palvelujärjestelmässä

Auttamisjärjestelmä rakentuu kolmesta komponentista: virallisista eli julkisista palveluista, luonnollisesta avusta sekä niiden väliin sijoittuvasta vapaaehtoisesta avusta (Habermann & Parsby 1990, Lehtisen 1994, 13 mukaan; Korhonen 2005, 8; Koskiahho 2001, 16—17.) Järjestöjen rooli vapaaehtoistoiminnan järjestämisessä nähdään merkittävänä sekä toiminnan järjestämisessä että vapaaehtoisten kouluttamisessa (Lehtinen 1997, 55; THL 2018b).

Hyvinvointivaltion uudelleenmuotoutumisen yhteydessä vapaaehtoistoiminta on nähty varteenotettavana voimavarana erityisesti psyykkisten ja sosiaalisten ongelmien alueella. Vapaaehtoistoiminta ei voi korvata ammattityöntekijöitä, mutta vapaaehtoistoiminnalla on oma erityinen paikkansa auttamisjärjestelmässä. Kaikkea toimintaa ei nimittäin tarvitse ammatillistaa, joten tulisi osata erottaa ne alueet, jossa vapaaehtoinen apu on tehokkaampaa kuin ammatillinen apu. Maallikkoauttajajan etuna on mahdollisuus kohdata autettava henkilökohtaisesti, ilman ammatillisuuden tuomaa etäisyyttä, sekä ajan kanssa. Maallikon, joka toimii ilman systemaattista teoriapohjaista lähestymistapaa, voi luottaa helpommin olevan todella kiinnostunut asiakkaastaan eikä vain työstään. (Lehtinen 1994, 11—12; Lehtinen 1997, 47; Müller-Kohlenberg 1990, Lehtisen 1997, 48 mukaan.)

Maallikkoavun ja ammattiavun rajapinnat saattavat ajoittain hämärtyä, ja vapaaehtoisvoimin toteutetaan tehtäviä, jotka kuuluisivat ammattilaisille. Lehtinen nos-

taa esimerkiksi kehitysvammatyön ja asumisessa avustamisen, joka työntekijöiden mukaan tulisi kuulua ammattilaisille. Rajanvetoa pidetään tärkeänä myös sen vuoksi, ettei toiminta saa puoskaroinnin leimaa. Onkin tärkeää muistaa, ettei tukihenkilötoiminta ole hoitoa, terapiaa eikä kotipalvelua. (Lehtinen 1994, 14, 43—44.)

5.2 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu

Törrönen ja Vornanen (2004) käsittelevät ennaltaehkäisevää työtä lastensuojelun viitekehyksessä. Lastensuojelulain 3 a § määrittelee, että kunta järjestää ennaltaehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevän työn tukea annetaan esimerkiksi opetuksessa, neuvolassa, nuorisotyössä, päivähoidossa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kunnat vastaavat palveluiden järjestämisestä, mutta palvelut voivat olla kunnan itse tuottamia tai ostettuja (STM 2018b), jolloin yhteistyötä voidaan tehdä esimerkiksi järjestöjen kanssa (kuva 1).

Kuva 1. Lastensuojelun toimivaltavastuut. STM 2018b.

Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminta ei ole lastensuojelulain edellyttämää toimintaa, mutta mielestäni Törrösen ja Vornasen näkemykset sopivat myös Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheiden tukihenkilötoimintaan. Törrösen ja Vornasen (2004, 154, 159, 162) mukaan lastensuojelun ennaltaehkäisevän työn tulisi kattaa koko lapsiväestön hyvinvointi ja taata tälle väestön osalle hyvät lapsuuden edellytykset. Toiminnan suunnittelu ja järjestäminen on tämän vuoksi haastavaa, koska toiminnan ja palvelujen tulisi olla sekä kaikille universaalisti sopivia että tietyille erityisryhmille kohdennettuja. Kaikkien ennaltaehkäisevien lapsiväestön palvelujen tarkoituksena on ehkäistä tietyn lapsiryhmän tai tietyssä elämäntilanteessa olevien lasten tai nuorten huono-osaisuus tai syrjäytyminen ja ennen kaikkea negatiivisen kehityskulun syntyminen tai syveneminen. THL:n (2018c) mukaan ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta.

Ennaltaehkäisevä lastensuojelu voidaan jakaa ammatilliseen sekä harrastus- ja ideologiapohjaiseen toimintaan. Jälkimmäiseen voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi urheiluseurat, nuorisoseurat ja toiminnalliset yhteisöt, kuten järjestöt. Osa lastensuojelujärjestöjen vapaaehtoisuuteen pohjautuvasta toiminnasta lähestyy ammatillisuuden ja harrastus- ja ideologiapohjaisuuden rajaa. Tällainen toiminta voi olla ammattilaisen koordinoimaa, mutta niiden yksilötasolla toimivat henkilöt eivät tee tietoisesti lastensuojelutyötä. (Saarela & Viheriävaara 2000, 20—21.) Tällaista toimintaa voisi olla esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminta ja tukihenkilöt toimijoina.

Ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä erityinen huomio kohdistuu lapseen ja perheeseen, joiden arjen sujuvuus on uhattuna tai on vaarassa joutua uhatuksi. Tämä raja on hyvin lapsi- ja perhekohtainen, koska jokainen kokee omat voimavaransa ja haavoittuvuutensa eri tavalla. Kyseessä on kuitenkin tilanne, jossa ei-toivottuja asioita tai tapahtumia pyritään torjumaan tai niiden väistämättömiä haittavaikutuksia minimoimaan. Tällaisten perheiden ja tilanteiden kanssa lastensuojelujärjestöt toimivat tiiviissä yhteistyössä kuntien ja kaupunkien viranomaisten kanssa. Ennaltaehkäisevällä työllä pystytään hyvin tukemaan vanhemmuutta ja vanhempien kasvatus- ja huoltovelvollisuutta. Ennaltaehkäisevässä työssä van-

hemmat ovat ensisijaisia kasvattajia ja työskentely tukee vanhemmuutta. Vanhemmuutta voidaan tukea esimerkiksi hengähdystaukoina arjessa, jolloin apu voi olla lapsen kanssa toimimista kodin ulkopuolella. Toiminta perustuu kuitenkin vanhempien vapaaehtoisuuteen, joten haasteena on se, kuinka saada vapaaehtoinen osallistuminen koskettamaan riskialttiita perheitä. (Saarela & Viheriävaara 2000, 20—23, 28—29.)

Moilasen (2006) mukaan toimivia ennaltaehkäiseviä lastensuojelun toimintamalleja on Suomessa vähän. Yleensä käsitetään, että ehkäisevänkin lastensuojelun piiriin ohjautuakseen lapsella ja perheellä tulee olla ongelma tai huoli, vaikka tosiasiallisesti sen pitäisi koskea jokaista lasta ja nuorta. Ennaltaehkäisevässä työssä tulisi kehittää suoraan lapsille suunnattuja tuki- ja palvelumuotoja vanhemmille suunnattujen lisäksi.

Ehkäisevän työn ajatuksena ei ole lähteä niinkään negatiivisesta, jo olemassa olemasta ongelmasta, vaan nimensä omaisesti ehkäistä tulevia ongelmia. Moilanen (2006) käsittelee yhtenä tällaisena toimintamuotona mentorointia ja sukupolvivyyttä, jollaiseksi hän myös vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan määrittelee. Tämä on myös Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimiston ehkäisevän työn koordinaattorin Eeva-Liisa Walliuksen näkemys asiasta. Palaan tähän tarkemmin kappaleessa 5.4., jossa käsitelen Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimiston tukihenkilötoimintaa.

5.3 Tukihenkilötoiminta Pelastakaa Lapset ry:llä

Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheiden tukihenkilötoiminta alkoi 1998–2001 järjestettynä Eppu-projektina Itä-Suomessa. Projektin lähtökohta oli matalan kynnyksen palvelu, joka tukee mahdollisimman monenlaisia perheitä arjessa. Toiminnan tavoitteena oli olla lapsiperheiden tukimuoto, joka ennaltaehkäisee aidosti perheen ongelmia. Toiminnan kohteena nähdään olevan koko perhe, jonka tilanne määrittelee avun ja tuen tarpeen. Projekti sai lisärahoitusta ja 2000-luvulla se on laajentunut Pelastakaa Lapset ry:n kaikkien viiden aluetoimiston alueille.

(Pelastakaa Lapset 2006, 7–8; Manninen 2014, Rekolan 2015 mukaan; Pelastakaa Lapset ry 2016, 5, 7, Rekolan 2015 mukaan.)

Lapsiperheillä voi olla useita erilaisia syitä tukihenkilön tarpeelle: perheiden henkilökohtaisten verkostojen kapeus, vanhempien väsymys, taloudelliset vaikeudet sekä päihde- ja mielenterveysongelmat, lapsen koulunkäynnin vaikeudet, kavereisuhteongelmat tai pulmat keskittymiskyvyssä. Tukihenkilötoiminnan lähtökohdina lapsen näkökulmasta on, että lapsi saa tukihenkilöltä jakamattoman huomion eli aikuisen, joka kuuntelee ja on olemassa juuri häntä varten. Vanhemmat saavat myös tällöin hetken levähtää. Muutoin tukihenkilön antama tuki voi olla monenlaista. Keskeistä on kuitenkin ehkäisevän tuen merkitys perheelle. (Ehjä ry 2012, 5, 8, 19, 39–40, Rekolan 2015 mukaan; Pelastakaa Lapset 2006, 13–14; Pelastakaa Lapset ry 2017d.)

Tukihenkilö on vapaaehtoinen, joka antaa lapsiperheelle apua tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin. Apu voi olla esimerkiksi keskustelua ja kuuntelua, lastenhoitoa tai kasvatusapua ja harrastuskaveruutta. Tukihenkilö tapaa lasta ja perhettä 2–3 kertaa kuukaudessa muutaman tunnin ajan. Tukihenkilön valitsee ammattilainen. Valinta tehdään yksilöllisesti, huomioiden perheen ja lasten toivomukset ja tarpeet. Perheet voivat ohjautua toimintaan itse tai heidät voidaan ohjata toimintaan esimerkiksi neuvolan, koulun tai päiväkodin kautta. Toiminta on perheille maksutonta. (Pelastakaa Lapset ry 2017d.)

5.4 Tukihenkilötoiminta Itä-Suomen aluetoimistossa

Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminta on ehkäisevää tukea erilaisissa elämäntilanteissa oleville lapsiperheille. Mukana olevilla perheillä ei tule olla lastensuojelun tai sosiaalihuollon suunnitelmallista asiakkuutta. Wallius (2018) korostaa, että erilaiset elämäntilanteet voivat todella olla hyvin erilaisia, ja tukihenkilön saaminen ei liity esimerkiksi perheen sosioekonomiseen taustaan. Monet perheistä ovat vähätuloisia yksinhuoltajaperheitä, mutta tuettavina on myös hyvin toimeentulevia ja hyvin koulutettuja vanhempia, joiden elämäntilanne syystä tai toisesta kaipaa tukea juuri sillä hetkellä. Yksi tekijä saattaa olla isovanhempien

asuminen kaukana tai puuttuminen, jolloin perheeseen tarvitaan ”varamummu, joka lukee lapsille, pitää sylissä”. (Wallius 2018.)

Olennainen asia on myös se, että kynnyks hakeutua mukaan toimintaan pidetään perheille mahdollisimman matalana, eikä niin sanottua lähettävää tahoja tarvita. Perheet voivat hakeutua toimintaan itsenäisesti, mutta esimerkiksi neuvola, koulut ja varhaiskasvatuksen perheohjaajat voivat ohjata ja suositella perheitä kääntymään Pelastakaa Lapset ry:n puoleen. (Wallius 2018.)

Samantyyppistä toimintaa Joensuussa järjestävät ainakin Mannerheimin Lastensuojeluliitto, joka tarjoaa pikkulasten perheille perhekummitoimintaa, sekä Settlementti, jolla on isosisarustoimintaa. Järjestöt tekevät yhteistyötä: Wallius kertoo, että jos hänellä ei ole juuri silloin tarjota tukihenkilöä, hän ohjaa perhettä kääntymään myös edellä mainittujen tahojen puoleen. (Wallius 2018.)

Walliuksen (2018) mukaan monet perheet löytävät tukihenkilötoiminnan itse etsimällä internetistä. Osa ohjautuu toimintaan yhteistyökumppanien kautta. Joensuussa yksi tärkeä yhteistyökumppani on varhaiskasvatuksen perheohjaajat, joiden kautta tukihenkilötoimintaan ohjautuu perheitä, joissa on päiväkotikäisiä lapsia.

Perheet voivat ottaa yhteyttä esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:n internet-sivuilla olevalla yhteydenottopyynnöllä. Varsinaista hakemusta internetissä ei voi tehdä. Yhteydenottopyyntö välitetään valtakunnallisen sähköisen postilaatikon avulla alueittain. Tämän jälkeen vastaava työntekijä ottaa yhteyttä lähettämällä perheelle infopakettin postitse, soittamalla tai muulla sopivalla tavalla. (Wallius 2018.)

Varsinainen tukihenkilön hakeminen käynnistyy lomakkeen täyttämällä. Lomakkeessa kysytään tietoja lapsesta ja perheen tilanteesta sekä toiveita tukihenkilön suhteen. Wallius kertoo, että toiveita voivat olla muun muassa vapaaehtoisen ikä, sukupuoli tai toiminnan sisältö, esimerkiksi, että tarvitaan lapselle sellainen tukihenkilö, joka vie häntä uimaan. Tämän jälkeen koordinaattori tekee perheiden kotiin kotikäynnin, jonka aikana hän keskustelelee vanhempien ja lapsen tai lasten

kanssa tarkemmin siitä, millaista tukihenkilöä perhe toivoo. Lapsen toive ja tarpeet tulevat esille tällä kotikäynnillä, jonka aikana koordinaattori pyrkii kuuntelemaan lasta lapsen iänmukaisella tavalla. (Wallius 2018.)

Kotikäynnin jälkeen koordinaattori lähtee perheen ja lapsen toiveen pohjalta miettimään perheelle sopivaa vapaaehtoista. Vapaaehtoisen valinnassa auttaa se, että koordinaattori itse on tavannut kaikki perheet ja järjestää tukihenkilöiden valmennukset ja näin tuntee myös vapaaehtoiset. (Wallius 2018.)

6 Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Lastensuojelun viitekehyksessä lasten osallisuutta on tutkittu useammassa tutkimuksessa (ks. esim. Forsberg 2000; Möller & Nikkanen 2009; Oranen 2008; Varrio 2014). Tutkimustietoa ennaltaehkäisevästä työstä on vähän, eikä niissäkään tutkimus keskity pelkästään lapsen kokemuksiin vaan lapsen, perheen ja/tai tukihenkilön näkemysten selvittämiseen yhdessä. Pelastakaa Lapset ry:llä vastaavaa tutkimusta lasten kokemusten selvittämiseksi toiminnallisten menetelmien ja haastattelujen yhdistelmällä ei ole aiemmin tehty.

Selkeimmin tämän opinnäytetyön aiheeseen liittyy Pelastakaa Lapset ry:n (2017) raportti ”Minulla on oma aikuinen, jolla on aikaa juuri minulle. Lapsiperheiden tukihenkilötoiminta lasten, vanhempien ja tukihenkilöiden kokemana.” Raportti on kooste Rekolan (2015) käytäntötutkimuksesta ja Etelä-Suomen aluetoimiston tukihenkilötoiminnan koordinaattorin keräämästä kyselystä. Molemmat on toteutettu lomakekyselyinä. Kyselyyn vastasivat 3—6-vuotiaat lapset ja 7—17-vuotiaat lapset. 90 % lapsista koki, että tukihenkilöä oli mukava tavata ja 85 % koki, että tukihenkilö on hänelle tärkeä tai erittäin tärkeä. Parasta tukihenkilössä on asiat, jotka liittyivät aktiviteetteihin tai toimintaan sekä tukihenkilön persoonaan. Yhdessä tekeminen ja liikkuminen korostuivat vastauksissa. Suurin osa lapsista on tyytyväisiä tapaamistiheyteen, neljäsosa haluaisi tavata tukihenkilöä enemmän. Negatiivisia asioita nosti esiin harva, ja sellaisia olivat se, että tukihenkilö ei

pidä eläimistä, tapaamisia on liian vähän, lopputapaamista ei pidetty tai kun tukihenkilö oli menehtynyt.

Opinnäytetöitä aihepiiristä on tehty jonkin verran, mutta niissäkin painopiste on pääsääntöisesti tukihenkilön (Hellsten & Järvelin 2016; Hämäläinen 2009; Kantola & Suonpää 2013; Koskikallio 2009; Kärkkäinen 2001; Piironen 2014; Sivonen & Rautiainen 2009; Voho 2013), tukiperheen (Heinonen & Ihanus 2015; Mukkala & Myllymäki 2007; Nykänen 2000) tai vanhempien (Partanen & Savikko 2015) näkökulmassa. Vapaaehtoisessa tukihenkilötoiminnassa mukana olevien lasten näkökulmaa selvittäviä opinnäytetöitä ovat viime vuosina tehneet Rantanen (2011), joka tutki teemahaastatteluilla lasten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta SATUKE-hankkeessa, Heikkinen (2014) tutki kyselylomaketutkimuksella lasten ja vanhempien kokemuksia Mannerheimin lastensuojeluliiton kaveritoiminnasta, sekä Heikkinen ja Niemelä (2017), jotka tutkivat teemahaastattelujen avulla sitä, kuinka tukihenkilötoiminta voi edistää maahanmuuttajaperheiden ja lasten kotoutumista.

Opinnäytetöistä nousi esille, että tukihenkilötoiminta tukee lasten osallisuutta yhteiskunnassa ja auttaa sitä kautta syrjäytymisen ehkäisyssä. Lapset kokivat tukihenkilön tärkeäksi elämässään. Erityisen tärkeää on se, että hän on aikuinen, jolla on aikaa lapselle. Maahanmuuttajalapset olivat kokeneet tukihenkilön hyvin tärkeäksi kotoutumisessa, muun muassa kielen ja kulttuurin oppimisessa.

Opinnäytetyön toiminnalliseen aineistonkeruuseen liittyvien menetelmien käytöstä lasten kanssa on tehty jonkin verran tutkimusta. Muun muassa Tulensalo (2016) tutki avohuollon palveluissa olevien alle 12-vuotiaiden lasten kanssa yhteistutkimuksessa toiminnallisilla menetelmillä lapsille tärkeitä asioita. Tutkimuksessa käytettiin menetelminä piirtämistä ja erilaisia kuvakortteja. Tutkimuksessa havaittiin, että toiminnalliset menetelmät toimivat hyvin lasten kokemusten ja tarinoiden tavoittamisessa.

Toiminnallisia menetelmiä ja haastattelua opinnäytetyössään lasten kokemusten tutkimisessa ovat käyttäneet Painokallio ja Viitanen (2006), jotka selvittivät Man-

nerheimin Lastensuojeluliiton porkkanapesätoimintaan osallistuvien lasten kokemuksia toiminnasta. Toiminnallisten menetelmien lisäksi Painokallio ja Viitanen haastattelivat tutkimuksessa olleet lapset. Heidän näkemyksensä mukaan toiminnalliset menetelmät ja haastattelut sopivat hyvin lasten kokemusten tutkimiseen, kunhan tutkija muistaa lapsilähtöisyyden ja lasten tutkimiseen liittyvät muut erityispiirteet.

Lasten näkökulmaa ei siis tutkimuksissa ja opinnäytetöissä vapaaehtoisen matkailun kynnyksen järjestölähtöisessä tukihenkilötoiminnassa ole juurikaan tutkittu. Lasten tutkimisessa on omat haasteensa, joihin palaan myöhemmin kahdeksannessa luvussa, mutta erityisesti opinnäytetöitä lukiessani jäin miettimään, olisiko tämä yksi syy lapsen äänen puuttumiseen tutkimuksista?

7 Opinnäytetyön lähtökohdat

7.1 Toimeksiantaja

Pelastakaa Lapset ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö, joka toimii osana kansainvälistä Save the Children -järjestöä. Järjestö tukee erityisesti vaikeissa oloissa eläviä lapsia ja heidän oikeuksiensa toteutumista. Toimintaa ohjaavat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus sekä kansallinen lainsäädäntö. (Pelastakaa Lapset ry 2017a; Pelastakaa Lapset ry 2017b.)

Kotimaassa toiminta keskittyy lastensuojelupalveluihin. Perinteinen tukihenkilötoiminta on vuonna 1998 alkanut lapsiperheiden tukihenkilötoiminta. Sittemmin sen alle on perustettu sporttikummi-, perhekaveri- ja turvapaikanhakijaperheiden toiminnot. Lisäksi Pelastakaa Lapset ry järjestää tukiperhetoimintaa, perhehoitoa ja lomakotitoimintaa. Pelastakaa Lapset ry tekee myös suunnitelmallista lastensuojelun kehittämis- ja vaikuttamistyötä. (Pelastakaa Lapset ry 2006; Pelastakaa Lapset ry 2017c.)

7.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen tarkoitus

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoimintaa sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Tutkimustehtävänä on selvittää Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheiden tukihenkilötoiminnassa Joensuun seudulla mukana olevien 8—13-vuotiaiden lasten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta. Tulokset tulevat toimeksiantajan käyttöön toiminnan kehittämistä varten ja niitä voidaan käyttää hyödyksi tulevaisuudessa erilaisissa kehittämissuhteissa ja koordinaattorin toiminnassa, erityisesti tukihenkilöiden koulutuksessa.

Tutkimuskysymykset ovat

1. Miten lapset määrittelevät tukihenkilötoiminnan?
2. Mikä tukihenkilötoiminnassa on lasten mielestä hyvää?
3. Mikä tukihenkilötoiminnassa ei ole lasten mielestä hyvää?
4. Mitä kehittämissuhteita lapsilla on tukihenkilötoimintaa varten?

7.3 Tutkimusjoukon valinta

Opinnäytetyön tutkimusjoukoksi oli alun perin tarkoitus valita enintään kuusi Joensuun alueella asuvaa 7-12 -vuotiasta lasta, joiden tukisuhte oli kestänyt pidempään kuin muutaman tapaamisen. Lopulta ikähaarukka asetui 8-13 -vuotiaisiin, koska yhtään 7-vuotiasta ei ilmoittautunut ja mukaan otettiin yksi 13-vuotias sisarus. Rajaus tehtiin peruskoulun alaluokkien mukaan, koska katsottiin, että nämä lapset ovat suurin piirtein samassa kehitysvaiheessa asioiden käsittelyn kannalta. Mietimme koordinaattorin kanssa aluksi, pitäisikö muuta ennakkokarsintaa tehdä esimerkiksi tiedetyn ujouden tai kielitaidon perusteella. Päätimme kuitenkin, että emme lapsilähtöisyyden vuoksi tee minkäänlaista valintaa vaan aineistonkeruumenetelmät sopeutetaan tarvittaessa lasten mukaan.

Alueella löytyi 16 ikähaarukkaan sopivaa lasta (tässä vaiheessa 13-vuotiasta sisarusta ei laskettu vielä mukaan). Päätimme lopulta lähettää saatekirjeet (liite 2) jokaiselle perheelle pois lukien opinnäytetyön tekijän oma tukisuhteessa oleva lapsi. Luotin siihen, että jos kaikki lapset tulisivat mukaan, aikataulu ja osaamiseni

riittäisivät 15 lapsen tutkimusjoukkoon. Kaksi lasta ilmoittautui määräaikaan mennessä, koordinaattori soitti kahdeksaan perheeseen vielä varmistaakseen tilanteen. Nämä kahdeksan perhettä kiittivät soitosta ja kertoivat lapsen haluavan mukaan, mutta että he olivat esimerkiksi unohtaneet palauttaa lupalomakkeet (liite 3). Kahta perhettä ei puhelimitse tavoitettu. Yksi perhe oli jo aikaisemmin ilmaissut, että lapsi ei osallistu tutkimukseen. Kahteen perheeseen koordinaattori ei enää soittanut, koska ryhmään oli ilmoittautunut jo kymmenen lasta ja hän katsoi, että ryhmä on tällöin riittävän iso. Näiden perheiden lasten olisi kuitenkin ollut mahdollisuus ilmoittautua.

Tutkimukseen osallistui siis 10 lasta. Yksi heistä ei päässyt aikataulujen vuoksi toiminnalliseen päivään ja yksi halusi osallistua vain haastatteluun, koska koki ryhmätilanteen hankalaksi. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen vuoksi oli selvää, että kaikki mukaan haluavat lapset saivat paitsi osallistua, myös osallistua haluamallaan tavalla. Lisäksi eräästä perheestä halusi mukaan 13-vuotias sisarus. Tutkimusjoukkoon oli ilmoittautunut neljä 11—12 -vuotiasta, joten arvioin, että 13-vuotias sopi ikänsä puolesta ryhmään. Viisi lapsista oli siis 8—10-vuotiaita, neljä lapsista oli 11—12-vuotiaita ja yksi lapsista oli 13-vuotias. Poikia oli kolme ja tyttöjä seitsemän.

En tiennyt tutkittavien taustoja tai syitä tukihenkilön tarpeeseen ennen aineiston keräämistä. Tutkimusprosessin aikana minulle selvisi, että perheet olivat hyvin erilaisista taustoista ja syitä tuen tarpeelle oli monia, esimerkiksi yksinhuoltajuus, terveydelliset haasteet, verkostojen vähyys tai kaukana asuvat isovanhemmat. Tästä en kuitenkaan kysynyt lapsilta erikseen. Osa lapsista käsitteli aihetta omaehtoisesti, eikä sen tarkempi selvittäminen ollut mielestäni tarpeen tässä opinnäytetyössä.

8 Menetelmälliset valinnat

8.1 Lapsinäkökulmainen tutkimus

Opinnäytetyö on laadullinen ja sen tutkimusote on lapsinäkökulmainen. Laadullisen tutkimuksen valintaa tähän opinnäytetyöhön perustelevat monet asiat. Opinnäytetyön aineisto on tekstiksi kirjoitettuja teemahaastatteluja ja keskusteluja, joita analysoidaan aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Työ on ollut hyvin prosessiluontoinen, suunnitelma on elänyt ja hioutunut opinnäytetyön edetessä. Tutkimussuunnitelma oli opinnäytetyöprosessiin lähtiessä avoin, ja tutkimuksen vaiheet eli aineistonkeruu, analyysi, tulkinta ja raportointi sekä teoreettisen viitekehysten muotoutuminen aineiston pohjalta ovat vaikuttaneet jatkuvasti toisiinsa, selkeitä toisiaan seuraavia vaiheita on paikoitellen vaikea erottaa ja täsmentäviä valintoja on tehty matkan varrella. Lisäksi prosessissa on vahvasti pyritty saamaan esille tutkittavien oma näkökulma. Tutkimusjoukko on pieni, kuten laadullisessa tutkimuksessa tyypillisesti on: määrän sijaista pyritään analysoimaan pientä määrää tapauksia mahdollisimman perusteellisesti. Tutkimusjoukkoa ei myöskään tutkita esimerkiksi verrokkiryhmien kautta, pyrkien tiedostamaan kaikki muuttuvat tekijät, vaan laadullisen tutkimuksen perinteen mukaan tutkimusjoukkoa käsitellään tapauksena. (Alasuutari 2011, 28, 30—31; Eskola & Suoranta 1998, 11—15.)

Karlssonin (2006, 17—19) mukaan lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa tai lapsitutkimuksessa lapsiksi määritellään usein alakouluikäiset ja sitä nuoremmat. Lapsitutkimuksella tiedon tuottajina voivat olla joko lapset tai aikuiset, riippuen siitä, mitä näkökulmaa tutkitaan. Lapset voivat tuottaa tietoa reaaliajassa, jälkeinpäin tai tuotoksien kautta (esim. piirustukset, kirjoitukset). Aikuiset taas voivat esimerkiksi muistella lapsuuttaan. Toisaalta aineistona voivat olla myös esimerkiksi asiakirjat.

James ja James (2008, 1—2) nostavatkin esiin sen, että monet aikuisista ovat vanhempia tai muuten lasten kanssa tekemisissä, ja jokainen meistä on ollut

lapsi. Tämä tuo heidän mukaansa mahdollisesti tutkimusta häiritseviä itsestäänselvyksiä lapsuuden tulkintaan ja määrittämiseen. Ymmärrän tämän niin, että tutkijan tulee ottaa tämä huomioon ja tarkastella kriittisesti omia lapsiin ja lapsuuteen liittyviä itsestäänselvyksiä.

Lapsinäkökulmainen tutkimus keskittyy nimenomaan lapsen näkökulmaan, mutta myös lapseen aktiivisena toimijana ja subjektina. Lapsi on kasvaessaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja vaikuttaa siihen. Lapsi ei siis ole vain kohde. Samalla tavalla lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa sekä lapsi että aikuinen (esim. tutkija) ovat tässä hetkessä toimivia subjekteja ja samanaikaisesti muuttuvia toimijoita. (James & James 2008, 17; Karlsson 2006, 22—23.) Lasten kykyä tuottaa pitkälle analysoitua tietoa ei tule suotta epäillä. Lapsella on omasta kokemuksestaan erityisasiantuntijuus, ja kun hänelle annetaan tilaa, saadaan arvokasta näkemystä ja kehittämideoita. (Day, Carey & Surgenor 2006, 152—154.)

Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa lapset osallistuvat tiedon tuottamiseen. Aihetta on lähestyttävä lapsen näkökulmasta, joten pelkkä lapsen kuuleminen aikuisen näkökulmasta ei riitä. Lapsinäkökulma näkyy koko tutkimusprosessissa: tutkimustehtävän ja kysymyksen muotoilussa, aineiston tuottamisessa, tutkimustehtävän valinnassa, analyysissä sekä johtopäätösten tekemisessä. Kuten missään tutkimuksessa, tutkija ei tietenkään voi päästä tutkittavan päähän sisään. (Karlsson 2006, 23—24.) Tässä mielessä lapsi ei siis ole mitenkään erityinen tai erityisen vaikeasti tai helposti tutkittava kohde.

Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa tutkijan on olennaista tiedostaa, millaiset tulokset hän hyväksyy merkittäviksi. Riittääkö se, että lapset saavat puhua? Huomioidaanko vain aikuista tyydyttävät kommentit? Otetaanko lapset vakavasti antamalla heidän omille ajatuksilleen ja aloitteilleen tilaa? (Karlsson 2006, 35.)

Opinnäytetyö keskittyy lasten kokemuksiin, koska ne ovat lapsille aitoja, enkä minä opinnäytetyön tekijänä pysty määrittämään tai arvioimaan, mitkä kokemukset ovat oikeita ja mitkä vääriä. Tästä syystä päätin myös pitää toiminnallisen päivän ennen haastatteluja. Lapset pääsivät haastattelua vapaamuotoisemmin

tuottamaan toiminnallisten ja luovien menetelmien kautta teemalähtöisesti huomioita ja havaintoja.

Käsittelin näitä toiminnallisessa päivässä nousseita havaintoja haastatteluosuuksessa siten, että lisäsin teemahaastattelurunkoon (liite 6) toiminnallisen päivän jälkeen kysymykset: Jos sinun pitäisi selittää tukihenkilö ihmiselle, joka ei tiedä yhtään mitä se tarkoittaa, miten kertoisit? Onko sinulle tärkeää, että sinulla on tukihenkilö? Jos kyllä, mikä siinä on tärkeää? Kumpi teistä vaikuttaa siihen, mitä te teette? Koetko, että tukihenkilö kuuntelee sinua? Onko sinun helppo puhua tukihenkilölle? Tuoko tukihenkilö elämääsi jotain sellaista, jota siinä ei muuten olisi? Tällä tavalla kysymykset eivät olleet vain minun muotoilemani, vaan niiden aiheet nousivat suoraan lasten esiin tuomista asioista.

Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen kannalta oli tärkeää, että pidämme tutkimusprosessin jälkeen keväällä 2019 tilaisuuden lapsille, perheille ja tukihenkilöille. Tilaisuudesta suunniteltiin paitsi juhlatilaisuus, myös tutkimuksen tulosten esittelyminen lapsinäkökulmaisesti. Lapsille oli varattava vielä tilaisuus tulla kuulluksi ja näin arvioida tutkimuksen tuloksia. Lapsille kerrottaisiin tilaisuudessa myös, mihin kaikkeen tulokset konkreettisesti vaikuttavat, kuten esimerkiksi tukihenkilöiden koulutuksen kehittämiseen. Tällä tavalla lapsille ilmaistaisiin vielä, että prosessista oli todella käytännön hyötyä.

8.2 Monimetodinen aineistonkeruu

Opinnäytetyön aineisto kerättiin monimetodisesti. Aineistonkeruussa käytettiin ensinnäkin toiminnallisia ja luovia menetelmiä. Varion (2014, 9) mukaan tämä on paras keino toimia lasten kanssa. Päästäkseni kuulemaan lapsia lasten tavalla, rakensin sekä sanallisesta että toiminnallisesta kohtaamisesta lapsille monipuolisia mahdollisuuksia kertoa kokemuksistaan. Toiminnallisen osion lisäksi käytin toisena aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua.

Valitsin monimenetelmällisen aineistonkeruutavan myös siksi, että en tuntenut tutkittavia lapsia entuudestaan. Näin varmistin mahdollisimman hyvin, että jokainen mahdollisesti hyvin erilaisilla vahvuuksillakin varustettu lapsi saa kerrottua kokemuksensa omalla äänellään. Toisaalta varmistin, että en jää jumiin prosessissa, jos jokin aineistonkeruumenetelmä ei syystä tai toisesta toimikaan.

Kuten laadulliseen tutkimukseen yleensä kuuluu, aineistosta voisi löytää paljon muitakin tutkittavia asioita, mutta analyysivaiheessa aineistoa tarkastellaan rajauksen näkökulmasta jättäen muu pois (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93—94). Tämän vuoksi en ollut huolissani suuresta aineistomäärästä, jonka näin monimethodisella aineistonkeruutavalla saatoinkin saada. Valitsin aineistosta opinnäytetyön kannalta olennaisimmat asiat analyysivaiheessa ja jätin lopun aineiston analyysistä pois.

8.3 Teemahaastattelu

Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit on määritelty etukäteen, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa jokaiselle haastateltavalle samaa järjestystä ja muotoa. Teemojen käsittely vaihtelee haastateltavien mukaan. Teemahaastattelun etu on kysymysten avoimuus. Haastateltava pääsee puhumaan aiheesta vapaamuotoisesti, jolloin haastateltavan oma ääni pääsee strukturoitua haastattelua paremmin esille. Teemahaastattelun näkökulmasta ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä ja ne syntyvät vuorovaikutuksessa. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 29—30; Eskola & Suoranta 1998, 86—87.)

Pohdin vaihtoehdoksi avointa haastattelua, koska halusin kuulla lapsia mahdollisimman vähällä johdattelulla. Päädyin kuitenkin teemahaastatteluun, koska ajattelin, että avoin haastattelu saattaisi olla lapsille liian vaikea. En halunnut myöskään rajoittaa lasten mahdollisuutta tuottaa tekstiä vapaassa järjestyksessä mahdollisimman omaäänisesti käyttämällä strukturoitua tai muuta puolistrukturoitua haastattelua. Lasten haastattelussa olennaista on muistaa, että lasten ajattelu on yleensä luonnostaan erilaista kuin aikuisen, ja tälle on oltava tila, jos lapsen ääntä halutaan kuulla.

Haastattelun teemojen valikoimiseen on monia teitä: ne voidaan koota teorian pohjalta tai hyvin intuitiivisesti (Eskola ym. 2018, 40). Tässä opinnäytetyössä haastattelun teemat ja kysymykset asetettiin paitsi tutkimuskysymysten pohjalta myös toiminnallisen päivän aikana. Haastattelun teemoja olivat tukihenkilön määrittäminen, mikä tukihenkilötoiminnassa on hyvää, mikä on huonoa ja mitä kehitettävää siinä on. Jokaisessa haastattelussa oli lisäksi teemoja tarkentavia kysymyksiä, joista osa syntyi toiminnallisen päivän aikana lasten esiin nostamista näkemyksistä. Jokaisen lapsen kanssa käytiin läpi samat teemat, mutta vaihtelevassa järjestyksessä.

Aloitin jokaisen haastattelun kysymällä, kuinka lapsi itse määrittelee tukihenkilön. Näin pyrin varmistamaan, että puhun lapsen kanssa samasta asiasta: tukihenkilöstä hänen ymmärryksensä, ei minun ymmärryksen mukaan. Käytin myös lopussa yhtä opinnäytetyön kannalta tärkeitä avointa kysymystä: mitä muuta haluat vielä kertoa. Tämän kysymyksen otin mukaan siksi, etten rajaisi opinnäytetyöstä pois jotain sellaista, jonka lapset kokisivat muuten tärkeäksi tuoda esille. Eräs lapsi esimerkiksi vastasi tähän kysymykseen, että suosittelisi tukihenkilöä ihan kaikille.

9 Tiedonkeruu

9.1 Toiminnallinen aineistonkeruu

Pesäpuu ry (2010) on koonnut lasten kanssa työskenteleville ohjeen toiminnallisten välineiden käyttämisestä, ja mielestäni sen näkemykset sopivat hyvin myös tutkimuksen tekemisen perusteiksi. Toiminnallisten menetelmien käyttöä perustellaan ohjeessa sillä, että monen lapsen ja nuoren voi olla vaikea kuvata kokemuksiaan, nimetä tunteitaan tai ymmärtää kokemaansa. Toiminnalliset ja luovat välineet mahdollistavat tilan, ”jossa kuvien, leikin, mielikuvien ja luovuuden avulla voi tarkastella elämäänsä” (Pesäpuu ry 2010, 1). Toiminnallinen hetki luo helpommin dialogisen yhteyden ja toimii vuoropuhelun käynnistäjänä. Toiminnan täytyy olla suunnitelmallista ja tavoitteellista, vetäjien ja osallistujien tulee tietää,

mitä tehdään, miksi ja miten. Toiminnallisten välineiden käyttämisessä on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että lapsella on edelleen mahdollisuus valita, haluaako hän osallistua toimintaan. Lapselle tulee selittää toiminnan ja tutkimuksen tekemisen yhteys sekä luottamuksellisuus ja salassapitoasiat. Toiminnalliset välineet valitaan lasten iän ja kykyjen mukaan perustellusti. (Pesäpuu ry 2010.)

Tässä opinnäytetyössä toiminnallisina menetelminä käytin nallekuvakortteja, piirtämistä, posti it -lapuille kirjoittamista sekä prosessidraamaan pohjautuvia hahmon luomisen ja kylmän tuolin harjoitteita. Avaan harjoitteita tarkemmin liitteessä 5. Valitsin harjoitteita monipuolisesti eri luovien menetelmien lajeista sekä yksilöllisesti että ryhmässä tehtäviksi, jotta jokaiselle lapselle löytyisi oma tapa ilmaista itseään. Valinta osoittautui perustelluksi: osa lapsista innostui keskustelemaan ryhmätilanteissa, osa taas jäi näissä hetkissä hiljaisiksi. Yksilöllisissä harjoitteissa taas hiljaisempien lasten kanssa keskusteltiin enemmän, kun kävin esimerkiksi kyselemässä piirustuksista kahden kesken. Piirtämisen yksi tarkoitus oli, että niihin pystyttiin palaamaan haastatteluissa. Muutaman lapsen kanssa piirustuksesta kertominen oli toimiva lämmittely haastattelutilanteissa.

9.2 Toiminnallisen päivän kuvaus

Toiminnallinen päivä järjestettiin yhtenä lauantaina. Aluksi ajatuksena oli pitää tapaamisia useampana päivänä, mutta tästä päätimme koordinaattorin kanssa luopua, koska ennako-oletus oli, että kahdeksi tai useammaksi päiväksi sitoutuminen olisi tutkittaville hankalaa. Tarpeeksi pitkä tapaaminen mahdollisti rauhallisen ja kiireettömän etenemisen, mutta kolme tuntia ei kuitenkaan ollut liian pitkä aika tutkittaville.

Toiminnallinen päivä ja haastattelut rakentuivat neljän teeman ympärille: miten lapset itse määrittävät tukihenkilötoiminnan, tukihenkilötoimintaan liittyvät ilot (mikä tukihenkilötoiminnassa on hyvää), toimintaan liittyvät harmit (mikä tukihenkilötoiminnassa ei ole hyvää tai mitä voisi tehdä paremmin) sekä kuinka toimintaa voisi lasten mielestä kehittää. Lisäksi sekä toiminnallisessa päivässä että haastatteluissa pidettiin jatkuvasti mukana kysymys: mitä muuta haluat kertoa? Näin

en tutkijana rajannut liikaa lasten mahdollisuuksia tuoda esiin sellaisia tärkeitä asioita, joita minä aikuisena en tajua kysyä. Toiminnallisen päivän ja ensimmäisten haastattelujen pohjalta lisäinkin lasten tuottamien kommenttien pohjalta haastattelurunkoon kysymykset: onko tukihenkilötoiminta sinulle tärkeää ja miksi sekä onko tukihenkilö tuonut elämäsi jotain sellaista, jota siinä ei muuten olisi.

Toiminnallinen päivä järjestettiin lauantaina 19.5. klo 10-13 Perheen talolla. Paikalle saapuivat kaikki kahdeksan lasta. Tukihenkilötoiminnan koordinaattori Wallius oli myös paikalla ottamassa perheet ja lapset vastaan. Hän ei ollut paikalla pääsääntöisesti, kun teimme toiminnallisia harjoitteita, vaan oli läsnä Perheentalolla auttamassa tarvittaessa. Yhdessä harjoitteessa hän avusti lasta kirjoittamaan.

Aloitimme päivän esittäytymällä ja keskustelemalla siitä, mikä tutkimus on ja miksi olemme täällä tänään. Eräs lapsista määrittä tutkimuksen siten, että ”siinä on joku kysymys, johon yritetään löytää vastaus”. Muistutin lapsia tutkimukseen ja kaikkiin sen osiin osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Kerroin lapsille myös, että olin iloinen heidän mukana olostaan ja siitä, kuinka tärkeää oli kuulla heidän kokemuksiaan. Selitin, että heidän kokemuksensa auttavat kehittämään toimintaa vielä paremmaksi. Kysyin lupaa käyttää videokameraa ja nauhuria, ja kaikki lapset suostuivat. Hulluttelimme muutaman lapsen kanssa hetken videokameran edessä, jonka jälkeen kamera pitkälti unohtui. Ainoastaan ruokataukoa en nauhoittanut. Katkaisin videon jokaisen osion jälkeen, jotta itselleni olisi helpompaa käydä aineistoa läpi.

Kerron seuraavaksi toiminnallisen päivän aikana käytetyistä harjoitteista. Liitteessä 5 on avattu tarkemmin harjoitteiden ohjeistus.

Aluksi esittäydyimme nallekuvakorteilla: kerroimme itsestämme, tästä aamusta ja siitä, miltä ajatuksia tutkimus meissä herättää. Nallekortteja käytimme toiminnallisen päivän kahdessa muussakin osiossa: aineistonkeruuosassa sekä lopetuksessa. Nallekortit olivat selvästi lapsille heitä innostavia ja helposti lähestyttäviä, ja jokaisen lapsen näytti olevan helppo puhua niiden kautta. Tämän jälkeen

teimme kolme lämmittelyleikkiä: nimi ja liike, jossa opettelimme hieman toistemme nimiä; äännettömät kuviot, jonka tarkoitus oli ohjata lapsia ajatukseen, että tänä päivänä ei ollut oikeata ja väärää, vaan kaikki mitä he tekivät, oli oikein; sekä olen puu, jolla saatiin viimeiset jännitykset karistettua. Alkulämmittely toimi hyvin ja lapset rentoutuivat selvästi yhteisen leikkihetken aikana.

Seuraavaksi söimme välipalaa, joka sai osallistujilta suurta kiitosta lopussa. Useampi lapsi kertoi loppukeskustelussa, että ruoka oli ollut hyvää ja välipalan jälkeen oli ollut paljon mukavampi ja virkeämpi olo, eikä enää jännittänyt niin paljon. Välipalaan käytimme 20 minuuttia.

Ensimmäinen varsinainen toiminnallisen aineistonkeruun osa oli kertoa nallekuvakorteilla siitä, mitä tukihenkilötoiminnasta ja tukihenkilöstä tulee mieleen. Olin ajatellut tämän osion vielä lämmittelytehtäväksi, mutta lapset puhuivatkin paljon aineistoon päätyneitä asioita korttien äärellä.

Seuraavaksi annoin lapsille värikyniä ja A4-kokoisen paperin ja ohjeistin heitä piirtämään jonkin muiston, joka liittyi tukihenkilöön. Sitä mukaa, kun lapset olivat valmiita, kiersin heidän luonaan nauhurin kanssa kyselemässä piirustuksista. Tässä kohdassa havaitsin, että todennäköisesti alun harjoitteet olivat olleet toimivia, koska ennestään tuntemattomien lasten oli helppo tulla toimeen keskenään myös ilman ohjausta. Yksilöpiirtämisen jälkeen oli tarkoitus tehdä ryhmäpiirustus, mutta ajankäytön vuoksi sekä siksi, että koin sisäanjaa aiheeseen tehdyn tarpeeksi, hyppäsimme tämän harjoitteen yli.

Pyysin seuraavaksi lapsia aamulla valmiiksi seinälle teippaamani fläppitaulun luokse ja piirsin sille tikku-ukon. Kerroin, että tässä on uusi, vasta koulutuksesta tullut tukihenkilö, joka on menossa tapaamaan ensimmäistä kertaa lasta. Pyysin lapsia kertomaan omien kokemustensa ja ajatustensa pohjalta, millaisia neuvoja he antaisivat tukihenkilölle: mitä kannattaa tehdä (= mitkä ovat hyviä asioita) ja mitä ei kannattaisi tehdä (= mitkä ovat huonoja asioita). Jälkimmäisessä otin analyysissä huomioon, että kaikkia näitä asioita ei varmasti lapsille itselleen ole tapahtunut. Lasten nostamat asiat toivat mielestäni hienosti esille lasten havaintoja ja pohdintaa siitä, miksi omat tukihenkilöt toimivat niin hyvin: esimerkiksi neuvo

siitä, että tukihenkilön pitää tehdä lapsen kanssa asioita eikä vain viedä paikkoihin ja istua itse puhelimella ei kertonut, että lapsen tukihenkilö oli vain istunut itse puhelimella, vaan että juuri tukihenkilö elämässä olevana aikuisena on aina lapselle läsnä. Lapset sanelivat ehdotuksia ja minä toimin kirjurina, ja fläppitaulu tuli täyteen.

Tämän jälkeen keräännymme tekemään prosessidraamapohjaista kylmä tuoli -harjoitetta matkalaukun äärelle, jossa minulla oli nukkeja. Valitsimme nukeista Niiskuneidin lapseksi, nallen tukihenkilöksi ja yhden lapsen ehdotuksesta hirven ”henkilöksi, joka auttaa näitä kahta”. Tämän tarkempaa määrittelyä en hirvälle saanut, ja hirvi pysyi hiljaisena koko osion ajan. Jäin miettimään, ketä hirvi voisi edustaa: edustiko hän tukihenkilötoiminnan koordinaattoria, jonka jokainen lapsi oli kohdannut, vanhempaa vai kenties kaikkia tällaisia henkilöitä, jotka ovat läsnä tukisuhteessa.

Asetuimme rinkiin ja laitoin nalle-tukihenkilön ensin keskelle. Kerroin lapsille, että tämä tukihenkilö haluaa kovasti kuulla, mitä Niiskuneiti-lapsella on sanottavaa hänelle. Tämän jälkeen Niiskuneiti kiersi vuorotellen lapsilta toisille, ja lapset kertoivat, mitä Niiskuneiti halusi omalle tukihenkilölleen sanoa. Tämän harjoitteen kautta vaikutti kuuluvan se, mitä lapset itse halusivat omalle tukihenkilölleen sanoa. Tämän jälkeen Niiskuneiti-lapsi meni keskelle istumaan, ja nalle-tukihenkilö kiersi lapselta toiselle kertomassa, mitä hän halusi lapselle sanoa. Loppukaneettina eräs lapsi otti käteensä tukihenkilön ja tiivisti tunnelman koskettavasti: ”Sinä olet minulle tärkeä.” Kysyin vielä, haluaako hirvi sanoa jotain, ja ainoa asia, mikä hirvellä oli mielen päällä, oli ”möö.”

Viimeisessä osiossa käytimme Pelastakaa Lapset ry:n tekemiä A3-kokoisia pahvisia tauluja ”Ilojen aurinko”, ”Harmitusten haamu” ja ”Toiveiden puu”. Näitä tauluja on käytetty aikaisemmin yhteistoiminnallisissa tutkimuksissa ja illoissa ainakin Jyväskylässä ja Oulussa. Lapset saivat pinon postit -lappuja ja kynät, ja kirjoittivat lapuille iloja (= hyviä asioita), harmituksia (= ei hyviä asioita) sekä toiveita (= kehittämissuhteita). Yksi lapsista ei osannut kunnolla kirjoittaa, joten koordinaattori avusti häntä tässä tehtävässä. Iloja ja toiveita tuli taulut täyteen, harmituksia vähemmän.

Lopuksi keräännymme nallekorttien ympärille käymään läpi, millaisia tunteita ja ajatuksia päivän aikana oli herännyt. Muutama lapsista kuvasi, että alussa oli ollut hämmentävää, mutta asiat olivat sitten selvinneet, ja loppuaika oli ollut kivaa: ”oon nyt ihan iloinen, aluksi olin hämilläni.” Ruokailu sai, kuten aikaisemmin kerroin monelta lapselta kiitosta:

”Oli tylsää ja vielä enemmän tylsää ja sit oli ruokailu ja sit oli kivaa, syöminen piristi asiaa. Oli nälkä aamulla, koko juttu syömisen jälkeen oli kivaa, kun oli hyvä ruoka.”

Kerroin vielä haastattelusta ja siitä, että lapset voisivat miettiä valmiiksi jo, missä paikassa omassa kodissaan he haastattelun haluaisivat pitää. Keräsin lisäksi palkkioiveet ja tiedot siitä, halusivatko lapset tutkimuksen jälkeen omat piirustuksensa takaisin. Puolet halusi piirustuksensa lähetettävän postilla heille, puolet ei halunnut. Olin iloinen, että lapset tuntuivat hahmottavan oman merkityksellisyytensä opinnäytetyölle. Eräs lapsi kertoi nallekortilla: ”sit tää on semmonen et ole hyvä, et oot saanut tutkimukseesi asioita”. Lasten osallistumisen merkitys oli sellainen, että pyrin sitä jatkuvasti heille tuomaan esille.

Viimeiseksi kysyin lapsilta, haluaisivatko he aktiivisen loppuharjoitteen vai rentoutusharjoitteen. Lähes yksimielisesti lapset halusivat rentoutusharjoitteen, joten kehotin lapsia ottamaan mukavan asennon ja teimme sulava vaha auringossa -harjoitteen. Lapset nauttivat selvästi harjoitteesta. Aivan viimeiseksi teimme vielä ringin ja tsemppihuudon, toivotin mukavaa viikonlopun jatkumista ja että seuraavaksi näkisimme haastatteluissa.

9.3 Lasten haastattelu

Lasten haastattelussa on Helavirran (2007, 630—632) mukaan paljon samaa kuin kenen tahansa muun haastattelussa. Ujot yksilöt saattavat kokea haastattelun hankalaksi. Osalla lapsista ryhmähaastattelu saattaisi toimia yksilöhaastattelua paremmin. Oikeanlaisten kysymysten ja kysymisen tapojen löytäminen on ratkaisevan tärkeää ja haastattelu ei saa olla liian kuormittavaa haastateltavalle.

Selkeimmin lasten haastattelu eroaa siinä, että haastattelutilanteen tulisi myönteillä lapsen kognitiivisia kykyjä. Perinteinen tiukahko kysymys-vastaus -malli ei lasten kohdalla ole yleensä toimiva, koska lasten ajatuksenkulku on usein rönsyilevää ja poukkoilevaa. Haastattelijalta vaaditaan kykyä antaa tilanteelle tarpeeksi vapautta, poimia lapsen puheesta olennaisia asioita ja tarttua luovasti lapsen esiintuomiin asioihin. Osa lapsista on verbaalisempia, mutta osalle sanallistaminen voi tuottaa ikään liittyen hankaluuksia. Tämän vuoksi on hyvä miettiä, tulisiko haastattelun lisäksi tai ohella käsitellä asiaa myös toiminnallisilla menetelmin, kuten esimerkiksi piirtämällä, kirjoittamalla tai saduttamalla. (Helavirta 2007 632, 637.)

Avoimet mikä / mitä -kysymykset on todettu hyviksi, koska ne antavat tilaa lapsen yksilölliselle tavalla ilmaista itseään ja hahmottaa asioista. Haasteena tällaisessa avoimessa haastattelutilanteessa on tietenkin se, kuinka haastattelijalla saa kaipaamiinsa kysymyksiin vastauksia ja miten paljon hänen tulisi haastattelua ohjailla. (Helavirta 2007, 634.)

Valitsin toiminnallisten menetelmien ja ryhmätilanteen lisäksi yksilöhaastattelut tähän opinnäytetyöhön siksi, että halusin antaa jokaiselle lapselle mahdollisuuden tulla kuulluksi yksilönä. Yksilöhaastattelu mahdollisti sen, että lapsi pystyi tuomaan esiin sellaisia asioita, joita hän ei ryhmätilanteessa osannut, muistanut, uskaltanut tai tajunnut sanoa. Yksilöhaastattelut toteutettiin toiminnallisen päivän jälkeen edellä mainitun lapsilähtöisyyden lisäksi myös siksi, että näin olin lapsille jo valmiiksi tuttu. Tämän ajattelin mahdollisesti helpottavan haastattelutilannetta, jos uuden vieraan aikuisen kohtaaminen olisi ollut liian jännittävää.

Yksilöhaastattelun en ajatellut kuitenkaan olevan yksin riittävä aineistonkeruumenetelmä lasten kokemuksia tutkiessa, koska joillekin lapsille suullinen ilmaisu ja asioiden sanallistaminen voivat olla vaikeita. Tämä todentui haastattelua tehdessä: muutaman lapsen haastattelu oli hyvin lyhyt ja suppea, mutta he olivat tuottaneet paljon materiaalia toiminnallisen päivän aikana. Tämän vuoksi yksilöhaastattelu on vain yksi aineistonkeruumenetelmä opinnäytetyössäni. Tällaisella monimetodisella aineistonhankintamenetelmällä varmistin, että jokaisen lapsen ääni pääsee mahdollisimman hyvin kuuluviin.

Haastattelupaikan valinta on merkityksellinen: sen täytyy olla lapselle turvallinen, mielellään lapsen omaa aluetta, mutta kuitenkin rauhallinen, haastatteluun keskittymisen mahdollistava. Esimerkiksi koti haastattelupaikkana saattaa olla lapsen omaa aluetta ja sinänsä helpottaa lapsen avoimena olemista, mutta kodista täytyy löytyä rauhallinen paikka, johon sisarukset tai huoltajat eivät tule haastattelua keskeyttämään. Huoltajan täytyy kuitenkin saada olla paikalla, jos lapsi niin haluaa. (Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017, 317—318.)

9.4 Haastattelujen kuvaus

Haastattelut toteutettiin toiminnallisen päivän jälkeen toukokuussa. Ainoastaan yksi haastattelu siirtyi kesäkuulle aikatauluongelmien takia. Tämä haastattelu toteutettiin puhelinhaastatteluna. Kaikki muut haastattelut järjestettiin lasten kotona. Tarjosin vaihtoehtona myös haastattelua Perheen talolla tai tukihenkilötaamisessa, mutta kaikki huoltajat lapsineen kokivat helpoimmaksi sen, että minä tulin heidän kotiinsa.

Olin toiminnallisessa päivässä kertonut lapsille haastattelusta ja sanonut, että voitte miettiä valmiiksi, missä haastattelu pidetään. Valtaosassa vierailuista lapsi tuli avaamaan minulle oven ja vei suoraan paikkaan, jossa halusi haastattelun tehdä. Kaikissa haastatteluissa olimme lasten kanssa kahden. Kolme haastattelua pidettiin lapsen omassa huoneessa, yksi parvekkeella, kaksi ulkona takapihalla, yksi vanhemman huoneessa ja yksi olohuoneessa. Kesäkuun haastattelu toteutettiin videopuhelulla, koska sain sillä tavalla helpoiten lapseen yhteyden. Yksi lapsista ei lapsen kotiin saavuttuani uskaltanutkaan tavata minua, joten kävimme lapsen huoltajan kanssa kysymykset läpi, huoltaja hoiti haastattelun lähdeyttäni ja lähetti vastaukset minulle sähköpostiin. Koin tämän ratkaisun erityisen lapsilähtöiseksi ja huoltajakin oli ilahtunut ratkaisusta, jossa ujo lapsi pystyi osallistumaan omalla tavallaan. Tämä sama lapsi ei osallistunut toiminnalliseen päivään, koska koki ryhmätilanteen liian hankalaksi.

Toiminnallinen päivä ennen haastattelujen pitämistä oli selvästi hyvä ratkaisu. Siihen osallistuneet lapset olivat rentoja minut tavatessaan eivätkä esimerkiksi

jännittäneet nauhuria yhtään, koska sitä oli käytetty koko toiminnallisen päivän ajan. Kahden pienemmän lapsen annoin laittaa nauhurin itse päälle, ja he näyttivät innostuvan ratkaisusta.

Haastatteluissa käytiin läpi teemat siinä järjestyksessä, kun ne luonnollisesti keskusteluun tulivat. Lisäksi keskustelimme vielä kerran lasten toiminnallisessa päivässä tekemistä piirustuksista. Haastattelut kestivät 7—21 minuuttia. Haastatteluissa tuli esille muutama yksityiskohta lisää, mutta muuten ne toimivat hyvänä saturaatiopisteen tavoittamisena: lapset toistivat pitkälti samoja aiheita kuin toiminnallisen päivän aikana. Toiminnallinen päivä olisi yksinään saattanut olla riittävä aineiston laajuuden kannalta, mutta haastattelussa pääsin kohtaamaan jokaisen lapsen vielä henkilökohtaisesti, kiittämään osallistumisesta ja ojentamaan itse palkkion seitsemälle heistä. Kolmeen ensimmäiseen haastatteluun palkkiot eivät vielä ehtineet, ja ne postitettiin lapsille jälkikäteen.

10 Analyysi

Analyysimenetelmänä käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Opinnäytetyön tulokset nostin esille aineistopohjaisesti. Tällaisessa tutkimuksessa valmiita hypoteeseja ei aseteta: kysymyksiin ei ole valmiita muodostamia vastauksia tutkijan konstruoimilla käsitteillä, vaan vastaajat voivat vapaasti tuottaa käsityksensä tutkittavasta asiasta, kuten laadullisessa tutkimuksessa usein tehdään. (Eskola 2015, 188; Eskola & Suoranta 1998, 152.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi oli tässä opinnäytetyössä perusteltua, koska aineistosta ei ole juurikaan aikaisempaa teoriaa eikä minulla ollut ennakkohypoteeseja, vaan lasten tuottama aineisto ohjasi analyysia. Teorialähtöistä analyysia ei aiheesta kyennyt tekemään, koska ei ollut mitään selkeää teoriaa, mallia tai auktoriteettia, mihin analyysin voisi pohjata. (Eskola & Suoranta 1998, 14; Tuomi & Sarajärvi 2002, 97—102.)

Aineiston analyysissä käytin pohjana Tuomen ja Sarajärven (2018, 123) kuvausta sisällön analyysin etenemisestä (kuva 2). Liitteessä 7 kuvaan tarkemmin tämän opinnäytetyön analyysipolun. Aineiston keräämisen jälkeen kävin ääni- ja videonauhoitteet läpi ja valitsin opinnäytetyön kannalta olennaisen materiaalin. Toiminnallisen päivän nauhoitteesta jätin esimerkiksi pois ruokailun, jonka aikana opinnäytetyön aihetta ei käsitelty ollenkaan ja muutamasta haastattelusta esimerkiksi lapsen omista piirustuksista tai leluista keskustelun. Tämän valitun materiaalin litteroin, redusoin eli pelkistin ja karsin sekä tematisoin sen aineiston pohjalta esiin nousseisiin teemoihin. Aineiston järjestämisessä lähdin aluksi liikkeelle teemahaastattelun teemoista, jonka jälkeen järjestin lopun materiaalin yhteensopivien teemojen alle. (Eskola 2015, 197; Eskola & Suoranta 1998, 151—152; Tuomi & Sarajärvi 2002, 110—111.) Litteroituja sivua tuli kaikkiaan 27, Calibri -fontin koolla 11, rivivälillä 1.

Kuva 2. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123).

Teemat nostin esille lukemalla aineistoa useaan kertaan läpi ja leikkaamalla ja liimaamalla järjestin yhteensopivat teemat alaotsikoiden alle. Taulukossa 1 on esimerkkejä analyysissä tehdystä pelkistämisestä ja tematisoinnista.

Taulukko 1. Esimerkki opinnäytetyön aineiston pelkistämisestä ja tematisoinnista.

Lainaus	Pelkistäminen	Tematisointi
Vaikka tulis vastoinkäymisiäkin, niin ei oo koskaan saanu mitään itkupotkuraivareita. Et se on aina ollut silleen et kato-taan ens kerralla tai keksitään jotain muuta.	Tukihenkilön tulee olla joustava.	Tukihenkilön ominaisuudet.
Ei oikeestaan ollenkaan. Kun äitikään ei tykkää uimisesta eikä osaakaan uida.	Tukihenkilö mahdollistaa asioista.	Yhdessä tekeminen, osallisuus.
Koska se kuuntelee minua. Ja minä kuuntelen sitä. Jutellaan kaikenlaista --.	Tukihenkilön on tärkeä kuunnella lasta ja toiminnan on tärkeää olla vastavuoroista.	Läsnäolo ja vuorovaikutus.

Ongelmana valitsemassani monimetodisessa aineistonkeruumenetelmässä oli analyysin kannalta juuri tämä tematisoinnin vaihe, erityisesti lapsinäkökulmaista tutkimusta ajatellen. Minun tuli miettiä, kuinka säilytän lapsen kokemukset mahdollisimman autenttisina ilman aikuisen (itseni) puuttumista niihin. Pysin kirjoittamaan mahdollisimman selvästi auki analyysivaiheessa sen, oliko kyse omasta oletuksestani vai lapsen itsensä tulkinnasta.

Laadullisessa tutkimuksessa aineistosta nostetaan esiin mielenkiintoiset kohdat, sitä ei vain kuvata tasapuolisesti (Eskola 2015, 197). Yhtenä pohdinnan paikkana analyysivaiheessa oli, millaisen painoarvon annan yksilöiden näkemyksille ja heidän mahdollisesti erilaisille aineistontuottamistavoillensa. Käsittelenkö lapsia mahdollisimman paljon yksittäisinä tapauksina, vai suhtaudunko kaikkeen tuotettuun materiaaliin analysoitavana kokonaisuutena? Päädyin suhtautumaan kaikkeen materiaaliin yhtenä analysoitavana kokonaisuutena ja nostamaan esiin yleisiä ja eroavia ajatuksia vain aineiston pohjalta. Ainoastaan olennaiset iän tuomat

erot olen kertonut tuloksissa erikseen, mutta tällöinkin olen puhunut vain nuoremmista (8—10 -vuotiaista) ja vanhemmista (11—13 -vuotiaista) lapsista.

Valitsin, että jätän aineiston esittelystä kaikki yksilöintitiedot pois, koska mielestäni, sillä ei olisi lopputuloksen kannalta merkitystä. Kaikilla lapsilla tukihenkilö oli ollut yli vuoden, joten tapaamisia oli ollut paljon. Eri asia olisi ollut, jos tutkittavina olisi ollut sekä monivuotisia tukisuhteita että hyvin lyhyitä, muutaman kuukauden suhteita, jolloin tämä tausta olisi pitänyt huomioida aineiston analyysissä. Yksilöinnin poisjättäminen oli perusteltua myös siksi, että se häivyttää lasten tunnistettavuutta. Näin pystyin tuomaan esille joitakin yksityiskohtaisia kokemuksia niin, että kommentteista ei voi kuitenkaan rakentaa kokonaiskuvaa yhdestä lapsesta. Esimerkiksi osa kokemuksista, jotka liittyivät tukihenkilöön tai vanhempaan, ovat yleisluontoisia itsessään, mutta jos ne olisi yksilöity yhden lapsen sanomaksi ja näin yhdistänyt muuhun aineiston esittelyyn kohtaan, ne voisivat olla tunnistettavissa. Näin koin suojelevani jokaisen lapsen yksityisyyttä.

Aineisto tuntui haastattelujen jälkeen hyvin pieneltä, ja epäilin, saisinko minkäänlaisia mielenkiintoisia, saati kattavia tuloksia esille. Kokonaisaineiston aukikirjoittaminen toiminnallisine päivineen eri teemojen alle kuitenkin yllätti minut sen laajuudella ja kattavuudella. Aineistosta löytyi sekä lapsia yhdistäviä tekijöitä että eroavia vastauksia, joiden perusteella tuloksista tuli verrattain monimuotoiset. Samoin minut yllätti se, kuinka teemojen löytäminen aineistosta tuntui tapahtuvan kuin itsestään. Tämä kertoo, että tutkimusmenetelmät olivat ilmeisen toimivat aineiston analyysin kannalta.

11 Tulokset

11.1 Tukihenkilön määrittely

Eräs opinnäytetyön kiinnostavimpia ja avaavampia keskusteluja haastateltavien kanssa oli se, kuinka he itse määrittelevät tukihenkilön. Haastattelukysymys oli: ”Jos sinun pitäisi kertoa ihmiselle, joka ei tiedä yhtään mitään tukihenkilötoiminnasta, että mikä se tukihenkilö oikein on, kuinka selittäisit?” Vastauksista näkyi,

että lapset määrittelivät tukihenkilön selvästi omien kokemusten ja omien tarpeiden mukaisesti. Kaksi lapsista mietti tukihenkilön määrittelyä myös yleisestä näkökulmasta.

Pienempien ja isompien lasten vastauksissa oli nähtävissä ero toiminnallisuuden ja henkisen tuen välillä. Pienemmät lapset määrittelivät tukihenkilön aikuiseksi, jonka kanssa voi tehdä asioita, joka voi viedä paikkoihin ja joka viettää lapsen kanssa aikaa, jos vanhemmat eivät pysty tai ehdi esimerkiksi työn vuoksi. Isompien lasten vastaukset sisälsivät myös kuvausta kaveruudesta, ystävyyydestä ja merkityksellisistä keskusteluista:

”No se auttaa toisia, jos vaikka vanhempi ei voi viiä sitä jonnekki paikkaan tai uimaan, niin se auttaa siinä.”

”No semmonen joka vie sen lapsen jonnekin paikkaan ja sitten tykkää siitä lapsesta.”

”Sellainen, joka rohkaisee lapsia osallistumaan.”

”Se on, ei oikeestaan oo mun tukihenkilö vaan ystävä, enemmänkin se on aikuinen ystävä. Siihen voi luottaa ja se ei valehtele ja se ei petä. Ja sit esimerkiksi ilmoittaa et saatan olla myöhässä, ettei sit ihmettele et missä sä oot.”

”Tukihenkilö on semmonen, et jos ei vaikka itellä oo omia isovanhempia auttamassa, niin se tulee siihen. Tai jos tarvii, tukihenkilö on sellanen, jonka kanssa voi tehdä kaikkee, mitä ihmisten kanssa nyt tehdään, jos on isovanhempia, käydään uimassa tai askarrellaan, elokuvissa.”

”Se on joku semmonen tyyppi joka tukee sua jos sulla on huono olo. Se on semmonen tukihenkilö, joka tukee sua.”

Yksi lapsi määritteli, että tukihenkilö on tukija, sekä henkisesti, jos on huono olo, että taloudellisesti. Lapsen mukaan tukihenkilö auttaa silloin, jos lapsilla on huolia mutta myös silloin, jos perheellä on taloudellisia ongelmia, esimerkiksi tuoden lapsille vaatteita tai vieden lapsia autolla uimaan. En kysynyt tarkemmin lapselta, oliko tukihenkilö tuonut hänelle vaatteita tai auttanut heitä taloudellisesti, vai oliko tämä lapsen pohtima yleinen määrittely tukihenkilöstä.

Neljällä lapsella tukihenkilö toimi varaisovanhempnana, koska isovanhemmat asuvat kaukana tai ovat kuolleet. Eräs haastateltava kuvasi, että tukihenkilö on varummo, jonka kanssa voi tehdä samanlaisia, ihan tavallisia asioita, kuin tekisi oman mummon kanssa. Keskustelimme haastattelun aikana siitä, että isovanhemmat ovat tavallinen asia lapsen elämässä, ja tukihenkilötoiminnan kautta lapsi voi saada tällaisen kokemuksen.

Haastateltavat määrittivät tukihenkilöä myös heidän ominaisuuksiensa mukaan. Monessa kohdassa vastauksista näkyi, että tukihenkilön persoonallisuus ja luonne ovat tärkeitä asioita. Lapset kuvasivat tukihenkilöjään rohkaisijaksi, auttajaksi, kannustajaksi, iloiseksi, huumorintajuiseksi, aina hymyileväksi, luotettavaksi ja sellaiseksi, jonka pinna ei pala helposti vastoinkäymisissä. Huumorintajun merkitys ja se että tukihenkilö ”osaa naurattaa” nousi kahdessa vastauksessa tärkeäksi ominaisuudeksi. Eräs lapsista kuvasi, että tukihenkilö on sellainen, joka tuntee lapsen hyvin. Tämä nousi esille myös muutamassa keskustelussa siitä, kuka päättää, mitä tapaamisilla tehdään. Yksi lapsista kertoi, että tukihenkilö päättää usein, koska hän tuntee lapsen niin hyvin, että tietää, mistä tämä pitää. Tukihenkilön on siis aivan olennaista olla kiinnostunut lapsesta ja tutustua tähän kunnolla.

Eräs haastateltava kuvasi, että tukihenkilö on sellainen joka ”veisi lapsen välillä kotoa, koska muuten lapsi vain leikkisi olohuoneessa ja sotkisi koko ajan.” Haastateltava koki vanhempansa kannalta tärkeäksi, että hänet oli pienempänä välillä viety kotoa muualle tekemään kivoja asioita. Lapsen vastauksessa näkyy se, että tukihenkilötoiminta on merkittävää myös perheille, ja lapsetkin saattavat tiedostaa sen. Muissa haastatteluissa ei tätä noussut esille, vaan lapset pohtivat tukihenkilön merkitystä heille itselleen henkilökohtaisesti. Perheiden kokemusta lasten näkökulmasta ei tosin kysytty, haastattelu ja toiminnallinen päivä keskittyivät lasten kokemuksiin.

11.2 Toiminnassa hyvää lasten mielestä

Kaiken kaikkiaan lapset kokivat, että tukihenkilötoiminta oli hyvää ja tukihenkilö oli heidän elämässään tärkeä ihminen. Vastaukset, mikä toiminnassa on hyvää, oli jaettavissa viiteen kategoriaan: tekeminen, uudet kokemukset, ajan antaminen lapselle, luonteenpiirteet sekä muut asiat.

Kaikki lapset nostivat esille kokemuksia ja muistoja mukavista tekemisistä. Suurimmalla osalla keskeisiä yhteisiä tekemisiä olivat uiminen, leipominen, askartelu ja elokuvissa käyminen. Tekeminen on korostunut aikaisemmissa Pelastakaa Lapset ry:lle tehdyissä tutkimuksissa, ja koetin tässä opinnäytetyössä päästä syvemmälle siihen, miksi tekeminen on niin tärkeää. Onko kyseessä vain se, että lapsi pääsee tekemään ja olisiko tällöin suhteellisen sama, kuka lapsen vie paikkoihin tekemisen äärelle? Eräs lapsi korosti, että on tärkeää, että tukihenkilö tekee lapsen kanssa asioita, ei vain vie paikkoihin:

”Se on jutuissa mukana, tekee lapsen kanssa.”

Toinen kertoi, että hänestä on hyvä, ”kun tukihenkilö kysyy aina mukaan tekemään juttuja.” Kolmas lapsi kertoi yhteisistä HopLop -retkistä ja siitä, että tukihenkilö ei vain istu jossain, vaan on mukana toiminnassa.

Erytisesti pienemmät lapset kuvasivat, että heille oli tärkeää, että tukihenkilö kuunteli heitä ja teki heidän kanssa sellaisia asioita, joista he pitivät ja joita lapset halusivat tehdä. Eräs lapsi kertoi kokemuksen aikaisemmasta tukihenkilöstä (haastattelussa ei selvinnyt, oliko kyse Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilöstä vai muuta kautta toimivasta tukihenkilöstä), josta hän ei ollut pitänyt. Haastattelutilanteen jälkeen lapsi muisteli asiaa vielä vanhempiensa kanssa. Vanhemmat pohtivat, että tukihenkilö ei ollut oikeanlainen kyseiselle lapselle. Kysyttäessä lapselta, mitä eroa nykyisellä tukihenkilöllä ja edellisellä on, lapsi kertoi, että nykyinen tukihenkilö kuuntelee häntä ja he tekevät asioita, mitä lapsi haluaa tehdä ja mistä lapsi tykkää. Lapsi ei esimerkiksi halua viettää aikaa tukihenkilön luona eikä omassa kodissaan, vaan mennä muualle tekemään asioita, koska vanhemmat

eivät terveydentilansa ja taloudellisen tilanteen vuoksi pysty viemään lasta niin usein esimerkiksi uimaan, kuin hän kaipaisi.

Haastattelija: Onks se semmonen asia, mitä sie et vois tehdä, jos siulla ei ois sitä tukihenkilöä?

Lapsi: Mmmm... Ei oikeen voi tehdä, kun ei silleen oo hirveesti rahaa-kaan.

Monet haastateltavat kertoivat myös, että tukihenkilö oli mahdollistanut heille uusia kokemuksia. Lapset pohtivat, että ilman tukihenkilöä näitä tiettyjä asioita he eivät olisi koskaan tehneet. Tällaisia olivat esimerkiksi laavuretket ja teatterissa käynti.

Lapsi: Saa tehdä sen tukihenkilön kanssa kaikkea hauskaa. Saa uusia kokemuksia.

Haastattelija: Millasia?

Lapsi: Ihan hirvee lista niitäkin. Ollaan käyty uusissa paikoissa ja tälleen.

Haastattelija: Onko ne sellaisia paikkoja missä ei ois käynyt ilman tukihenkilöä?

Lapsi: Joo.

Haastattelija: Mimmosia?

Lapsi: Yhesti mentiin Ilomantsiin retkelle yhteen kottaan.

Tärkeän lisän tuo henkilökohtainen 150 euron budjetti, joka mahdollistaa uusien asioiden kokemisen erityisesti sellaisten perheiden lasten kanssa, joiden taloudellinen tilanne on heikko. Kaksi lapsista toi esiin myös sen, että on tärkeää, että tukihenkilö omistaa auton, koska perheellä sellaista ei ole. Esimerkiksi matka Joensuuun keskustasta HopLopiin tai kauempaa keskustasta virkistysuimala Vesikkoon voi olla autottomalle perheelle hyvin hankala:

”Vesikkoon ei pääse usein, kun äitillä ei oo autoa eikä aina viiti kavereilta kysyä et haluutko lähteä Vesikkoon...”

Kaksi lasta kuvasi, että tukihenkilö tuo heidän arkeensa tärkeää ajanvietettä ja poistaa tylsyyttä:

”Se on ajanvietettä, se on hauskaa, en mä muuten yleensä tekis juttuja. Että tuopahan tähän mun elämään lisää. Kun muuten mä olisin tietokoneella ja kaverien kanssa. Mut nyt mä käyn esim. elokuvissa useemmin.”

Toinen lapsista kuvasi, että tukihenkilön kanssa ”on aina tekemistä, ei oo ikinä tylsää”, jota kotona muuten voisi olla vanhempien tehdessä pitkää työpäivää ja isovanhempien asuessa kaukana.

Haastateltavien vastauksissa oli näkyvissä myös se, että tukihenkilön antama aika oli tärkeää lapselle, oli tekeminen mitä vain. Eräs vanhemmista lapsista kertoi, että hän ei enää tapaa tukihenkilöä niin usein kuin pienempänä, mutta että hänelle on tärkeää, kun tukihenkilö on tarvittaessa tavattavissa:

”-- pystyy tulemaan silloin, kun on tarvetta, esim. jos ei oo ketään kenen kanssa mennä uimaan tai elokuviin ja äiti ja isä ei kerkee.”

Lasten kuvausten mukaan valtaosin tekeminen on hyvin yksinkertaista ja arkista, sellaista, jota monessa perheessä tehdään muutenkin yhdessä, mutta jota ei syystä tai toisesta lasten perheessä esimerkiksi ajan, rahan tai terveydellisten ongelmien vuoksi pystytä tekemään ollenkaan tai niin paljon, kuin lapsi kokisi tärkeäksi.

Yhdeksi hyväksi asiaksi nousi monen lapsen vastauksessa tukihenkilön luonne. Monet lapset kertoivat, että tukihenkilö on kiva. Kysyttäessä tarkemmin, mitä ”kiva” tarkoittaa lapset kertoivat tukihenkilön olevan mm. mukava, hauska ja hymyilevän aina. Eräs haastateltava kertoi, että tukihenkilö ei hermostu vastoinkäymisistä ja on joustava:

”-- vaikka tulis vastoinkäymisiä, niin ei oo koskaan saanu mitään itkupotkuraivaria. Et se on aina ollu silleen et katotaan ens kerralla tai keksitään jotain muuta.”

Lapset pitivät hyvänä, että tukihenkilöön voi luottaa ja tukihenkilön kanssa on turvallista olla. Eräs lapsi kuvasi, että tukihenkilön ”kanssa on kevyt olo”, jolla hän kertoi tarkoittavansa sitä, että yhdessä oleminen ja tekeminen vähentää hänen ahdistavaa oloa ja huolia. Eräs lapsista kertoi, että tukihenkilö auttaa häntä ja kannustaa häntä, ja se on hänelle merkityksellistä.

Muita esiin nousseita hyviä asioita olivat tukihenkilön lapselle hyvin tärkeäksi muodostunut lemmikki, jota he usein hoitavat yhdessä, tukihenkilön ötökkäraukaus ja pitäminen luonnon tutkimisesta sekä se, että tukihenkilön luona on aina hyvää ruokaa. Nämä vastaukset korostivat sitä, että jokaisen tukihenkilön ja lapsen suhde on erilainen ja erilaiset asiat toiminnassa ovat tärkeitä. Eräs lapsi kertoi, ettei hän haluaisi, että tukihenkilöllä on lemmikkejä, ja toiselle lapselle taas lemmikki oli hyvin olennainen osa yhdessä olemista ja toimintaa. Yksi haastateltava kertoi, että hän ei halua olla kotona eikä tukihenkilön luona, toinen taas kertoi heidän olevan lähes aina tukihenkilön luona lapsen omasta valinnasta, koska siellä on kivaa tekemistä ja hyvää ruokaa.

11.3 Toiminnassa ei hyvää lasten mielestä

Valtaosa lapsista vastasi ensimmäisenä, etteivät he keksineet mitään, mikä ei olisi ollut hyvää. Tämä vastaus oli yhteneväinen aikaisempien tutkimusten kanssa. Ajattelin aineistonkeruumetodia valitessa erityisesti tätä tutkimuskysymystä ja sitä, että toiminnallisen päivän ja haastattelun kautta näitä asioita saatettaisiin löytää paremmin kuin lomakekyselyllä, jos niitä oikeasti olisi olemassa.

Tyypillisin vastaus pienen pohdinnan jälkeen oli niin ikään aikaisempien tutkimusten kanssa yhtenevä lasten toive viettää enemmän aikaa tukihenkilön kanssa. Erityisesti nuoremmat lapset toivat esille, että tukihenkilön kanssa voisi olla vaikka joka viikonloppu ja viikollakin monena päivänä:

Lapsi: M-mm. Mut ois kiva jos ois useemmin se tukihenkilö.

Haastattelija: Kuinka usein sie haluaisit nähdä sitä?

Lapsi: Joka kerta melkein.

Haastattelija: Mitä tarkoittaa joka kerta?

Lapsi: No... Joka päivä ja joka viikko.

Haastattelija: Joka päivä haluaisit nähdä? Etteks te kyllästyis?

Lapsi: Ei. Sitten vois käydä uimassa, HopLopissa, sitten ois monelle päivälle tekemistä.

Yli puolet haastateltavista kuitenkin koki, että yhdessä vietetään riittävästi aikaa eivätkä he toivoisi enempiä tapaamiskertoja. Kaksi vanhempaa lasta sanoivat,

että elämässä alkaa olla niin paljon muitakin asioita, että aikataulut menisivät liian täydeksi:

”Kyllä nähään [tarpeeksi]. Ja aina kun ollaan tavattu niin on ollu mukavaa. Yleensä mulla on jotain muutakin tekemistä.”

Eräs lapsi muisteli, että kerran tukihenkilön kanssa oli sovittu tapaaminen sellaiselle päivälle, jolloin oli paljon muutakin tekemistä. Lapsi kuvasi, että päivä oli tuntunut kiireiseltä ja liian täydeltä. Erästä lasta oli taas jäänyt harmittamaan se, että sovittu tapaaminen ei onnistunutkaan, kun perhe oli lähtenyt matkalle. Tämä nosti esille aikuisten roolin tukihenkilötoiminnassa, erityisesti aikataulutuksessa.

Kaksi haastateltavaa nosti esiin sen, että heitä oli jäänyt harmittamaan, kun tukihenkilön kanssa ei ollutkaan ehditty tekemään asioita tai ei päästy sinne, minne olisi haluttu, esimerkiksi paikan oltua yllättäen kiinni. Molemmat haastateltavat kertoivat, että asia oli kuitenkin kääntynyt parhain päin. Toisen kanssa oli sovittu uusi tapaaminen ja tehty asiat seuraavalla kerralla, toisen kanssa tukihenkilö oli keksinyt muuta tekemistä, joka oli sekin ollut hauskaa. Lapset nostivat esille siis tukihenkilön tarvittaviksi ominaisuuksiksi luovuuden ja joustavuuden yllättävissä tilanteissa:

”Paitsi ehkä joskus joku semmonen, et tyyliin ei olla päästy ihan sinne mihin ite halus. Mutta oli se muutenki varmaan hauskaa, tai ainahan mulla on ollu. Ja yleensä me ollaan sit joku toinen kerta menty. Mut ei se oo silleen haitannu, aina me ollaan muuta keksitty.”

Toiminnallisessa päivässä kaksi osallistujaa olivat kirjoittaneet ”harmitusten haamu” -tauluun sanat ”kun et tullutkaan”. Tarkemmin näiden kahden lapun taustatapahtumia ei voitu selvittää, koska laput kirjoitettiin nimettöminä, mutta vaihtoehtoja voisi olla esimerkiksi tukihenkilön tapaamisen unohtaminen tai edellä mainittu perheen lomamatka.

11.4 Toiminnan kehittäminen lasten mielestä

Haastatteluissa lasten oli selvästi vaikea keksiä, miten toimintaa voisi kehittää, koska lapset kokivat toiminnan jo niin hyvänä. Toiminnan kehittämisessä nousi eniten esille se, että osa lapsista toivoi voivansa viettää enemmän aikaa tukihenkilön kanssa. Eräs vanhemmista lapsista kertoi, että pidemmät 3—4 tunnin tapaamiset olisivat hyviä, koska silloin ehtisi tehdä enemmän asioita. Ajan käyttöön liittyvät vastaukset ovat yhteneviä aikaisempien tutkimusten tulosten kanssa. Toisaalta kaikki lapset eivät halunneet viettää tukihenkilön kanssa enemmän aikaa, vaan osa koki tapaamisia olevan sopivasti. Eräs vanhemmista lapsista kuvasi toiminnallisessa päivässä, että hän pitää siitä, että tukihenkilö antaa hänelle tilaa eikä tuppaudu liikaa hänen elämäänsä.

Toiminnallisessa päivässä ”toiveiden puu” -tauluun kirjoitettiin myös erilaisia tekemisiä, jota tukihenkilön kanssa voisi tulevaisuudessa tehdä. Lapset toivoivat uimista, retkelle, leikkipuistoon ja elokuviin sekä ihan vain ulos menemistä, monessa paikassa käymistä ja jäätelön syömistä. Yksi lapsi haaveili, että lentokoneilemassa olisi kiva käydä. Yksi toivoi, että ”leivotaan jotain erikoista.” Eräs lapsi toivoi, että tukihenkilö tulisi käymään heillä. Toinen kirjoitti kysyvän lapun: ”tehdäänkö jotain yhdessä?”

Yksi lapsista kuvasi, että toimintaa voisi kehittää, niin ”että tukihenkilö ei olisi tylsistynyt telinehippaan.” Toinen lapsi pohti, että toiminnassa voisi olla enemmän rahaa ja ”Toiveiden puu” -kuvaan oli kirjoitettu ”jos kummi olisi miljonääri olisi kivaa”:

”En tiiä, miten sitä vois enää parantaa. Paitsi jos ois paljon enemmän rahaa, niin vois käyä kaikissa paikoissa koko ajan, niinku kalliimmissakin paikoissa.”

11.5 Tukihenkilön merkitys lapsille

Kaikki lapset kokivat, että tukihenkilö on heille tärkeä. Yhdeksän lasta kuvasi tukihenkilöä erittäin tärkeäksi, yksi vastasi, että tukihenkilö on ”semitärkeä, on

ihan mukava henkilö ja silleen, mutta on muutakin tekemistä, muitakin kavereita.” Yksi lapsista sanoi, että hänen oli vaikea arvioida tukihenkilön tärkeyttä, koska tukihenkilöstä oli tullut niin tavallinen osa elämää:

”Mulla on tää kun se on ollut jo niin pitkään että se on ihan peruspäivää jo.”

Syitä sille, miksi tukihenkilö on tärkeä oli useita, ja suurin osa niistä on tullut jo aikaisemmassa aineiston esittelyssä esille. Tukihenkilö on tärkeä lapsille, koska:

”Se on kiva ja sen kanssa voi tehdä asioita.”

”Se on vaan tärkeä henkilö, ei sitä osaa edes kuvailla että minkä takia.”

”Voi käydä kaikissa paikoissa.”

”Ei oo omia isovanhempi, niin on tärkeitä, että ne [tukihenkilö ja hänen puolisonsa] on.”

”Se on vähän niinku kaukainen sukulainen mummi, jonka kanssa viettää aikaa.”

”Se kuuntelee minua, ja minä kuuntelen sitä.”

”Voi touhuta.”

Tukihenkilön merkitys korostui erityisesti siinä, että tukihenkilö on aikuinen, joka viettää lapsen kanssa aikaa ja vie häntä paikkoihin. Lähes kaikki haastateltavat kertoivat, että tukihenkilö tuo hänen elämäänsä asioita, joita ei olisi ilman tukihenkilöä. Osa lapsista kertoi sen johtuvan siitä, ettei vanhemmilla ole aikaa. Kaksi lasta kertoi, ettei vanhempi kykene tai halua käydä uimassa, joten ainoa keino päästä mieluisen tekemisen äärelle on tukihenkilön kanssa. ”On kiva, kun on aikuinen mukana”, kertoi yksi lapsi ja toi esille sen, että aikuisen läsnäolo on tärkeää. Lapsi kertoi, että voisi käydä kaverinsa tai sisaruksensa kanssa uimassa, ja käykin joskus, mutta aikuisen läsnäolo tuntuu välillä tärkeältä.

Joidenkin lasten kohdalla kysymys on siitä, ettei perheellä ole autoa ja uimahalliin on pitkä matka. Muutama lapsi nosti esille, ettei perheellä ole rahaa käydä paikoissa. Näiden lasten kannalta 150 euron vuosibudjetti on todella tärkeä. Eräs

lapsi kuvasi, että tukihenkilö vie hänet paikkoihin, minne ei itse tai perheen kanssa menisi. Esimerkkinä lapsi nosti esille retket laavulle. Yksi lapsi taas kertoi, että ”ei oikeastaan tehdä mitään, mitä ei muuten tekis, koska mä ehotan semmosia asioita, josta mä tykkään ja hän ehottaa semmosia asioita, kun hän suurin piirtein tietää, mistä mä tykkään.” Tämäkin lapsi tosin lisäsi, ettei hän pääsisi tekemään asioita niin usein siksi, ettei vanhemmilla ole aina aikaa.

11.6 Lasten neuvoja uudelle tukihenkilölle

Prosessidraamapohjaisen henkilön luominen -harjoitteen aikana lapset antoivat uudelle tukihenkilölle neuvoja, mitkä ovat hyviä asioita eli mitä hänen tulisi tehdä ja mitkä toisaalta olisivat huonoja asioita eli mitä tukihenkilön ei tulisi tehdä.

Hyviä asioita:
Antaa rakentavia kommentteja
Kannustus
Yrittää viedä sinne, minne lapsi haluaa
Kuuntelu
Lapsenkin on hyvä antaa välillä tukihenkilön päättää
Hyvän ensivaikutelman antaminen
Kannattaa tehdä asioita
Hyvä tutustuminen, kyseleminen
On kiva
Tietää allergiat
Pyytää mukaan
On kiltti
Auttaa
Hyvät käytöstavat

Huonoja asioista:
Jos lapsi tekee virheen, ei ole kiinnostunut
Levittelee asioita

On liian tungeksiva, kyselee liian henkilökohtaisia, tulee käymään joka päivä
Tehdään asioita, mistä itse tykkää, mutta lapsi ei tykkää
On määräilevä, koko ajan itse määräilee
Tiuskiminen
Ei kysy lapsen mielipidettä
Kiroilee
Näyttää huonoa mallia
Pakottaa
Tupakoi
On tatuointi
Jättää lapsen yksin
Ei ole mukana, katsoo vain puhelinta

Lopuksi lapset itse nostivat myös esille, että oikean tukihenkilön ja oikean lapsen yhdistäminen on tärkeää, jotta toiminta voi olla hyvää. Tämä mielipide nousi taustoinnista käydystä keskustelusta, jossa huomasimme, että eri asiat voivat olla toisille ehdoton ei, toisille taas samantekeviä asioita.

Tekeminen ja toiminta nousivat tässäkin osiossa tärkeäksi. Yksinkertaisesti lasten mukaan ”kannattaa tehdä asioita”, ja nimenomaan lasta kuunnellen. Tukihenkilön pitää kuunnella lasta, eikä hän saa olla määräilevä. Lapset pitivät kuitenkin vastavuoroisuutta myös tärkeänä: lapsen on annettava tukihenkilön joskus päättää, mitä tehdään. Sellaisia asioita ei kuitenkaan ole hyvä tehdä, joista tukihenkilö itse tykkää, mutta lapsi ei tykkää.

11.7 Lasten viestit tukihenkilölle

Prosessidraamapohjainen kylmä tuoli -harjoite näytti mielestäni hyvin, millaisia kokemuksia lapsilla tukihenkilöstään on. Tukihenkilölle haluttiin kertoa, että tämä on mukava, kiltti, kiva ja hauska. Tukihenkilöllä on hyvä huumorintaju ja hän keksii hyviä vitsejä.

Tukihenkilö auttaa lasta, myös yksittäisissä asioissa: ”autoit minua, kun kaaduin”, kertoi eräs lapsi. Tukihenkilö ajattelee muita ja kannustaa lasta.

Tukihenkilölle kerrottiin, että on mukavaa, kun hän vie lasta eri paikkoihin, mutta hänen luonaan on myös mukava olla. Ylipäätään tukihenkilön kanssa on todella hauska olla.

Tukihenkilö tekee lapsen todella iloiseksi. ”Minä tykkään sinusta” sanallisti yksi lapsista.

Lapsen viestit tukihenkilölle:
Olet kiva
Olet todella mukava
Olet hauska
Sinulla on hieno paita
Sinun luonasi on todella kiva olla
Autat minua
Viet minua eri paikkoihin
Sinun kanssa on todella hauska olla
Sinä olet söpö ja kiva
Sinä olet mukava
Sulla on hyvä huumorintaju
Olet auttavainen
Ajattelet muita
Kannustat minua
Olet kiltti / on kiva kun viet minut eri paikkoihin
Minä olen todella iloinen
Teet minut iloiseksi
Autoit minua kun kaaduin ja minua sattui
Minä tykkään sinusta
Keksit hyviä vitsejä
Olet kiltti

Tukihenkilö kiitti lasta kuulemistaan asioista ja halusi kertoa lapselle, että lapsi on todella mukava ja kiva. Lapsi on myös tukihenkilön mukaan hyvin hauska. Tukihenkilö halusi kysyä lapselta, tykkääkö tämä pyöräilystä ja halusiko tämä mennä uimaan. Lopulta tukihenkilö sanoi lapselle: ”tykkään sinusta” ja ”olet minulle tärkeä”. Mielestäni harjoituksen merkillepantava anti opinnäytetyön näkökulmasta on, että lapset itse kokivat, että tukihenkilö sanoisi hänelle, että hän on tärkeä ja tukihenkilö pitää heistä.

Tukihenkilön viestit lapselle:
Voi kiitos
Oletpa mukava
Olet kiva
Sinä olet hyvin hauska
Olet todella mukava
Olet minulle tärkeä
Mennäänkö uimaan
Tykkäätkö pyöräilystä
Tykkään sinusta

12 Johtopäätökset

Yhteenvedona tuloksista voi sanoa, että tukihenkilötoiminnassa lapsille on tärkeää tukihenkilön luonne ja persoonallisuus sekä yhdessä tekeminen ja aito, välittävä läsnäolo. Tuloksista oli löydettävissä tiettyjä yhteneväisiä asioita, kuten se, että tukihenkilö on lapsille tärkeä. Paljon oli kuitenkin yksilöllisiä, toisistaan eroavia vastauksia, josta voi vetää johtopäätöksen, että tukihenkilö vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.

Tietyt suuret linjat olivat yhteneväisiä aikaisempien tutkimusten (Pelastakaa Lapset ry 2017; Rekola 2015) kanssa kuten se, että tukihenkilö on lapsille tärkeä, toiminnassa olennaista on yhdessä tekeminen ja tukihenkilön persoonallisuus

sekä se, että moni lapsi toivoi viettävänsä enemmän aikaa tukihenkilön kanssa. Kyselylomaketutkimuksiin verrattuna monimetodisella tutkimuksella päästiin näissä aikaisempien tutkimusten kanssa yhtenevässä teemoissakin syvemmälle, joten opinnäytetyö tuo uutta informaatiota jo aikaisemmin tutkittuihin asioihin.

12.1 Lasten yksilölliset kokemukset ja tukihenkilön ominaisuudet

Haastateltavien vastauksissa tukihenkilötoiminnan keskeiset asiat, monimuotoisuus ja arkeen kietoutuminen (Lehtinen 1994, 11—14; Lehtinen 1997, 52—53; Korhonen 2005, 7—10), näkyivät esimerkiksi siten, että lapset määrittelivät tukihenkilön hyvin eri tavalla lähtien omista tarpeistaan. Kaikkien lasten vastaukset painottuivat toiminnalliseen yhdessäoloon, mutta toiminnan muodot ja merkitys vaihtelivat lapsen elämäntilanteen ja perhetaustan mukaan.

Hyvä tukihenkilö on lasten mielestä rauhallinen, luotettava, joustava ja kiinnostunut lapsesta. Kiehtovaa oli myös, että ensimmäinen vastaus huonoihin tukihenkilön toimintamalleihin oli se, että jos lapsi tekee virheen, paitsi että tukihenkilö ei tiuski, häntä ei myöskään se kiinnosta. Luen vastauksesta, että tukihenkilön ei tule olla välinpitämätön. Vastauksen alta on tulkittavissa, että lapsi haluaa tulla nähdyksi ja kuulluksi kokonaisuutena, hän haluaa riittää elämässään olevalle aikuiselle, sellaisena kuin on (Isola ym. 2017, 25; Kallio ym. 2013; Mattila 2007, 49). Kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen tarvitaan läsnäoloa ja aikaa (Gävert & Thitz 2018, 227—228), joka on määritelty tukihenkilön keskeiseksi rooliksi: aikuinen, jolla on aikaa lapselle (Manninen 2014, Rekolan 2015 mukaan). Tällainen aikuisen läsnäolo tukee lapsen omanarvontuntoiseksi yksilöksi, auttaa näin liittymään toisiin ihmisiin ja rakentaa pohjaa voimaantumisen prosessille (Mattila 2007, 49, 53—54).

Lasten vastauksista on luettavissa heille olevan tärkeää, millainen ihminen tukihenkilö on. Kiinnostavaa oli, kuinka vahvasti käytöstavat ja roolimallina oleminen nousivat keskustelussa esille ja että lapset vaikuttivat yksimielisiltä niistä. Tupakanointi oli esimerkiksi kaikkien lasten mielestä ehdoton ei.

Toisaalta osassa käytöstapoihin ja olemisen tapoihin liittyvistä asioista lapset olivat eri mieltä: yhdelle lapselle olisi todella ikävää, jos tukihenkilöllä olisi tatuointi. Toinen vastasi tähän ihmettelemällä, että mitä pahaa siinä nyt olisi. Samanlainen hyvin yksilöllinen vastaus oli se, että tukihenkilö ei saa olla liian tungeksiva, eikä lapsi haluaisi nähdä häntä joka päivä. Haastattelussa taas kaksi lasta kertoi, että ainoa asia, mikä on huonoa, on ettei tukihenkilön kanssa nähdä useammin. Kysyttäessä, kuinka usein lapsi haluaisi tukihenkilön kanssa tavata molemmat vastasivat, että vaikka joka päivä. Tässä nousee esiin jälleen lasten yksilöllisyys sekä mieltymyksissä että tarpeissa. Lasten terveiset tukihenkilöä valitsevalle henkilölle olivatkin, että on tärkeää tietää, millaisen tukihenkilön lapsi haluaa.

12.2 Ikäryhmien mukaiset erot

Ainoa lapset kahteen ryhmään selkeästi erottava tekijä oli se, millaista aikuisen läsnäolon laatua lapsi tarvitsi. Paikannan tämän kehityspsykologiaan pohjautuvaksi eroksi lasten välillä. Lapset oli näiden vastausten pohjalta mahdollista jaotella nuorempiin 8—10-vuotiaisiin sekä vanhempiin 11—13-vuotiaisiin.

Nuorempien lasten vastauksissa näkyi lapsen kehitystasoon liittyvä toiminnallisuus. Tukihenkilötoiminta liittyi pienempien lasten vastauksissa vahvasti konkreettiseen toimintaan: tukihenkilö tekee yhdessä lapsen kanssa, tukihenkilö vie eri paikkoihin. Kehityspsykologisesti pienempien lasten sosiaaliset suhteet painottuvat yhteiseen tekemiseen (Nurmiranta ym. 2009, 64—66; Vilkkö-Riihelä & Laine 2012, 101). Lisäksi nuoremmista lapsista muutama nosti esille tuen ja kannustuksen, joka on myös toimintaa harjoittelevalle lapselle tärkeä asia positiivisen minäkuvan muodostumisen kannalta (Anttila ym. 2005, 120—124). Vanhemmat lapset kuvasivat enemmän tukihenkilöä ystävänä tai aikuisena kaverina ja heidän vastauksissaan näkyi useammin yhdessä vietetty aika, keskustelu ja henkinen tuki (Nurmiranta ym. 2009, 65; Vilkkö-Riihelä & Laine 2012, 100-101).

Pienemmillä lapsilla oli suurempi tarve nähdä tukihenkilöä useammin, kaksi lapsista olisi voinut nähdä tukihenkilöä vaikka joka päivä. Vanhemmilla lapsilla taas

tukihenkilön kanssa ei koettu tarvetta viettää niin paljon aikaa ja liiallinen tuppautuminen elämään koettiin jopa häiritsevänä, vaikka tukihenkilö säilyi elämässä yhä tärkeänä. Kehitysvaiheeseen kuuluukin tässä vaiheessa, että omaa yksityisyyttä aletaan suojella enemmän (Aarnio ym. 2012, 113—115; Anttila ym. 2005, 136—138; Dunderfelt 2011, 85; Nurmiranta ym. 2009, 67, 76—78, 86—87; Vilkkö-Riihelä & Laine 2012, 122—124).

Vanhemmat lapset nostivat esille myös sen, että viettävät enemmän aikaa nykyään kaverien kanssa ja on muutakin tekemistä, kuin tukihenkilön kanssa oleminen. Toisaalta murrosikäisellä on edelleen vahva tarve samaistumisen kohteeseen ja luotettavaan aikuiseen. Kodin ulkopuolisten aikuisten eli tässä tapauksessa tukihenkilön merkitys saattaa jopa korostua tässä vaiheessa, kun nuori alkaa opetella itsenäistymistä. (Aarnio ym. 2012, 113—114; Anttila ym. 2005, 136—137; Nurmiranta 2009, 67, 86—87; Vilkkö-Riihelä & Laine 2012, 122—124.) Vanhemmat lapset kuvasivatkin esimerkiksi, että he hoitavat yhteydenpidon ja tekemisen suunnittelun itsenäisemmin, nuoremmilla lapsilla taas aikataulutuksen hoitivat useammin vanhempi ja tukihenkilö.

12.3 Osallisuuden kokemus yhdessä tekemisen kautta

Osallisuuden näkökulmasta toiminnassa on tärkeää, että lapsen kanssa luodaan yhdessä hyvä toiminnan malli. Lapselle tulee tulla kokemus siitä, että hän vaikuttaa toimintaan, yhteen oman elämänsä osa-alueeseen. Parhaimmillaan tällainen osallisuuden kokemus yhdessä elämän asiassa voi laajentua muillekin elämän osa-alueille, esimerkiksi kaveripiiriin, kouluun tai harrastuksiin. (Isola ym. 2017, 13—14; Tulensalo 2017; Vario 2017; Wright, Turner, Clay & Mills 2006, 6—8, 46—47.)

Haastateltavien mukaan tukihenkilön on tärkeä kuunnella lasta ja tehdä lapselle mieluisia asioita, mutta tutustuttuaan lapseen mahdollisesti myös tarjota uusia elämyksiä ja kokemuksia, joita lapsi ei muuten välttämättä ymmärtäisi toivoa. Tukihenkilö vaikuttaa tuovan lasten elämään tärkeän perheen ulkopuolisen lisän,

joka voi auttaa lasta kasvattamaan kulttuurista pääomaa ja saamaan uusia elämäkokemuksia (Forssén ym. 2002, 81, 87—91).

Tärkeää lasten mielestä oli kuitenkin se, että ei tehdä vain asioita, joista tukihenkilö tykkää, mutta lapsi ei. Lapset siis nostivat esiin toiminnan lapsilähtöisyyden, vaikka olivatkin sitä mieltä, että tukihenkilö voi joskus päättää, mitä tehdään. Merkittävä kommentti yhdeltä haastateltavalta oli se, että lapsenkin on tärkeä kuunnella tukihenkilöä. Tällä tavalla vastauksista näkyy toiminnan vuorovaikutuksellisuus ja nimenomaan yhdessä tekemisen tärkeys. Onnistuneen, voimavaraistavan vuorovaikutuksen lähtökohtana on nimenomaan molemminpuolinen kokemus huomioimisesta ja merkityksellisyydestä. (Alijoki 1998, 9—11, 14; Heino, Veistilä & Törrönen 2013, 22; Launonen 2007, 17—22; Talvio & Klemola 2017, 12.)

Monen lapsen vanhemmilla ei ollut syystä tai toisesta mahdollisuuksia viettää lapsen kanssa aikaa ja/tai tarjota lapselle aina niin paljon yhteistä tekemistä, kuin lapsi olisi kaivannut. Osa lapsista kuvasi tämän johtuvan perheen taloudellisesta tilanteesta, osa vanhempien terveydellisestä tilanteesta ja osa vanhempien pitkistä työpäivistä. Lähes kaikki lapset osasivat määritellä, mihin vanhempien haasteeseen tukihenkilö perheen elämässä vastasi. Tukihenkilö toimii siis jokaisessa perheessä merkittävänä perheen ulkopuolisena sosiaalisen lähiverkoston osana, jonka on todettu lisäävän perheen voimavaroja sekä lapsen koettua hyvinvointia ja kiinnittymistä sosiaaliseen ympäristöön. Tutkimusten mukaan yksi syrjäytymiseltä suojaava tekijä on myönteiset suhteet perheen ulkopuolisten aikuisten kanssa. (Forssén ym. 2002, 81, 87—91.)

Kaikki lapset kokivat, että pääsevät itse vaikuttamaan siihen, mitä tukihenkilön kanssa tehdään. Tällainen osallisuuden ja vaikuttamisen kokemus on lapsuudessa tärkeää tulevaisuuden kannalta, koska se pitää yllä uskoa omaan toimijuuteen, joka taas puolestaan on merkittävä tekijä syrjäytymisen ehkäisyssä (Isola ym. 2017, 9—10). Kun tukihenkilötoiminnassa vaalitaan osallisuuden kokemusta ja lapsen omaa toimijuutta, tämä kokemus voi laajentua muillekin elämän osa-alueille.

Tärkeää erityisesti huono-osaisten perheiden kohdalla on, että lapsi kokee oman olemassaolonsa ja vaikuttamisensa merkitykselliseksi tässä vaiheessa elämää, koska tutkimusten mukaan lapsuudessa koettu huono-osaisuus altistaa aikuisena syrjäytymiselle. Taloudellisesti haastavassa tilanteessa olevien lasten elämässä korostunee tukihenkilön mahdollisuus tarjota sellaisia elämyksiä, johon vanhempien rahat eivät riitä. (Forssén, Laine & Tähtinen 2002, 81—83; Härkönen 2010; Kajantie ym. 2013.) Toiminnan vuosibudjetti on erityisesti tällaisessa tukihenkilö-tukilapsi -toiminnassa hyvin merkityksellinen. Elämykset ovat pääsääntöisesti asioita, jotka kuuluvat monen lapsen elämään normaalisti, kuten esimerkiksi elokuvissa, ravintolassa, uimassa tai HopLopissa käynnit. Tällaisen toiminnan voi nähdä toimivan syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä lapsen elämässä, kun lapsi pääsee kiinnittymään normaaleihin ikäluokkaansa kuuluviin asioihin ja tätä kautta yhteiskuntaan.

Tukihenkilötoiminnan anti palvelujärjestelmän osana on olla mukana lapsen arjen osallisuuden tukemisessa. Tukihenkilön on mahdollista tehdä lapsen kanssa lapsilähtöisesti asioita, jossa lapsi voi arjessaan olla omalla tavallaan ja toimia omalla tavallaan. Tukihenkilön on tällöin tärkeä tunnistaa lapselle merkitykselliset asiat ja hyväksyä lapsi juuri sellaisena kuin hän on. Tätä kautta tukihenkilö voi edistää yhteisöllisen kiinnittymisen ja aktiivisen toimijuuden edistämistä lapsen elämässä, todennäköisesti jopa enemmän, kuin satunnaisesti lasta tapaavat ammattiauttajat. (Lehtinen 1994, 11—14; Lehtinen 1997, 52—53; Kallio ym. 2013; Korhonen 2005, 7—10.)

12.4 Läsäolo ja vuorovaikutus

Vastauksista oli kuultavissa, että lapselle on tärkeää tehdä asioita yhdessä juuri tämän tietyn hänelle tärkeän aikuisen kanssa. Tärkeää ei siis ole se, että tukihenkilö vie lapsen Mukulakadulle ja istuu itse katsomassa puhelinta lapsen leikkiessä, vaan tukihenkilön halutaan tekevän lapsen kanssa. Olennaista tuntui olevan ajan saaminen aikuiselta, joka hyväksyy lapsen sellaisena, kuin tämä on. Tähän liittyvät todennäköisesti nähdynksi ja kuulluksi tuleminen ja se, että saa olla

oma itsensä ja tulee tällaisena hyväksytyksi (Alijoki 1998, 11). Yhtenevästi aikaisempien tutkimusten (Pelastakaa Lapset ry 2017; Rekola 2015) kanssa olennaista on, että lapsella on elämässään aikuinen, jolla on hänelle aikaa.

Hyväksytyksi tulemiseen liittyen lapset nostivat esille sen, että tukihenkilön on tärkeää kannustaa lasta, nähdä hänessä positiivisia asioita ja myös sanoittaa niitä ääneen. Erityisesti yksi lapsi korosti monessa kohdassa sitä, että tukihenkilö kannustaa häntä ja se on hänelle todella tärkeä asia. Kannustaminen liittyy esimerkiksi harrastukseen, jossa käyminen oli tukihenkilön ja lapsen yhteinen asia. Toisaalta, kuten jo aikaisemmin toin esille, tukihenkilö ei saa olla välinpitämätön, jos lapsi tekee jonkin virheen. Tämä vastaus kuvasi mielestäni hyvin sitä, että lapset kaipaavat tulla nähdyksi ja hyväksytyksi kokonaisina, myös virheineen, joka on läsnäolevan vuorovaikutussuhteen ydin (Talvio & Klemola 2017, 107—113).

Aineiston keruun aikana havaitsin usein, kuinka herkkä asia tukihenkilötoiminnassa on luottamuksen muodostuminen ja toisaalta kuinka haavoittuva lapsen asema on (Heino ym. 2013, 23). Toistuvana teemana oli luettavissa se, että lapsen on tärkeää luottaa tukihenkilöön ja kokea itsensä tärkeäksi tämän kanssa. Luottamukseen liitettiin esimerkiksi se, että voi keskustella asioista sekä se, että tapaamisen voi luottaa toteutuvan sovittuna aikana. Lasten mukaan lapsen tulee tuntea, että tukihenkilö välittää hänestä aidosti. Tästä aidosta välittämisestä kertovat lasten kuvaukset ei niinkään tukihenkilöstä vaan ystävistä. Vaikutusta on toki varmasti silläkin, että tukihenkilö esitellään usein alkutapaamisessa lapselle aikuiseksi kaveriksi, jonka kanssa voi tehdä asioita. Lapsen vastauksista oli kuitenkin luettavissa, että suurin osa lapsista eivät toistaneet kaveri- tai ystävä-sanaa ulkoaopitusti, vaan heillä oli itsellään perustelut tälle kokemukselleen.

Lasten haastatteluista ja muun toiminnallisen päivän aikana käydyistä keskusteluista oli pääteltävissä, että ”huonot asiat” eivät pääsääntöisesti kummunneet lasten omista kokemuksista tukihenkilöidensä kanssa. Enemmänkin ne tuntuivat heijastavan aikuisten yleisempää olemisen tapaa (Mattila 2007, 55) ja sitä, että tukihenkilöt tuntuvat toimivan toisin. Tukihenkilöt tekevät lasten kanssa yhdessä asioita, eivätkä jätä lasta yksin tai selaa puhelinta yhteisen tapaamisen aikana.

Tähän varmasti vaikuttaa se, että tapaaminen on aina aikuisellekin erityinen tilanne, johon valmistaudutaan ja panostetaan mahdollisesti eri tavalla, kuin esimerkiksi lapsen vanhempana, lapsen kanssa arjessa jatkuvasti olevana on edes mahdollista. Tukihenkilöt ovat toki tietoisesti valinneet tulla tukihenkilöiksi ja ovat mahdollisesti valmiiksi tietyn tyyppisiä ihmisiä, mutta tähän vaikuttaa varmasti myös toimiva koulutus, jossa keskitytään oikeisiin asioihin. Joskus pienet asiat, kuten puhelimen tuijottelu kun ollaan viettämässä aikaa yhdessä, ovat niin automatisoitunutta toimintaa, ettei sitä välttämättä huomaa tekevänsä. Tällaisia asioita on tärkeä sanoa tukihenkilöiden koulutuksessa ääneen.

12.5 Voimautumisen tukeminen

Voimautumisen tukemisessa olennaista on se, että ihmisen omaa toimijuutta ja itsenäisyyttä tuetaan (Heino ym. 2013, 22). Tukihenkilötoiminnan vahva lapsilähtöisyys vastaa tähän tavoitteeseen. Lapset toivat esille, että heitä kuunnellaan toiminnan suunnittelussa ja että he tekevät asioita, joista lapsi pitää ja jotka kuuluvat lapsen elämään. Oli toiminta mitä tahansa, voimautumisen tukemisen kannalta tärkeää on, että tukihenkilö toimii avoimesti, rohkaisee, kannustaa, luo turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin sekä tasa-arvoisen tunnelman kohtaamisiin (Heino ym. 2013, 22; Siitonen 1999, 154—155). Tällainen tunnelma lasten kuvaamisista välittyi. Voimautumisen tukemisen ja omistajuuden kannalta lapsen on myös tärkeä tietää toiminnan raamit esimerkiksi ajan ja taloudellisten resursien suhteen (Heino ym. 2013, 23), koska vain tällä tavalla lapsi voi osallistua täysvaltaisesti päätöksentekoon.

Lasten vastauksissa näkyi molemminpuolisen luottamuksen merkitys (Heino ym. 2013, 23): lapsi luottaa tukihenkilöön, mutta tukihenkilö vaikutti myös luottavan lapsiin. Tämän voi tulkita erityisesti prosessidraamaharjoitteen vastauksista, joissa lapset sanallistivat tukihenkilön viesteinä lasten positiivisia ominaisuuksia ja sen, että tukihenkilö tykkää lapsesta.

Tukihenkilötoiminnassa on tärkeää aktiivinen dialogisuus, se, että lapsella on tilaa ottaa paikkansa vuorovaikutussuhteen aktiivisena osapuolena. Lasta tulee

toiminnassa kunnioittaa oman elämänsä asiantuntijana eikä antaa hänelle valmiita ratkaisuja ja vastauksia. Aktiiviseen dialogisuuteen liittyy myös se, että lapsessa ja hänen tilanteessaan tulee aina nähdä hyviä asioita sekä kertoa näistä asioista lapselle ääneen. Toisaalta molemminpuolinen merkityksellisyyden kokemus on tärkeää: lapsen on hyvä tuntee, että tukihenkilö nauttii hänen kanssaan vietetystä ajasta ja tuo tukihenkilön elämään tärkeän lisän. (Heino ym. 2013, 23–27; Rostila 2001, 42.)

12.6 Aikuisten rooli toiminnan järjestämisessä

Tukihenkilötoiminnan koordinoimisen kautta oikean lapsen ja oikean tukihenkilön yhteensaattaminen on olennaisen tärkeä osa lapsen kannalta onnistunutta tukihenkilötoimintaa. Tämä ei tapahdu itsestään, ja lapseen tutustuminen sekä lapsen äänen kuuleminen on prosessissa tärkeää. Lapset itsekin tiedostivat tämän ja pitivät tärkeänä, että se joka tukihenkilön ja lapsen yhdistää, tuntee lapsen tarpeeksi hyvin.

Lapset kertoivat haastatteluissa peruuntuneista tapaamisista tai päällekkäisyyksistä muiden menojen kanssa. Toiminnassa onkin tärkeä tiedostaa, kenen vastuulla on sopia tapaaminen ja varmistaa, että kaikki tietävät aikatauluista. Tässä nousee esiin pienempien ja isompien lasten ero: pienemmät lapset kuvasivat, että tukihenkilö ja vanhempi sopivat asiat, isommat lapset taas kertoivat sopivansa aikataulut itse tukihenkilön kanssa, jolloin on hyvä päättää, kenen vastuulla on vanhemman tiedottaminen. Tukihenkilötoiminnasta ei saa tulla stressaavaa ja kuormittavaa lapselle. Tässä korostuu vanhempien rooli lapsen aikataulujen luojina: tukihenkilötoiminnalle on oltava aikaa, ja perheillä on myös vastuu toiminnan onnistumisesta.

Tukihenkilötoiminta on tasapainottelua sen kanssa, ettei toiminnasta saa tulla kivirekeä myöskään tukihenkilölle (Wallius 2018). Toiminta on hedelmällisintä silloin, kun se on mielekästä sekä lapselle että aikuiselle. On olennaista pohtia, missä määrin toiminta on yhteistä sopimista ja missä määrin edetään lapsen ehdoilla. Millaisissa asioissa ja miten pitkään tukihenkilön on hyvä venyttää omaa

jaksamistaan ja saada itsensä kiinnostumaan asioista? Lähtökohtaisesti tukihenkilöä valitessa on olennaista varmasti kartoittaa myös tukihenkilön kiinnostuksen kohteet, jotta toiminta olisi molemmille mielekästä.

13 Toteutuksen ja menetelmän tarkastelu

Eskolan ja Suorannan (2000, 210) mukaan laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on keskeinen tutkimusväline tutkimuksessa. Arvioinnin on koskettava siis koko tutkimusprosessia ja tutkijan omia lähtökohtia.

Lähtökohtana tutkimusmenetelmien valinnalle oli se, että minulla on työtausta teatteri-ilmaisun ohjaajana ja ryhmänohjaajana. Tämän vuoksi koin, että minun oli turvallista valita toiminnallinen päivä yhdeksi aineistonkeruutavaksi. Tulosten luotettavuutta lisää se, että käyttämäni työkalut olivat minulle tuttuja. En opetellut niiden käyttöä prosessin aikana, vaan tiesin, millaisia toiminnallisia työkaluja halusin käyttää minkäkin aiheen käsittelyyn.

Minulla on kokemusta paitsi toiminnallisista menetelmistä, myös lasten kanssa toimimisesta, joka toisaalta asetti itselleni tiettyjä ennako-oletuksia, mutta toisaalta takasi, että opinnäytetyön prosessiin lähtiessäni minulla on tarvittava kokemus toiminnalliseen työskentelyyn lasten kanssa. Tämän vuoksi minun tuli kyetä tarkastelemaan omaa työtäni hyvin tarkasti ja kriittisesti reflektoiden sekä auki kirjaten. Olin ryhmässä sekä ohjaaja että aineiston kerääjä, joten tämä asetti omat haasteensa oman toimintani kriittiselle reflektoinnille. Tässä käytin apuna toiminnallisen hetken videoimista, jotta voin jälkeenpäin kriittisesti katsoa omaa toimintaani mahdollisimman ulkopuolisen silmin. Erityisen paljon kiinnitin huomiota sekä aineistoa kerätessäni että jälkeenpäin toimintaani reflektoidessani siihen, että en olisi ohjailut lapsia heidän vastauksissaan. Videointi oli myös aineiston keruuvaiheessa tärkeää, koska yksin aineistoa kerätessäni en toiminnallisen päivän aikana voinut tehdä muistiinpanoja. Ilman videointia olisin ollut vain muistini varassa, ja sellaisen aineiston en voisi katsoa olevan luotettava.

Kokonaisprosessina opinnäytetyö on mielestäni looginen ja onnistunut. Aineistonkeruun eri osa-alueet tukivat toisiaan ja sain niiden kautta vastaukset tutkimuskysymyksiini sekä tutkimuksen tavoitteeseeni. Eskolan ja Suorannan (2000, 213—214) mukaan useammat havainnointikerrat varmistavat aineiston tarkkuuden. Kohtasin suurimman osan lapsista kaksi kertaa ja käsittelimme teemaa monesta eri näkökulmasta.

Eskolan ja Suorannan (2000, 213) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen ja sen jälkeiset tapahtumat on tärkeä kirjoittaa auki mahdollisimman tarkasti, ja tähän olen pyrkinyt raportissani. Raporttia kirjoittaessa on ollut hyvä tilaisuus reflektoida omien valittujen menetelmien sopivuutta aiheeseen. Opinnäytetyön tarkoitus oli saada esiin lasten omat kokemukset aiheesta. Monimetodinen aineistonkeruu ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi olivat tähän perusteltuja ratkaisuja. Pyrin tuomaan esille tulosten esittelyssä myös paljon suoria lainauksia aineistosta, koska tämä mahdollistaa lukijalle tulkintojeni tarkastelun (Eskola & Suoranta 2000, 217).

Lapsilta kerättävää tietoa pitäisi käyttää tasavertaisena aikuisilta ja ammattilaisilta saadun tiedon kanssa (Tulensalo 2017). Samojen tutkimusmetodien käytössä kuin aikuisia tutkittaessa, on kuitenkin haasteena se, ettei niissä puhuta lasten kieltä. Tällöin lasta katsotaan aikuisen näkökulmasta. Tämän vuoksi toiminnallisten menetelmien käyttö nähtäneen usein luotettavampana aineistonhankintamenetelmänä. Tuottaakseen tietoa ja todella osallistuakseen lapselle tulisi myös kertoa, kuten aikuisellekin, mitä häneltä odotetaan ja miksi, sekä mikä tutkimustilanne on. (Hurtig 2006, 178—179, 182—184; Tulensalo 2017.)

Opinnäytetyön aikana pyrin pitämään huolen siitä, että kerroin lapsille avoimesti siitä, mitä tutkimus on ja mitä varten se tehdään. Kerroin nauhoittavani puheen ja videoivani toiminnallisen päivän, selitin miten käsittelen materiaalin. Kysyin sekä toiminnallisessa päivässä että jokaisessa haastattelussa, saanko nauhoittaa keskustelun. Yritin olla käyttämättä sellaisia ohjaavia sanamuotoja kuin ”sopiihan”, jolloin en ohjaisi helposti lasta miellyttämään minua ja suostumaan siksi. Selitin lapsille osallistumisen vapaaehtoisuuden ja sen, että mihinkään ei tarvitse vastata tai mitään ei tarvitse tehdä, jos ei halua. Kerroin opinnäytetyöhöni liittyvästä

raportoinnista, siitä, että kirjoitan lasten sanomisia sinne. Selitin myös, että kehtään lasta ei sieltä voi tunnistaa, en käytä nimiä enkä tunnistettavia yksityiskohtia. Pidin tärkeänä selittää nämä asiat mahdollisimman rehellisesti ja avoimesti, mutta kuitenkin lapsentasoisesti. Koin, että lapset ymmärsivät nämä asiat.

Osallisuuden toteutumisen ja lapsinäkökulmaisen tutkimuksen näkökulmasta on tärkeää, että sovimme pitävämme opinnäytetyön julkaisun jälkeen tilaisuuden, johon kutsumme tukihenkilöiden ja vanhempien lisäksi erityisesti prosessiin osallistuneet lapset. Opinnäytetyön tulokset esitetään lapsilähtöisellä tavalla ja lapsille varataan tila tulla kuulluksi tilaisuudessa.

14 Eettisyys ja luotettavuus

14.1 Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden arviointi

Lasten kanssa tutkimusta tehtäessä on omat erityiset eettiset ja tutkimuksen luotettavuuteen liittyvät näkökulmat, joita tarkastelen myöhemmin tässä luvussa. Aluksi arvoen tässä kappaleessa opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä yleisellä tasolla.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin yksi kulmakivi on prosessin toteutuksen tarkka selostus (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 217). Tähän olen pyrkinyt avaamalla mahdollisimman selvästi ja yksityiskohtaisesti aineistonkeruuseen sekä analyysiin liittyvät vaiheet ja valinnat. Tutkimuksen validiutta eli pätevyyttä voidaan tarkentaa käyttämällä useita menetelmiä eli metodologista triangulaatiota (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 2018), jotka tässä tutkimuksessa olivat toiminnallisen päivän erilaiset harjoitteet sekä haastattelut.

Opinnäytetyön tulokset ovat luotettavia validiteetin näkökulmasta, koska lasten kokemuksia tutkittiin monimenetelmällisesti. Tietyt keskeiset samat asiat alkoivat toistua eri harjoitteiden ja haastattelun myötä, joka näkyy myös jonkin verran tu-

losten esittelyssä. Voi tietysti miettiä, toistuvatko vastaukset siksi, että niitä käsiteltiin ensin toiminnallisessa päivässä ja vasta sen jälkeen haastatteluissa: ohjaisiko toiminnallinen päivä lasten myöhempiä vastauksia. Kysymykset koskivat kuitenkin lasten omia kokemuksia eikä sellaisia asioita, joihin olisi ollut oikea ja väärä vastaus ja ne esitettiin eri tavalla haastatteluissa ja toiminnallisen päivän eri osissa. Lisäksi joidenkin lasten haastattelu oli vasta kahden viikon päästä toiminnallisesta päivästä, ja vastausten yhdenmukaisuus ei vaihdellut lasten välillä. Katson näiden asioiden varmistavan, että en ohjaillut toistolla lasten ajatuksia.

Yksi opinnäytetyön ajatuksista on ollut testata aineistonkeruumetodin toimivuutta tällaisen tutkimuskohteen ja -aiheen kanssa. Kyseessä ei ole toiminnallinen opinnäytetyö, mutta olen silti yrittänyt kirjoittaa mahdollisimman tarkasti auki toiminnallisen aineistonkeruusuuden kokonaisuuden ja yksittäiset harjoitteet, sekä tekstiin että liitteisiin, jotta aineistonkeruu olisi toistettavissa. Tämä voidaan katsoa myös yhdeksi luotettavuutta lisääväksi tekijäksi tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133—134.) Kuten tulosten tarkastelussa totesin, lasten vastauksissa näkyi vahvasti yksilölliset kokemukset. Erilaisella tutkimusjoukolla opinnäytetyön tulokset olisivat olleet todennäköisesti hieman erilaiset, joitakin kaikkia lapsia yhdistäviä tuloksia lukuun ottamatta. Mäkelän (1992, 47) mukaan tällainen suora toistettavuus ei toisaalta olekaan olennainen laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri. Tämän opinnäytetyön osalta luotettavuuden kriteeri toistettavuuden kannalta voisi olla enemmänkin se, saako toinen tutkija näillä tutkimusmetodeilla lapsilta kattavia ja monipuolisia tuloksia.

Aineistoa tarkastellessani pyrin huomioimaan, että kaikkien lasten ääni pääsi esille. Kaksi haastattelussa hiljaisempaa lasta tuottivat tasapainottavasti materiaalia toiminnallisessa päivässä, joten koen, että sain riittävästi aineistoa jokaiselta lapselta.

Tulkintoihin liittyen olen joutunut olemaan tarkkana, että en ylitulkitsisi lasten kertomaa. Lasten välillä niukat lauseet jättävät paljon tulkinnan varaan, eikä heiltä välttämättä saa täsmennystä, vaikka sitä olisi kysynytkin, joten kiusaus lähteä tulkitsemaan lapsen puheesta enemmän, kuin mitä siinä on, saattaa olla suuri. Tätä pohdin erityisesti silloin, kun aloin kerätä teoreettista viitekehystä aineistosta

nousseiden havaintojen pohjalta: vastasiko teoreettinen viitekehys todella lasten kokemuksia.

Opinnäytetyön luotettavuuteen liittyen pohdin siis sitä, että jokainen tukihenkilö ja jokainen lapsi on erilainen, joten lasten kokemukset vastaavat ainoastaan heidän omaa kokemustaan yksittäisen tukihenkilön kanssa, eivätkä ne ole suoraan yleistettävissä. Toisen tukihenkilön kanssa lapsi voisi kokea hyvin erilaisia asioita. Samoin pidän tärkeänä tiedostaa sen, että kyse on tämän hetken kokemuksista. Eritoten näin pienellä tutkimusjoukolla on tärkeää etsiä yleistettäviä asioita, jotka toistuvat lasten vastauksissa, ja toisaalta erottaa kokemukset, jotka ovat yksilöllisiä ja pohtia, kuinka yleistettäviä yksilölliset kokemukset ovat.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruussa käytetään aineiston riittävyteen termiä saturaatio eli kylläisyys. Aineisto katsotaan riittäväksi, kun samat asiat alkavat kertautua. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 171.) Toiminnallisen päivän viimeisestä harjoitetta eli prosessidraamaharjoitetta tarkastellessani nousi esille samoja asioita, kuin aikaisemmissa harjoitteissa. Näin voisi sanoa, että tutkittavien asioiden osalta saturaatio saavutettiin. Lisäksi haastattelut toistivat pitkälti toiminnallisessa päivässä esiin tulleita asioita. Toisaalta, kuten olen jo aikaisemmin sanonut, lapset toivat esille myös hyvin erilaisia yksilöllisiä asioita, joten oletus on, että tietyt opinnäytetyön tulokset ovat hyvin lapsikohtaisia, ja erilaisella ryhmällä tai yhdelläkin lapsella lisää olisi voitu saada erilaisia tuloksia. Tämän vuoksi ei välttämättä voida väittää, että varsinaista saturaatiota olisi tässä opinnäytetyössä saavutettu tai edes kyettäisiin saavuttamaan.

Tutkimusjoukko ei ollut suuri, vaikka se oli enemmän, kuin mitä ryhmään oli alun perin ajateltu ottaa mukaan. Aineisto oli tämän vuoksi hallittavaa (Mäkelä 1992, 52—53). Toisaalta aineistosta tuli kuitenkin monipuolinen ja aineisto oli moninaisuudessaan kattavaa (Mäkelä 1992, 52—53) ja sen pohjalta pystyi esimerkiksi vetämään johtopäätöksen, että tukihenkilötoiminta on hyvin yksilökohtaisesti lapsen tarpeista muotoutuvaa toimintaa.

Yksi olennainen pohdinnan paikka opinnäytetyön eettisyyteen liittyen oli se, kuinka tarkasti tutkittavat yksilöidään ja esitellään. Kohderyhmä on rajattu Joensuuun seudun tukihenkilötoiminnassa oleviin lapsiin. Opinnäytetyössä ei sinänsä käsitelty arkaluotoisia henkilökohtaisia tietoja, mutta pidin kuitenkin epäolennaisena yksilöidä tutkimukseen osallistuvia lapsia edes iän ja sukupuolen perusteella. Vaikka käsiteltävät aiheet eivät olleet arkaluotoisia, itse tukihenkilötoimintaan osallistuminen voi olla. Erityisesti halusin pitää tämän näkökulman mukana siksi, että haastattelusta suoria lainauksia ottamalla vältin varmasti tunnistettavuuden ongelman. Lapset olivat myös sen verran samasta ikähaarukasta, että se, onko vastaaja 8-vuotias vai 13-vuotias lapsi ei ollut merkityksellistä. Tarkoitus ei ollut myöskään tässä opinnäytetyössä eritellä tyttöjen ja poikien kokemuksia, joten koin lapsen sukupuolen kirjaamisen yksilöimistietona epäolennaiseksi.

14.2 Lasten tutkimiseen liittyviä erityispiirteitä

Käsittelen seuraavaksi joitakin lasten tutkimisen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä erityispiirteitä. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikkaa on viime vuosina käsitelty paljon, ja siihen voi tutustua muun muassa Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka -kokoelmateoksen (Lagström, Pösö, Rutanen & Vehkalahti 2010) kautta.

Hurtigin (2006, 167—174) mukaan lapsi tietää jotain, jota kukaan muu kuin hän ei tiedä, hän on oman elämänsä asiantuntija. Siitä huolimatta aikuiset ovat perheiden auttamiseen liittyvissä asioissa keskeisempiä tiedonantajia, mahdollisesti siksi, että heidän kanssaan on vaivattomampaa työskennellä: he hahmottavat helpommin, mitä työntekijät heiltä odottavat.

Aikuiset määrittävät lapsen elämän rajoja, ja suojellessaan lasta he saattavat toisaalta myös rajoittaa lapsen pääsemistä tiedon tuottajaksi. Lasten tutkimisen eettisyydessä ja luotettavuudessa onkin syytä miettiä, täytyykö lapsista vastaavilta aikuisilta aina pyytää kirjallinen lupa lapsen haastatteluun tai tutkimiseen? Aikuisen oikeuden kunnioitus saattaa olla ristiriidassa lapsen oikeuden kunnioittami-

sen kanssa. Aikuisen kieltäessä lapselta luvan tutkimukseen lapsella ei ole mahdollisuutta vaikuttaa asiaan. Kieltäminen saattaa olla myös vallankäyttöä. (Hurtig 2006, 175—177.) Lapsella on lakien ja sopimusten mukaan oikeus vaikuttaa omiin asioihinsa, mutta onko vanhemmalla oikeutta kieltää tämä oikeus? Kuinka tällöin voidaan taata, että saadaan esimerkiksi luotettava otanta tutkimusta varten?

Tässä opinnäytetyössä aikuisilta pyydettiin lupa. Tukihenkilötoiminnan koordinaattori oli heihin puhelimitse yhteydessä etukäteen selittäen tutkimuksen tarkoitusta. Tämän jälkeen heille sekä lapselle lähetettiin kirje tutkimukseen liittyen lupalomakkeen kanssa. Aikuisen kirjeessä pyydettiin lukemaan lapsen kirje yhdessä lapsen kanssa ja keskustelemaan asiasta. Näin pyrin siihen, että vanhemman ajatukset ohjautuisivat lapsilähtöisesti ja lapsi saisi päättää, osallistuuko hän tutkimukseen vai ei. Lapselle oli kirjeessä oma lupalomake, joka lapsen tuli allekirjoittaa ja palauttaa.

Eettinen kysymys lasten tutkimisessa oli se, keneltä tutkimusluvut kysytään ja kuka päättää, saako lapsi osallistua. Luotettavuuden näkökulmasta voidaan taas pohtia, oliko tutkimusjoukko kattava: osallistuiko siihen tietynlaisten perheiden lapsia ja jäikö tietynlaisten perheiden lapsia ulkopuolelle? Kaksi kolmasosaa koko ikäryhmän lapsista osallistui opinnäytetyöhön, mutta yksi kolmasosa jäi jostain syystä pois. Yksi perhe ei halunnut lapsen osallistuvan, mutta muiden neljän osallistumattomuuden syitä ei tiedetä.

Lasten tutkimisen keskeiset eettiset kysymykset voitaneen tiivistää suojelu- ja osallisuuskysymyksiin. Lapsia tulee yhtäältä suojella tutkimukselta sen mahdollisten haittojen ehkäisemiseksi ja toisaalta lasten osallistumista tutkimukseen tulee tukea laajamittaisesti ja monipuolisesti. (Ellonen & Pösö 2010, 192.) Valta on erityisen voimakkaasti läsnä lasten tutkimuksessa monella tasolla. Tutkija määrittää vuorovaikutukselle reunaehdot antavan tilan, tulkinnan lapsuudesta ja sen kehitysvaiheista sekä odotukset hyvälle vuorovaikutukselle ja kommunikaatiolle. Symmetria valtasuhteissa tulisi ottaa erityisen tarkasti huomioon: kuinka lapsi todella saa kokemuksen kuulluksi tulemisesta tasavertaisena ihmisyksilönä? Pit-

källe päästään jo sillä, että ajatellaan lapsella olevan ymmärrys sekä omista asioistaan että tilanteesta, joissa niitä käsitellään. Aikuisten tulee kuitenkin tiedostaa ja myöntää väistämättömät valtaolosuhteet ja pyrkiä lapsilähtöisyyden sijasta kaksisuuntaiseen dialogiin. (Eskonen, Korpinen & Raitakari 2006, 39—42.)

Lasten tutkimuksessa on samoja laadullisen tutkimuksen eettisiä ongelmia kuin aikuistenkin tutkimuksessa, mutta lapsen haavoittuvuus ja alisteinen valta-asetelma suhteessa aikuisiin tuovat mukanaan lisäkysymyksiä. Puhutaan muun muassa siitä, että lapsia tulee tutkia heille tutussa maailmassa, esimerkiksi leikin ja toiminnallisuuden kautta, jolloin tutkimustilanne on myös lapsille mukava. Lasten tutkimisessa korostetaan, että tutkimuksesta tulee olla hyötyä lapsille. Toisaalta ajankohtaiseksi on noussut myös näkemys lapsista tasavertaisina tutkimuskohteina aikuisten kanssa, erityisesti tiedontuottamisen ja osallisuuden näkökulmasta. Voidaankin siis kysyä, onko tällainen miellyttävyy- ja hyötynäkökulma perusteltua? Miksi tarvitaan erityisiä ”lapsiystävällisiä” metodeja, jos lapset ovat kompetenteja sosiaalisia toimijoita? Olennainen kysymys on myös lapsen ja aikuisen samankaltaisuus ja erilaisuus: ovatko lapset tasavertainen osa yhteiskuntaa ja sallitaanko heidän olla vaikuttamassa ja osallistumassa, vai sysätäänkö heidät marginaaliin? (Strandell 2010, 92—122.)

Varion (2017) mukaan lasten tutkimisessa tärkeää on se, että tilanne on lapselle iloa tuottava. Pysähdyin opinnäytetyön luotettavuuden näkökulmasta pohtimaan tätä ajatusta. Eikö siinä ole jotain ristiriitaista, että lapsi nähdään tasavertaisena tiedontuottajana aikuisten kanssa, mutta tutkimusolosuhteet pitäisi luoda erilaisiksi? Eihän tutkimusprosessi välttämättä aikuisellekaan tuota sinänsä ”iloa”. Tarvitseeko lasta erityisesti suojata hankalilta tunteilta? Toisaalta, kuten Hurtig (2006, 184—185) muistuttaa, lapsi on aina haavoittuvassa asemassa suhteessa aikuiseen ja tämä on tiedostettava tutkimusta tehdessä. Tutkimus ei tällöin saa olla lapselle liian kuormittava. Tämän vuoksi päädyin hyväksymään ajatuksen, että luotettavaa tietoa voi saada myös silloin, kun pyrkii tutkimuksessa ilon tunteeseen – jopa paremmin, koska tällaisessa tilanteessa voisin kuvitella, että lapsi on rennompi ja luottavaisempi.

Tässä törmätään toisaalta manipulaation ajatukseen: kuinka hyvin lapsen on tiedostettava, mitä ollaan tekemässä? Jos lapsi luulee vain leikkivänsä, mutta tutkija samalla kerää hänen leikistään tutkimusaineistoa, onko se reilu asetelma? Mäkelä (2005) nostaa artikkelissaan Sosiaalitutkimuksen eettinen säätely tämän ongelman laajemminkin esille kysyessään muun muassa, miten paljon ja tarkasti ylipäättään tutkittavan, saati lapsen, on ymmärrettävä, mistä tutkimuksessa on kysymys. Itse koen, että huijatuksi tulemisen kokemus olisi ikävä asia, joten pyrin muistuttamaan toiminnallisen päivän aikana siitä, että esimerkiksi piirtäminen liittyi opinnäytetyöhön ja siitä tuli osa aineistoa.

Aineistonkeruutilanteessa täytyi myös uskaltaa kertoa lapsille selkeästi vapaaehtoisuudesta, pelkäämättä tässä vaiheessa opinnäytetyön kaatumista lasten kieläytymiseen. Lapsia ei mielestäni missään nimessä saisi leikin varjolla houkutella ja huijata tutkimukseen.

Jokainen lapsi hahmottaa maailman eri tavalla, joten tekeekö jokin asia lapsista erityisen ryhmänä? Voidaanko lapset niputtaa jonkun syyn vuoksi yhteen ryhmään? Greigin, Taylorin ja Mackayn (2007, 3—7) mukaan eräs lapsia ryhmänä koskettava erityisyys on se, että aikuiset määrittävät tämän maailman. Tullaan taas kysymykseen vallasta. Toisaalta tämän erityisen ("special") ryhmän sisällä on vielä hyvin erityinen ("very special") ryhmä: haavoittuvassa asemassa olevat lapset. Tämän ryhmän kohdalla eritoten korostuu tutkijan kyky sensitiivisyyteen.

Tässä opinnäytetyössä liikutaan rajapinnalla: osa lapsista tuli hyvin tavallisista perheistä, osa haavoittuvammassa asemassa olevista, mutta toiminta itsessään on herkkää, luottamuksellista ja vaitiolovelvollisuuden takana olevaa. Minun piti muun muassa miettiä, miten tarvittaessa määrittelen itse tukihenkilön: kerronko lapsille omaa ymmärrystäni, joka saattaisi sisältää esimerkiksi sen, että tukihenkilö tulee elämään tilanteessa, jossa on jonkinlainen riskitilanne. Päätin jättää tämän kertomatta, paitsi jos joku lapsista kysyisi. Sen sijaan sekä toiminnallinen päivä että haastattelut aloitettiin niin, että lapsi itse määrittä, mitä hänen kohdallaan tukihenkilö tarkoitti.

Eettisesti keskeinen kysymys lapsille tiedon antamisessa on se, millainen vaikutus tiedolla on lapsen elämään. Millainen interventio tutkimus on tai voi olla? (ks. esim. Strandell 2005). Oletukseni oli, että tähän opinnäytetyön tutkimusjoukkoon lapset tai ainakin osa heistä tulevat jollain tavalla haastavista oloista. Ennen tapaamista en tiennyt, kuinka paljon lapset tietävät ja ymmärtävät valmiiksi siitä, mitä on tukihenkilö ja miksi heillä sellainen on. Ollakseen tukihenkilötoiminnassa perheellä on jonkinlainen haaste elämässään. Onko lapsen olennaista tietää tästä, erityisesti kun kyse on matalan kynnyksen ennaltaehkäisevästä toiminnasta, vai voiko tämä tieto esimerkiksi huolestuttaa lasta suotta? Varhaisen tukitoiminnan tarkoituksena on, ettei perheen tilanne koskaan pääsisi niin pahaksi, että varsinaisia lastensuojelun toimia tarvittaisiin. Tämän vuoksi oli syytä miettiä, millä tavalla lapsilta kokemuksia kysytään.

15 Oma oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu

Ensimmäinen oma oppimiskokemukseni opinnäytetyön prosessin aikana oli ymmärrys Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnan asettuminen palvelujärjestelmään. Lastensuojelu on opintojeni aikana kiinnostanut minua suuntautumisvaihtoehtona ja tein yhden työelämäharjoitteluni paikassa, jossa pääsin tutustumaan lastensuojelun kenttään alun palvelutarpeen arvioinnista jälkihuollon prosessiin saakka. Opinnäytetyöni aihe täydentää ymmärrystäni lapsiperheiden kanssa työskentelyn mahdollisista eri vaiheista ja prosesseista sekä järjestöjen paikasta ja merkityksestä lastensuojelun kentällä.

Välillä oli haastavaa hahmottaa, mihin toiminta järjestelmässä asettuu, koska se ei ole varsinaisesti lastensuojelulain tai sosiaalihuoltolain alaista toimintaa, mutta linkittyy kuitenkin joltain osin niihin molempiin. Keskustellessani tästä eri ihmisten kanssa huomasin, että asia ei ollut ihan selvä muillekaan. Aiheessa liikutaan siis jollain tavalla vaikeasti määriteltävällä rajapinnalla. Tässä kohtasin myös rajamisen haasteen: tukihenkilötoimintaa järjestetään myös lastensuojelun avohuollon palveluna tukihenkilötoiminnan nimellä, ja valtaosa tutkimuksista, teorioista ja opinnäytetöistä käsittelee nimenomaan tätä tukihenkilötoimintaa. Teoreettisen

viitekehysten rakentamisessa piti olla tarkkana, että käsittelin lähteiden mukaan oikeaa tukihenkilötoimintaa.

Ymmärsin prosessin aikana järjestölähtöisen vapaaehtoistyön merkityksen lapsiperheiden tukemisessa ja olen sitä mieltä, että resursseja tähän toimintaan tulisi olla paljon enemmän. Ennaltaehkäisevää työtä perheiden kanssa on viime vuosina lisätty lapsiperheiden sosiaalityöllä, jossa perheellä ei tarvitse olla lastensuojeluasiakkuutta, mutta on tärkeää, että löytyy vielä matalamman kynnyksen palvelu. Järjestölähtöisessä toiminnassa asioihin pystytään myös reagoimaan nopeammin ja joustavammin, koska byrokraattinen koneisto on pienempi. Näen myös itse yhden tulevaisuuden työmahdollisuuksistani järjestötyössä.

Osallisuuden edistäminen on yksi keskeisimpiä sosiaalialan ammattieettisiä ohjenuoria. Yksi esimerkki osallisuuden edistämisestä on lasten kokemusasiantuntijaryhmien käyttäminen kehittämistyössä. (Talentia 2017, 16—18.) Tämän opinnäytetyön aikana sain selvän kuvan lasten osallisuuden tukemisesta sekä lasten osallisuuden edistämisen merkityksestä järjestön kehittämistyössä.

Opinnäytetyön tekemisen näkökulmasta moni tutkimuksen toteuttamiseen ja tutkimusmenetelmiin liittyvä asia täsmentyi. Harjoittelin monessa kohdassa rajausta ja sen perustelua, esimerkiksi tutkimustehtävän ja tutkimuksen tarkoituksen määrittelyssä, ja mielestäni onnistuin rajauksessa hyvin. Löysin perustellut ja toimivat aineistonkeruumenetelmät tutkimuksen tavoitteitani vastaamaan. Monimetodinen tutkimus oli toimiva metodi lasten kokemusten tutkimisessa. Ohjaajani ohjeisti minua miettimään toiminnallisen päivän käyttämistä haastattelujen lisäksi. En olisi ehkä tullut itse ajatelleeksi tätä, koska liitin tällaisen toiminnan toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Pääsin opinnäytetyön aikana käyttämään omaa vahvaa luovien menetelmien ammatillista osaamistani ja ajattelen, että pystyn jatkossa myös hyödyntämään tätä erilaisissa kartoitus-, tutkimus- ja kehittämistöissä. Ymmärsin prosessin aikana myös täsmällisten määrittelyjen ja selkeän ennakkosuunnittelun merkityksen tutkimustyön tuloksen kannalta: mitä tarkemmin ja selkeämmin tutkimuksen lähtökohdat on määritelty, sitä varmemmin tuloksista saa vastauksen haluttuihin kysymyksiin.

Lasten haastattelu ja erityisesti siihen liittyvät eettiset kysymykset olivat mielenkiintoinen teema perehtyä. Käytin esimerkiksi paljon aikaa sen ajattelemiseen, millaiset infokirjeet koteihin laitetaan. Hahmotin lasten kirjeissä, kuinka puhua lapsen tasoisesti, mutta silti tutkimuksen tekemisen kielellä. Oli myös kiinnostavaa havainnoida ja oppia, kuinka eri tavalla eri lapset olivat aineiston keräämisen näkökulmasta ryhmässä ja yksinään. Yksi tutkimusmenetelmä ei olisi taannut kaikille lapsille mahdollisuutta osallisuuteen. Reflektoin myös itseäni näissä eri tilanteissa: kun kohtasin lapset ryhmänä ja kun kohtasin heidät yksinään. Huomaan itsessäni selkeän eron näissä erilaisissa kohtaamistilanteissa. Ryhmänohjauksesta minulla on paljon kokemusta, joten olen silloin itsevarma ja selkeä. Lasten kohtaaminen yksin oli minulle vieraampaa ja erityisesti hiljaisempien lasten kanssa jouduin venyttämään osaamistani.

Olen työskennellyt paljon lasten kanssa, mutta opinnäytetyön prosessissa sain tärkeitä lisätyökaluja lasten kohtaamiseen erityisesti haastattelutilanteessa. Näen, että tämä on tärkeä ammatillisen osaamisen alue lasten kanssa asiakastyötä tehdessä.

Näin laajan ja monivaiheisen prosessin auki kirjoittamisessa oli omat haasteensa ja oppimisen kohtansa. Teoreettisen viitekehyksen kerääminen aineistolähtöisesti vaati paljon työtä, jotta löysin opinnäytetyön keskeiset sosiaalialaan liittyvät teemat. Ajatustyötä oli tehtävä, jotta teemat kohtasivat lasten kokemusten kanssa, eikä lasten tuottamaa lähtenyt ylitulkitsemaan. Koen, että löysin relevantteja teemoja ja lähteitä ja onnistuin rakentamaan tuloksien kanssa kommunikoiivat teoreettisen viitekehyksen.

16 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyön alkuvaiheessa keskustelin Pelastakaa Lapset ry:n kehittämispäällikön Hanna Tulensalon kanssa opinnäytetyöni aiheesta. Tulensalo kertoi, että vuoden 2018 teema on järjestössä lasten laatuksien kehittäminen,

jonka osaksi opinnäytetyö täysin sopii. Opinnäytetyö on siis tilaajalle hyvin ajan-kohtainen ja hyödyllinen paitsi paikallisesti, myös valtakunnallisesti.

Tukihenkilötoiminnan koordinaattorin mukaan opinnäytetyötä käytetään toiminnan kehittämiseen sekä paikallisesti että kansallisesti, mahdollisesti myös erilais-ten kehityshankkeiden pohjana. Paitsi informaatioarvo, opinnäytetyöllä voi olla myös käytännön arvo: kehitettyjä aineistonkeruumenetelmiä voidaan hyödyntää myöhemmin joko tulevissa opinnäytöissä tai Pelastakaa Lapset ry:n omien työn-tekijöiden toiminnassa. Erityisesti opinnäytetyö toimii suoraan pohjana Itä-Suo-men aluetoimiston tukihenkilöiden koulutuksen kehittämisessä. Opinnäytetyö voisi toimia myös hyvänä pohjana toiminnalliselle opinnäytetyölle, jossa lasten kuulemisen menetelmiä voisi edelleen kehittää eteenpäin.

Sain opinnäytetyön aikana tietää, että toiminnallisen päivän osuudesta ilojen aurinko, harmitusten haamu ja toiveiden puu – osiota on käytetty tukihenkilötoi-minnan kehittämisessä muun muassa Jyväskylässä ja Oulussa. Tästä harjoit-teesta ei ole tehty julkista kirjallista raportointia, joten opinnäytetyöni on siinäkin mielessä ajankohtainen järjestölle.

Pitkittäistutkimuksen kautta olisi kiinnostavaa selvittää, muuttuuko näiden opin-näytetyön mukana olleiden lapsien kokemus. Tästä opinnäytetyön prosessista puuttuu vaikuttavuuden arviointi, eli vaikuttivatko opinnäytetyön tulokset käytän-nössä toimintaan. Osallisuuden näkökulmasta tämä olisi tärkeä jatkotutkimuk-sen aihe. Tässä opinnäytetyössä käytetyillä menetelmillä olisi kiinnostavaa myös tutkia eri tilanteessa olevia lapsia: tukihenkilöä vasta odottavat, vasta muutaman kerran tukihenkilöä tavanneet ja useamman vuoden tukihenkilösuh-teessa olleet lapset ja näin nähdä, miten vastaukset eroavat. Samaten olisi tär-keää tutkia aikuisten tukihenkilötoiminnassa lapsena olleiden kokemuksia siitä, millainen merkitys tukihenkilötoiminnalla on ollut heidän elämässään.

Tulosten pohjalta voidaan alkaa toimia erilaisilla kehittämisohjelmilla. Lasten osallisuuden vahvistaminen laajemmin olisi tärkeää, koska tukihenkilötoimin-nassa on usein mukana heikoimmassa asemassa olevia lapsia, joiden ääni huk-kuu helposti. Voisin kuvitella, että tällaisten lasten osallisuutta ja vaikuttamisen

mahdollisuuksia olisi tärkeä tukea myös siksi, että heikko-osaisuuden kierre saataisiin mahdollisesti katkaistua.

Joensuussa ei olla pitkään aikaan tutkittu tukihenkilöiden kokemuksia toiminnasta. Uusi vertaileva tutkimus voisi olla paikallaan, jotta toiminnan kehitys voitaisiin todentaa. Valikoitujen tukihenkilöiden ja lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja kokemusta olisi myös mielenkiintoista tutkia syvemmin

Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimiston lapsiperheiden tukihenkilötoiminnan koordinaattorin mukaan (Wallenius 2017) ennaltaehkäisevän työn käytäntö on muuttunut alkuajoista. Nykyään toiminnassa ei ole mukana vain perheitä, joilla ei vielä ole suuria ongelmia. Osa perheistä on verrattain moniongelmaisia, lapsilla on diagnooseja ja koordinaattori on miettinyt, onko tukihenkilöillä riittäviä resursseja toimintaan, joka saattaisi vaatia jo ammatillista tukea. Vapaaehtoinen tukihenkilö asettuu kuitenkin palveluketjussa omaan kohtaansa, vaikka lapsi olisi ammatillisen tuen piirissä. Tukihenkilö on mahdollisesti tuomassa lapselle tavallista elämää ja mukavaa yhdessä oloa, jolloin lasta ei muistuteta vaikeuksista. Matalan kynnyksen ennaltaehkäisevän lapsiperheiden tukihenkilötoiminnan muuttuminen alkuajoista olisi siis tärkeä uuden opinnäytetyön aihe.

Lähteet

- Aarnio, K., Autio, S. & Hiltunen, V. 2012. Skeema 2. Kehityopsykologia. Porvoo: Bookwell Oy.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Alijoki, E. 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.
- Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kanninen, K., Kauppinen, L., Paavilainen, P. & Salo, S. 2005. Persoona 2. Kehityopsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Day, C., Carey, M. & Surgenor, T. 2006. Children's Key Concerns: Piloting a Qualitative Approach to Understanding Their Experience of Mental Care. *Clinical Child And Psychiatry* 11 (1), 139—155.
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Ellonen, N. & Pösö, T. 2010. Lapset arvioimassa tutkimuksen etiikkaa – esimerkkinä uhritutkimus. Teoksessa: Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino. 192—209.
- Eskola, A. & Kurki, L. 2001. Johdannoksi. Teoksessa: Eskola, A. & Kurki, L. (toim.). Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 7—12.
- Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-kustannus. 185—206.
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa: Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 27—51.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskonen, I., Korpinen, J., Raitakari, S. 2006. Vallan määrittämät lapsi- ja asiantuntijapuhujat: faktaa, selontekoja ja kokemuksia. Teoksessa: Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A & Törrönen, M. (toim.). Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus. 21—44.
- Forsberg, H. 2000. Lapsen näkökulmaa tavoittamassa. Arviointitutkimus turvakotien lapsikeskeisyyttä kehittävästä projektista. Helsinki: Nykypaino.
- Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A & Törrönen, M. 2006. Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa: Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A & Törrönen, M. (toim.). Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus. 5—18.
- Forssén, K., Laine, K. & Tähtinen, J. 2002. Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa: Juhila, K., Forsberg, H. & Roinainen, I. (toim.). Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Kopijyvä Oy. 81—104.
- Gleitman, H., Fridlund, A. & Reisberg, D. 1998. Psychology. Fifth Edition. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Greig, A., Taylor, J. & Mackay, T. 2007. Doing research with children. London: SAGE.

- Gävert, T. & Thitz, P. 2018. Nähdäksi ja kuulluksi tulemisen mahdollistaminen diakoniatyön kohtaamisissa. Teoksessa: Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.). Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Tampere: Juvenes Print Oy. 215—230.
- Heikkinen, J. 2014. "KAVERIN KANSSA YHDESSÄ TEHTYJÄ ASIOITA". Lasten ja vanhempien kokemuksia Mannerheimin lastensuojeluliiton Pohjois-Pohjanmaanpiirin kaveritoiminnasta. Centria ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/82013/heikkinen_jenni.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 10.11.2017.
- Heikkinen, M. & Niemelä, J. 2017. Lasten kokemuksia Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnasta maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tukena. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diakoninen sosiaalityö. Opinnäytetyö. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/123842/Heikkinen_Milla_Niemela_Joona.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Heinonen, M. & Ihanus, M. 2015. "Kyllä se ihan korvaamaton tuki on ollut ajoittain." – Pelastakaa Lapset ry:n vapaaehtoisten tukiperhetoiminnan merkitys tuettavien perheiden vanhemmille. Karelia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/101198/Heinonen_Ihanus.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 10.11.2017.
- Heino, E. & Kärmesniemi, N. 2013. Cultural interpretation as an empowering method in social work with immigrant families. Kotka: Kopijyvä Oy. 88—116.
- Heino, E., Veistilä, M., Törrönen, M. 2013. Vastavuoroisuuteen perustuva voimaantumisen tukeminen sosiaalialan hyvänä käytäntönä. Teoksessa: Heino, E., Veistilä, M., Hännikäinen, P., Vauhkonen, T. & Kärmeniemä, N. (toim.). Vastavuoroiset ja voimaantumista tukevat käytännöt perhetyön kehittämisessä. Kotka: Kopijyvä Oy. 21—27.
- Helavirta, S. 2007. Lasten tutkimushaastattelu. Metodologista hermistymistä, joustoa ja tasapainottelua. Yhteiskuntapolitiikka 72 (6), 629-640.
- Hellsten, K. & Järvelin, P. 2016. "Eihän sitä tekisi, jos siitä ei saisi itse jotain." Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilöiden hyvinvoinnin ja motivaation tarvetekijät. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/117846/OPPARI_THESEUS.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 11.11.2017.
- Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hurtig, J. 2006. Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa: Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. (toim.). Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Juva: Bookwell Oy. 167—193.
- Hämäläinen, S. Paras keino tuntee iloa on tuottaa sitä jollekin toiselle. Lasten ja nuorten tukihenkilöiden motiivit ja jaksaminen. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/5681/hamalainen_sisko.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 11.11.2017.

- Härkönen, J. 2010. Sosiaalinen periytyvyys ja sosiaalinen liikkuvuus. Teoksessa: Erola, J. (toim.). Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Hakapaino. 51—66.
- Ihanainen, J. & Kettunen, T. 2016. Turvaverkko vai trampoliini – sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Isola, A., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Juvenes Print.
- James, A., & James, A. 2008. Key concepts in childhood studies. London: SAGE Publications Ltd.
- Kajantie, E., Hovi, P., Eriksson, J., Laivuori, H., Andersson, S. & Räikkönen, K. 2013. Alkaako syrjäytyminen jo kohdussa? Teoksessa: Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.). Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ. 23—36.
- Kallio, K., Stenvall, E., Bäcklund, P. & Häkli, J. 2013. Arjen osallisuuden tukeminen syrjäytymisen ehkäisemisen välineenä. Teoksessa: Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ. 69—87.
- Kantola, J. & Suonpää, S. 2013. Vapaaehtoisten tukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta. Turun ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/72148/Kantola_Jenna_Suonpaa_sofia.pdf?sequence=1&isAllowed=y.10.11.2017.
- Karlsson, L. & Karimäki, R. 2006. Teoksen luvut lyhyesti. Teoksessa: Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.). Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. 9—12.
- Korhonen, A. 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Koskiahho, B. 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa: Eskola, A. & Kurki, L. (toim.). Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 15—40.
- Koskikallio, T. 2009. Aikuinen kaveri – Tukihenkilöiden ajatuksia rooleista. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/7962/Koskikallio_Tanja.pdf?sequence=1&isAllowed=y.10.11.2017.
- Kärkkäinen, M. 2001. Tukihenkilötoiminnan merkitys yhteiskunnassa. Eppu-projektin tukihenkilöiden näkemyksiä. Pohjois-Karjalana Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.). 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lapsiasiavaltuutettu. 2017. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2017. Onko lapsella oikeusturvaa? http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2017/04/LA_vuosikirja_2017_.pdf. 11.11.2017.
- Lastensuojelulaki 417/2007
- Lehtinen, S. 1994. Tukihenkilö apuna arjessa. Järjestöjen tukihenkilöraportti. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Lehtinen, S. 1997. Vapaaehtoistoiminta – kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Tampere: Mainosmakasiini.
- Mattila, K. 2007. Arvostava kohtaaminen: arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Moilanen, J. 2006. Mentorointi ja sukupolvytö ehkäisevän lastensuojelun käytäntönä. Teoksessa: Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A & Törrönen, M. (toim.). Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus. 149—164.
- Mukkala, J. & Myllymäki, H. 2007. Pelastakaa Lapset ry:n järjestämä tukiperhe-toiminta lapsen vanhempien näkökulmasta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/17826/jamk_1193831593_3.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 10.11.2017.
- Muukkonen, T. & Tulensalo, H. 2018. Tutustumalla lapsi tulee näkyväksi – pienen lapsen kokemusten kuuleminen lastensuojelussa. Teoksessa: Hyvärinen, S. & Pösö, T. (toim.). Lasten haastattelu lastensuojelussa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. 131—144.
- Mäkelä, K. 1992. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa: Mäkelä, K. (toim.). Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Priima-Offset Ky. 42—61.
- Mäkelä, K. 2005. Sosiaalitutkimuksen eettinen säätely. Teoksessa: Stakes. Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset. Helsinki: Stake-sin monistamo. 9—20.
- Möller, S. & Nikkanen, M. 2009. Lastenkoti minun mielestäni. Helsinki: Reusmark Oy.
- Niskanen, T. & Kari, O. 2018. Kasvun ja osallisuuden edistäminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Nykänen, M. 2000. ”Jotennii se lähtöö niinku ystävyiden pohjalta.” Perheiden näkemyksiä Eppu-projektin tukihenkilötoiminnasta. Pohjois-Karjalan Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Helsinki: Multiprint.
- Painokallio, S. & Viitanen, L. 2006. Porkkanapesätoiminta lasten kokemana. ”Porkkanapesässä on kivaa, kun saa olla kaikkien kanssa.” Satakunnan Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/699/2006_painokallio_sanna_viitanen_leena.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 15.5.2018.
- Partanen, P. & Savikko, A. 2015. Tukihenkilötoiminnan merkitys lapsiperheiden vanhempien positiiviseen mielenterveyteen. Karelia-ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/90451/Partanen_Pinja.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 10.11.2017.
- Pelastakaa Lapset ry 2006. Vapaaehtoiset tukihenkilöt lapsiperheiden arjen helpottajina. Eppu-projektin loppuraportti. Forssa: Forssan kirjapaino Oy.
- Pelastakaa Lapset ry. 2017a. Keitä me olemme. <https://www.pelastakaalapset.fi/tietoa-meista/keita-me-olemme/>. 10.11.2017.
- Pelastakaa Lapset ry 2017b. Tietoa meistä. <https://www.pelastakaalapset.fi/tietoa-meista/>. 10.11.2017.
- Pelastakaa Lapset ry. 2017c Työmme kotimaassa. <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/>. 10.11.2017.

- Pelastakaa Lapset ry. 2017d. Tukihenkilöt. <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/tukihenkilot/>. 10.11.2017.
- Pesäpuu ry. 2010. Toiminnallisen kohtaamisen kaari. https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/03/toiminnallisen_kohtaamisen_kaari.pdf. 5.1.2018
- Piironen, M. 2014. Tukihenkilökoulutuksen käyneiden kokemuksia koulutuksesta ja tukihenkilötoiminnasta. Karelia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/83213/piironen_mira.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 10.11.2017.
- Raittila, R., Vuorisalo, M. & Rutanen, N. Lasten haastattelu. Teoksessa: Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusu vuori, J. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 312—335.
- Rantanen, R. 2011. ”Mun mielestä kaikilla pitäisi olla mahdollisuus saada tukihenkilö” Lasten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta SATUKE-hankkeessa. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/25015/Rantanen_Ritva.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 11.11.2017.
- Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Vaajakoski: Gummerus Oy.
- Rekola, H. 2015. ”Minulla on oma aikuinen, jolla on aikaa juuri minulle” Lasten ja vanhempien näkemyksiä Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheiden tukihenkilötoiminnasta. Helsingin Yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Käytäntötutkimus.
- Rostila, I. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Rouvinen-Wilenius, P., Aalto-Kallio, M., Koskinen-Ollonqvist, P. & Nikula, T. 2011. Osa 2. Osallisuus osana tasa-arvoa. Teoksessa: Rouvinen-Wilenius, P. & Koskinen-Ollonqvist, P. Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen. Järjestöt suunnan näyttäjänä. Helsinki: Trio-Offset. 49—76.
- Saarela, P. & Viheriävaara, H. 2000. Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö. Määrittelyä ja sisällön hahmottelua. Helsinki: Multiprint Oy.
- Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulu University Press.
- Sivonen, J. & Rautiainen, E. 2009. Auttava mieli, kuunteleva korva, rakastavat kädet. Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnassa toimivien kokemuksia kohtaamisestaan haasteista ja saamastaan tuesta. Pohjois-Karjalan Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014
- Strandell, H. 2005. Lapset, etiikka ja vaikea osallisuus. Teoksessa: Stakes. Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset. Helsinki: Stakesin monistamo. 33—40.
- Strandell, H. 2010. Etnografinen kenttätyö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa: Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.). Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino. 92—112.
- Suomen perustuslaki 731/1999
- STM. 2018a. <https://stm.fi/osallisuuden-edistaminen>. 5.10.2018.

- STM.2018b. Lastensuojelu. <https://stm.fi/lastensuojelu>. 7.9.2018.
- Talentia. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>. 6.10.2018.
- Talvoi, M. & Klemola, U. 2017. Toimiva vuorovaikutus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- THL. 2018a. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>. 5.10.2018.
- THL 2018b. Tukihenkilöt ja -perheet. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>. 7.9.2018.
- THL 2018c. Ehkäisevä lastensuojelu. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu>. 7.9.2018.
- Törrönen, M. & Heino, E. 2013. Vastavuoroisuus sosiaalityössä. Teoksessa: Heino, E., Veistilä, M., Hännikäinen, P., Vauhkonen, T. & Kärmeniemi, N. (toim.). Vastavuoroiset ja voimaantumista tukevat käytännöt perhetyön kehittämisessä. Kotka: Kopijyvä Oy. 15—20.
- Törrönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa: Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.). Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 154—191.
- Tulensalo, H. 2016. Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten kertomuksia lapsille tärkeistä asioista. Teoksessa: Nousiainen, K., Petrelius, P. & Yliruka, L. (toim.). Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 20/2016. 44—59.
- Tulensalo, H. 2017. Lapsen tiedollinen toimijuus palveluissa ja niiden kehittämisessä. Lapsen ääni -seminaari 9.11.2017.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vario, P. 2014. ”Lastensuojelussa on kyse siitä, että lapsilla on hyvä olla.” Kokeemusasiantuntijalapsen hyvinvointia ja lastensuojelua tutkimassa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Kariteam oy.
- Vario, P. 2017. Salapoliisitoiminta – yhteistä tutkimista lasten kanssa. Lapsen ääni -seminaari 9.11.2017.
- Voho, T. 2013. ”Meidät on koulutettu ja jätetty”. Oulun kaupungin vapaaehtoisten lastensuojelun tukihenkilöiden kokemuksia sosiaalisesta tuesta. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/68610/Voho_Tiina.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 10.11.2017.
- Wallius, E. 2018. Ehkäisevän työn koordinaattori. Nauhoitettu haastattelu. 21.5.2018.
- Wright, P., Turner, C., Clay, D. & Miller, H. 2006. The participation of children and young people in developing social care. Participation practice guide. <https://www.scie.org.uk/publications/guides/guide11/files/guide11.pdf>. 11.11.2017.
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus. 2017. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> 11.11.2017

TUTKIMUSLUPA**TUTKIMUSLUPAHAKEMUS**

Hakijan/hakijoiden nimi/ nimet Jalkanen Eija Riitta		Puhelin [REDACTED]
Osoite [REDACTED]		
Sähköpostiosoite [REDACTED]		
Oppilaitos ☐ yliopisto	☐ muu korkeakoulu	☐ keskiasteen / ammatillinen koulu
☒ ammattikorkeakoulu	☐ muu oppilaitos	☐ muu taustayhteisö
Oppi- /tutkimuslaitoksen nimi ja yhteystiedot Karelia AMK		
Tutkimuksen ohjaaja/vastuhenkilö oppi-/tutkimuslaitoksessa Heli Rinnekallio ja Terttu Moilanen		Puhelin 0503156572 / 0503448397
Oppiarvo / ammatti Lehtori / Lehtori		
Tutkimuksen nimi Lasten kokemuksia Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheiden tukihenkilötoiminnasta Joensuun seudulla.		
Tutkimuksen aihe lyhyesti kuvattuna Tutkimuksen tarkoitus on selvittää Joensuun seudun Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheiden tukihenkilötoiminnassa lasten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta.		
Tutkimuksen kohderyhmä 7-12 -vuotiaat lapsiperheiden tukihenkilötoiminnassa mukana olevat lapset		
x varsinainen tutkimussuunnitelma liitteenä		
Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-/tutkimuslaitoksessa 18.1.2018		
tutkimuksen tyyppi ☐ väitöskirja	☐ lisensiaattitutkimus	☐ Pro Gradu
☒ ammatillinen opinnäyte	☐ muu opinnäyte	☐ muu, mikä
Pääasiallinen tutkimustapa/ - menetelmä ☐ kysely	☒ haastattelut	☐ asiakirja- tai tilastoanalyysi
☐ koeasetelma	☐ havainnointi	☐ muu, mikä
Aineiston suunniteltu keruu-aika alkaa 19.5.2018	päättyy 19.6.2018	tutkimuksen arvioitu valmistumisaika 30.12.2018
Tarvittavat salassa pidettävät asiakirjatiedot, mitä tietoja ja mistä Lasten ja huoltajien yhteystiedot, lasten nimet		
Yhteystiedot ja lasten nimet tutkija saa huoltajien palauttaman lupalomakkeen mukana.		
Muut tutkimuksessa käytettävät tiedot kuten haastattelu- ja kyselyin saatavat tiedot, mallit yhteydenottokirjeistä ja suostumusasiakirjoista liitteeksi Lasten iät ja sukupuoli, aika tukihenkilötoiminnassa sekä lasten kokemukset tukihenkilötoiminnasta		

<p>Tutkimusaineiston suojaus, missä säilytetään, ATK:lla käsiteltävän aineiston suojaustapa (mahdollisesti käyttäjätunnukset, salasanat yms.)</p> <p>Aineisto säilytetään tutkijan kotona kansioituna, kodissa hälytysjärjestelmä. Sähköinen aineisto säilytetään tutkijan salasanalla ja sormenjälkitunnisteella suojatussa kannettavassa tietokoneessa.</p>											
<p>Tunnistetiedot Lasten nimet, yhteystiedot, iät ja sukupuoli</p>		☐ tunnistetiedot säilytetään ja analysoidaan									
<p>Perustelut tunnistetietojen säilyttämiselle</p>											
<p>Tutkimusrekisterin hävittäminen</p> <p>☒ kaikki tunnistetiedot hävitetään</p>											
<p>Tutkimusrekisterin arkistointi</p> <p>☐ ilman tunnistetietoja</p> <p>☐ tunnistetiedoin arkistolaissa tarkoitetun viranomaisen aineistona arkistolain säännösten nojalla arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti</p> <p>☐ tunnistetiedoin kansallisarkiston luvalla</p>											
<p>Arvioitu Pelastakaa Lapset ry:n työpanos ja aiheutuvat kustannukset järjestölle Tilojen varaaminen, ensimmäinen yhteydenotto tutkittaviin, tutkimuslupien ja saatekirjeiden postittaminen, materiaalit piirtämiseen ja kirjoittamiseen</p>											
<p>sitoumukset</p> <p>Minä allekirjoittanut vakuutan noudattavani sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta annetun lain 14 §:ssä säädettyä asiakirjasalaisuutta sekä saman lain 15 §:ssä säädettyä vaitiolovelvollisuutta ja hyväksikäyttökieltoa niiden tietojen osalta, jotka olen saanut tehdessäni tutkimusta Pelastakaa Lapset ry:ssä.</p> <p>Hakija sitoutuu lisäksi luovuttamaan yhden kappaleen valmistuneesta tutkimuksesta Pelastakaa Lapset ry:n keskustoiluston kirjastoon.</p>											
<p>Allekirjoitukset salassa pidettäviä tietoja käsitteleviltä henkilöiltä</p> <table border="1"> <tr> <td>paikka ja pvm Myllykoski 14.3.2018</td> <td>allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Eija Jalkanen</i> Eija Jalkanen</td> <td>henkilötunnus [REDACTED]</td> </tr> <tr> <td>paikka ja pvm</td> <td>allekirjoitus ja nimenselvennys</td> <td>henkilötunnus</td> </tr> <tr> <td>paikka ja pvm</td> <td>allekirjoitus ja nimenselvennys</td> <td>henkilötunnus</td> </tr> </table>			paikka ja pvm Myllykoski 14.3.2018	allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Eija Jalkanen</i> Eija Jalkanen	henkilötunnus [REDACTED]	paikka ja pvm	allekirjoitus ja nimenselvennys	henkilötunnus	paikka ja pvm	allekirjoitus ja nimenselvennys	henkilötunnus
paikka ja pvm Myllykoski 14.3.2018	allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Eija Jalkanen</i> Eija Jalkanen	henkilötunnus [REDACTED]									
paikka ja pvm	allekirjoitus ja nimenselvennys	henkilötunnus									
paikka ja pvm	allekirjoitus ja nimenselvennys	henkilötunnus									
<p>paikka ja pvm <i>Joensuu 20.3.2018</i></p>	<p>hakijan allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Eija Jalkanen</i> Eija Jalkanen</p>										
<p>Päätös</p> <p>☒ tutkimuslupa hyväksytty ☐ tutkimuslupa hylätty</p> <p>Mahdolliset lisäehdot:</p>											
<p>Yhteyshenkilö Pelastakaa Lapset ry:ssä <i>Hanna Mönsmo</i></p>											
<p>paikka ja pvm <i>3.4.2018</i></p>	<p>päätäjien allekirjoitukset ja nimenselvennykset <i>Sanna Kuusisto</i> <i>Riitta Hyvärinen</i></p>										
<p>Jakelu ☒ hakijalle ☒ Pelastakaa Lapset ry:n yhteyshenkilöille</p>											
<p>Liitteet</p>											

Saatekirje huoltajalle

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Karelia Ammattikorkeakoulusta. Teen Pelastakaa Lapset ry:llä opinnäytetyötä liittyen lasten kokemuksiin lapsiperheiden tukihenkilötoiminnasta. Lähestyn teitä kirjeitse, koska Eeva-Liisa on ajatellut, että lapsenne voisi mahdollisesti tulla tutkimukseen mukaan. Mukana on **myös kirje lapselle**. Toivon, että **lapsi saa lukea kirjeen tai luette sen yhdessä ja pohditte sitten yhdessä asiaa**.

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miten lapset kokevat tukihenkilötoiminnan.

Tutkimuksessa on lasten näkökulmasta kaksi vaihetta. **Lauantaina 19.5. klo 10-13 järjestän toiminnallisen ryhmäpäivän**. Tämän päivän aikana pohdimme luovien menetelmien, esim. piirtämisen, avulla tukihenkilötoimintaa. Toinen vaihe on se, että **haastattelen jokaisen lapsen yksitellen. Haastattelut tapahtuvat touko- ja kesäkuun aikana**. Lähestymistapani tutkimukseen on lapsinäkökulmainen. Pyrin siis johdattelemaan mahdollisimman vähän lasten ajatuksia ja keskityn siihen, mitä lapset itse aiheesta tuottavat.

Osallistumisesta tutkimukseen lapsi saa valita palkkioksi: 2 lippua HopLoppiin TAI 2 lippua SuperParkiin TAI 3 lippua elokuviin. Kysyn toiveen lapselta ryhmätapaamisessa, lapsi saa palkkion haastattelun yhteydessä

Tutkimuksella on tärkeä rooli tukihenkilötoiminnan kehittämisessä sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla. Tutkimus tuottaa tietoa Pelastakaa Lapset ry:lle muun muassa sitä varten, että toiminnalle saadaan muotoiltua lasten laatuksiteerit. Tutkimuksen avulla paikallista toimintaa saadaan kehitettyä yhä lapsilähtöisemmäksi. Kaikki tutkimustulokset menevät eteenpäin nimettömänä ja muutenkin tunnistamattomana.

Minä en ole saanut yhteystietojanne. Ohessa on **lupalomake lapsen osallistumisesta tutkimukseen, jonka voitte palauttaa 19.4. mennessä Eeva-Liisa Walliukselle**. Soitan huoltajalle haastattelun sopimisesta. Haastattelu voi tapahtua kotona tai esimerkiksi tukihenkilön tapaamisen yhteydessä.

Tutkimuksesta tullut materiaali on ainoastaan minun käytössäni. Analyysin jälkeen kaikki materiaali hävitetään. Tutkimusaineisto käsitellään luottamuksellisesti ja aineistosta häivytetään tunnistettavat tiedot. Minua sitoo vaitiolovelvollisuus.

Toivon todella lämpimästi tapaavani lapsenne kanssa lauantaina 19.5. Perheentalolla. Lapsi voi saapua paikalle tukihenkilön tai vanhemman kanssa. Lapsi voi tulla paikalle myös yksin.

Jos teillä on mitä tahansa kysyttävää ja haluatte jutella, voitte soittaa tai laittaa viestiä minulle, tai välittää kysymykset Eeva-Liisan kautta. Yhteystietoni ovat alla.

Mukavaa kevättä!

Saatekirje lapselle

Hei!

Opiskelen ammattikorkeakoulussa, minusta tulee sosionomi.

Opiskeluni loppuun liittyy opinnäytetyö, joka tarkoittaa tutkimuksen tekemistä. Minun aiheeni on se, millaisia kokemuksia lapsilla on tukihenkilötoiminnasta.

Saat tämä kirjeen, koska sinulla on tukihenkilö. Niinpä olet mukana tukihenkilötoiminnassa. Olen kiinnostunut juuri sinun ajatuksistasi ja haluaisin kuulla niitä tutkimustani varten.

Pidän lauantaina 19.5. klo 10-13 ryhmän, jossa tehdään toiminallisia asioita, kuten piirtämistä siitä, mitä tukihenkilötoiminta on. Haluaisin myös haastatella sinua ihan kahden kesken tuon kerran jälkeen. Haastattelu tarkoittaa juttelemista. Haastattelun aiheena on se, mitä sinä ajattelet esimerkiksi siitä, mikä tukihenkilö on.

Juuri sinun osallistuminen tutkimukseen olisi tärkeää. Osallistumalla tutkimukseen pystyt vaikuttamaan siihen, millaista toiminta tulee olemaan tulevaisuudessa. Sen lisäksi saat osallistumisesta kiitokseksi valita seuraavista: kaksi lippua HopLoppiin TAI kaksi lippua SuperParkiin TAI 3 lippua elokuviin.

Jos sinulla tai sinun elämässä olevalla aikuisella on kysyttävää asiasta, soita tai laita viestiä, tai voitte kysyä asioita myös Eeva-Liisalta. Minun yhteistietoni ovat:

Toivottavasti näemme sinun kanssasi 19.5.

Lupalomake huoltajalle

Lapseni _____ saa osallistua tutkimukseen koskien lasten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta.

Lapseni tutkimuksen aikana tuottamia kuvallisia ja kirjallisia teoksia saa julkaista kuvina opinnäytetyön painetussa sekä internetin Theseus-tietokantaan menevässä julkaisuissa. Kuvissa ei kerrota, kuka teoksen on tehnyt.

Haastatteluja ja kaikkea tutkimusmateriaalia käsittelee ainoastaan tutkimuksen tekijä. Kaikki aineisto hävitetään välittömästi opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Kuvat palautetaan tekijälleen hänen näin halutessaan. Tutkimukseen osallistuvien lasten henkilöllisyys suojataan niin, ettei se tule ilmi tutkimuksen teko- vaiheessa tai valmiissa opinnäytetyössä.

Aika ja paikka

Lapsen huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Yhteystiedot haastatteluajan sopimista varten:

Huoltajan nimi:

Huoltajan puhelinnumero:

Palautus 19.4. mennessä Eeva-Liisa Walliukselle.

Lupalomake lapselle

Haastattelu

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussani kertomia asioita saa käyttää tutkimuksen tekemiseen.

Kukaan muu kuin tutkija ei tiedä, mitä minä olen sanonut. Tutkijalla on vaitiolovelvollisuus, eli hän ei kerro meidän juttelemiamme asioita eteenpäin kenellekään. Valmiissa opinnäytetyössä haastattelustani kerrotaan niin, ettei siitä voi tunnistaa minua.

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennös

Piirrokset ja kirjoitukset

Suostun siihen, että minun piirtämiä kuvia ja minun kirjoittamiani juttuja saa julkaista kuvina opinnäytetyössä. Kuvissa ei kerrota, kuka teoksen on tehnyt.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Palautus 19.4. mennessä Eeva-Liisa Walliukselle.

Lomake toiminnallisen päivän jälkeen

Haluan teokseni minulle itselleni takaisin tutkimuksen jälkeen ()

En halua teoksiani minulle itselleni takaisin tutkimuksen jälkeen. Teokset hävitetään tutkimuksen jälkeen ()

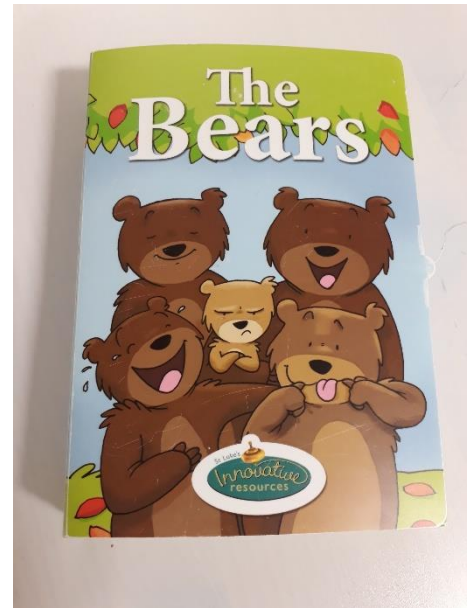
Nimi

Voin vaihtaa mieltäni missä vaiheessa tahansa tutkimusta, ennen kuin tutkimus loppuu. Siinä tapauksessa ilmoitamme huoltajani kanssa tästä tutkijalle puhelimella tai sähköpostilla.

Toiminnallisen päivän harjoitteet

Nallekuvakortit: Aloitus

Nallekuvakortit levitetään lasten kanssa ja asetetaan niiden ympärille. Ohjeistaan lapset nostamaan haluamansa määrän kortteja, esimerkiksi kolme. Voi ottaa vain yhden, jos ei löydä enempää. Jos joku on ottanut saman kortin, minkä itse olisi halunnut ottaa, voi mennä esimerkiksi istumaan hänen viereensä tai sanoa, että olisin ottanut tuon saman kortin. Kun kortit on nostettu, jokainen kertoo haluamallaan laajuudella, miksi nosti juuri ko. kortin.

Ensin nostetaan kortteja sille, millainen aamu/päivä on ollut. Sitten nostetaan kortteja sille, miltä tuntuu olla mukana tällaisessa tutkimuksessa. Ohjaaja voi kysellä tarkentavia kysymyksiä, mutta lapselle on annettava myös tila olla vastamatta. Tärkeää on, että kaikki tulevat kuulluksi. Lopuksi siivotaan yhdessä kortit pois.

Nimi ja liike

Seisotaan ringissä. Jokainen sanoo vuorollaan oman nimensä ja tekee jonkun liikkeen, ihan minkä tahansa. Se voi olla esim. liike, joka kuvastaa henkilöä itseään tai tämän hetken tunnelmaa. Liike voi olla vaikka pikkusormen liikautus. Tämän jälkeen kaikki toistavat henkilön nimen ja hänen tekemänsä liikkeen omalla tavallaan, sillä tavalla kuin itse pystyy liikkeen toistamaan. Kuljetaan ringissä, ja tehdään sama vuorotellen. Kaikkien on hyvä muistaa oma liike. Jos liikkeen haluaa vaihtaa kesken harjoituksen, sen saa tehdä.

Ensimmäinen kierros edetään normaalilla äänellä ja liikkeellä. Jos on tarvetta, mennään sama kierros uudelleen samalla tavalla. Seuraavaksi toistetaan sama (tai halutessaan eri liike) mahdollisimman pienesti. Viimeiseksi toistetaan nimi ja liike mahdollisimman suuresti.

Toiminnallisen päivän harjoitteet

Äänettömät kuviot

Aluksi toimitaan yksin, sitten pareittain, sitten pienissä ryhmissä ja lopuksi koko ryhmässä. Tarkoituksena on tehdä liikkumattomia ja äänettämiä valokuvia.

Ensin jokainen on yksin. Ohjaaja sanoo, mikä asia tai esine pitää muodostaa keholla. Ohjeistetaan, ettei katsota toisilta, vaan että juuri se on oikein, mitä jokainen itse tekee. Ohjaaja voi ohjeistaa esim. kivi, aurinko, kirjain i, kärpänen, kenkä (kenkiähän voi olla millaisia tahansa).

Seuraavaksi otetaan itselle pari. Parin kanssa tehdään edelleen äänettämiä ja liikkumattomia valokuvia, mutta on myös tärkeää, että kumpikaan ei saa ohjata toista, vaan molemmat asettuvat yhteiseen kuvaan itsekseen. On siis hyväksyttävä toisen ideat. Jos ryhmässä on pariton määrä, voi olla myös kolmen ryhm(i)ä. Ohjeistuksia voivat olla esim. kiinalaiset syömäpuikot, haarukka ja veitsi (ja lusikka), kampa ja harja, vauvan ensimmäiset etuhampaat, kännykkä, glögi ja rusinat, ruusu maljakossa, sama ruusu kahden viikon päästä.

Seuraavaksi mennään pieniin 4—5 hengen ryhmiin. Ohjeistuksia voi olla mm. hevonen ja ratsastaja, Eiffel-torni, television iltautisten lähetys, omenapuu.

Lopuksi tehdään viimeiset kuvat koko ryhmässä. Muistutetaan, että kukaan ei saa ohjailta toista. Kuvan yksityiskohtia voi lisätä ja vähentää ryhmän koosta riippumatta. Ohjeistuksia voi olla esim. kirjain O, neliö, numero 6, kirjan T, soutuvene, soutaja ja kaksi airoa; auto, jota ajaa kuljettaja ja yksi neljästä renkaasta on puhjennut; flyygeli, jota soittaa pianisti, jolla on yllään frakki ja flyygelin päällä on kolmihaarainen kynttilänjalka; lumipallo (viimeisessä näkee, miten ryhmäläiset päästävät lähelleen, joka on ryhmädynamiikan kannalta tärkeä tieto). (kts. Rou-tarinne 2004, 155—157.)

Olen puu

Rakennetaan yhdessä liikkumaton ja äänetön kuva niin, että yksi aloittaa ja muut liittyvät yksi kerrallaan kuvaan. Aina, kun mennään kuvaan sanotaan, mitä esittää. Ensimmäinen sanoo esim. Olen puu, seuraava olen lehti puun oksalla, seu

Toiminnallisen päivän harjoitteet

raava olen koira joka pissaa puun juurelle, seuraava olen toukka lehdellä, seuraava olen koiran pissa jne. Kun kaikki ovat kuvassa, ensimmäinen päättää, mikä elementti jää lavalle. Muut menevät kuvasta pois, ja sitten samalla tavalla rakennetaan uusi kuva.

Nallekuvakortit: Tukihenkilö

Levitetään nallekuvakortit ja nostetaan jokaisen haluama määrä (esim. 3) kuvakorttia kuvaamaan tukihenkilöä ja tukihenkilötoimintaa. Keskustellaan korteista. Saa nostaa lisää kortteja, jos tulee jotain uutta mieleen.

Piirtäminen

Jokaiselle annetaan A4-papereita ja kyniä. Pyydetään miettimään joku muisto tukihenkilötoiminnasta ja piirtämään se. Kun lapsi on valmis, mennään nauhurin kanssa lapsen luo ja annetaan lapsen kertoa kuvasta, kysellään tarkentavia kysymyksiä.

Prosessidraama: Henkilön luominen; Lasten ohjeet uudelle tukihenkilölle

Seinälle kiinnitetään fläppitaulun paperi tai muu iso paperi. Siihen piirretään tikkuukko ja kerrotaan lapsille, että tämä on uusi koulutuksesta tullut tukihenkilö, joka on ensimmäistä kertaa menossa lapsen luo. Kysytään, mitä neuvoja lapset antaisivat tukihenkilölle. Vasemmalle puolelle kirjataan, mitä ei ole hyvä tehdä, mitä todellakaan ei kannata tehdä tai mitä ei saa tehdä; oikealle puolelle kirjataan, mitä on hyvä tehdä, mitä kannattaa tehdä ja mitkä on hyviä juttuja. Kaikki lasten sanominen kirjataan ylös sellaisena, kuin he sanovat. Määrittelemättömät / muut ohjeet voidaan kirjata esim. paperin alalaitaan, jos sellaisia tulee.

Prosessidraama: Kylmä tuoli

Kylmä tuoli -harjoitteen idea on se, että asetetaan tuolille, tai tässä tapauksessa pehmolelulle rooli. Pehmolelu asetetaan ringin keskelle ja vuorotellen kerrotaan pehmolelulle asioita, annetaan ohjeita jne.

Toiminnallisen päivän harjoitteet

Lapset valitsevat kasasta pehmoleluja, mikä niistä esittää tukihenkilöä ja mikä lasta, ja halutessaan vielä muitakin henkilöitä. Ensin keskelle asetetaan tukihenkilöä esittävä pehmolelu, ja lapsi-pehmolelu kierrätetään ringissä. Lapset kertovat, mitä lapsi-pehmolelu haluaisi sanoa tukihenkilölle. Seuraavaksi keskelle asetetaan lasta esittävä pehmolelu ja tukihenkilö-pehmolelu kierrätetään ringissä. Lapset sanovat vuoron perään, mitä tukihenkilö haluaisi sanoa lapselle. Jokainen saa sanoa niin monta asiaa kuin haluaa, eikä ole pakko sanoa mitään, jos ei tule mieleen mitään. Lopuksi käsitellään samalla tavalla muut henkilöt, jos niitä on valittu. (ks. Sinivuori & Sinivuori 2007, 214.)

Ilojen aurinko, harmitusten haamu, toiveiden puu

Pelastakaa Lapset ry:n tekemät kolme A3-kokoista pahvia, joissa on auringon, haamun ja puun kuvat, asetetaan tilaan. Lapsille annetaan post-it-lappuja ja kynät ja pyydetään kirjoittamaan jokaiseen tauluun sopivia asioita ja kiinnittämään ne tauluihin. Laput kirjoitetaan nimettömänä. Jos joku ei osaa kirjoittaa, ohjaaja tai muu aikuinen avustaa.

Nallekuvakortit: Lopetus

Levitetään nallekuvakortit ja nostetaan kortteja sille, millainen päivä on ollut ja miltä tuntuu nyt. Keskustellaan korttien avulla ajatuksista ja tunteuksista.

Toiminnallisen päivän harjoitteet

Rentoutus: sulava vaha auringossa

Lapset asettuvat mukavaan asentoon tilaan haluamaansa paikkaan. Tilaan voi varata vilttejä ja tyynyjä. Lapset voivat olla silmät kiinni tai silmät auki ja voi ohjeistaa, että jos nukahtaa, ei haittaa, ohjaaja herättelee sitten kun lopetetaan. Ohjaaja puhuu ääneen ohjeistuksen:

”Olet vahakimpale, ja vahahan sulaa lämpimässä. Aurinko paistaa lämpimästi taivaalta, ja alat pikkuhiljaa sulaa. Ensimmäisenä alkavat sulaa varpaat, ne muuttuvat pehmeiksi, painaviksi ja ihan löllöiksi. Seuraavaksi jalkateräsi, jalkapohjasi ja kantapääsi alkavat sulaa, ne muuttuvat pehmeiksi, painaviksi ja ihan löllöiksi. (näin käydään koko keho, lapsista ja keskittymiskyvystä riippuen yksityiskohtaisemmin tai suurpiirteisemmin). Nyt koko kehosi on ihan velto ja rento, painava, olet vahalammikko lämpimässä auringonpaisteessa. Hyvä. Sitten voit omaan tahtiin alkaa herätellä itseäsi, ei ole kiirettä. Voi avata silmäsi, jos ne ovat olleet kiinni, pyöritellä ranteita ja nilkkoja ja vähän venytellä. Heräät pikku hiljaa ja koet lopulta olevasi ihan virkeä.”

Tsemppirinki

Asetutaan rinkiin ja jokainen ojentaa yhden käden keskelle. Ohjaaja kysyy lapsilta, mikä on sellainen hyvä asia, minkä he haluaisivat täältä ottaa tähän päivään mukaan. Valitaan lasten ehdotuksista joku positiivinen asia. Ohjaaja laskee yksi, kaksi, kolme, jonka jälkeen nostetaan kädet ja samalla huudetaan valittu yhteinen positiivinen asia. Kiitetään lapsia osallistumisesta, hyvästä työskentelystä ja toivotaan mukavaa päivänjatkoa.

Lähteet:

Routarinne, S. 2004. Improvisoi! Tampere: Tammer-Paino Oy.
Sinivuori, P. & Sinivuori, T. 2007. Esiripusta arvoihin. Toiminnallinen draamakasvatuskirja. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Haastattelurunko

Kuinka pitkään sinulla on ollut tukihenkilö?

Jos sinun pitäisi selittää tukihenkilö ihmiselle, joka ei tiedä yhtään mitä se tarkoittaa, miten kertoisit?

Mikä tukihenkilötoiminnassa on hyvää?

Mikä tukihenkilötoiminnassa ei ole hyvää?

Miten tukihenkilötoimintaa voisi kehittää vielä paremmaksi?

Onko sinulle tärkeää, että sinulla on tukihenkilö? Jos kyllä, mikä siinä on tärkeää?

Kumpi teistä vaikuttaa siihen, mitä te teette? Koetko, että tukihenkilö kuuntelee sinua?

Onko sinun helppo puhua tukihenkilölle?

Tuoko tukihenkilö elämäsi jotain sellaista, jota siinä ei muuten olisi?

Analyysipolku

